

35.
CHRISTOPHORI SCHLEGELII

S.S. Theol. Doct.

ENODATIO

Loci scripturæ S. difficillimæ

MATTHÆI XXII. v. 3. & II.

De

AGRO SANGVINIS

Et Prophetiæ circa Eundem

allegatâ,

Iteratâ curâ publicæ commissæ
luci

ab Autoris Filio

M. Christophoro Gottlieb Schlegelio,
S.S. Theol. Cultore.

HAMBURGI

apud GOTHOFREDUM Schulzen.

1675.

II.

V I R O

Qua

! G E N E R I S A V I T I
N O B I L I T A T E M
V I R T U T U M P R A E S T A N T I S S
S P L E N D O R E M,
S U M M O R U M M U N I O R U M
D I G N I T A T E M,

U N D I Q V A Q.

E X C E L L E N T I S S I M O

D O M I N O

J O H A N N I W I L H E L M O

à R E I C H E L,

E Q U I T I S I L E S I O,

H A E R E D I T A R I O I N M A G N I T Z E T
Z O M G A R D E N.

R E V E R E N D I S S I M I A C S E R E N I S S I M I

E P I S C O P I L U B E C E N S I S D U C I S H O L S A T, E T
S L E S V V I C.

C O N S I L I A R I O I N T I M O

D I T I O N I S Q. E P I S C O P A L I S V T I N E N S I S

P R A E F E C T O S P L E N D I D I S S I M O

D O M I N O E T P A T R O N O

O M N I O B S E R V A N T I A E C U L T U

D E V E N E R A N O

S.

179.

N Atale Solum cunctos dulcedine suâ ducere testis est Poëta ille Sulmonensis. Patria quippe, uti vitâ donatos benignè recipit, ita Amorem sui vicissim ingenerat. Neq. Terra tamen hoc Patria venit nomine, sed anima potissimum eam inhabitantes, præprimis verò Mentes illustres, quarum Virtute Solum Patrium Splendorem accipit & Decus, Patres Patria, Musarum Præsides & Patroni, quos in sublimi constituit Fortuna, ut quocunq. sese vertant ista Lumina Patria quoq. nitor radios suos exerat. Quid ergo mirum, VIR NOBILISS. atq. EXCELL. Si TE sponte suâ, haud secus ac à magnete, occultâ quâdam vi Boream versus attractus, sequatur Genius meus? SILESIAM scilicet suavisissimam his oris in TE conspicio; TIBI enim contulit Patria, quæ habuit præstantissima, Decus Gentis insigne, Nobilitatis ævitæ Gloriam, Virtutum summarum Excellentiam. Suspexere id Illustrissimi atq. Serenissimi inclytæ Holsatiæ Fratres, Principes Celsissimi, quorum Alter, qui Regiminis gerit curam, TE inter Aulicorum Præcipuos tot annos omni Gratiâ amplexum tenuit, Alter Episcopatus Lübecensis Antistes Reverendissimus adhuc tenet, rebusq. suis maximis præfecit. Tantis ergo Tuis Honoribus prosperrima quæq. apprecari, TEq. Patriæ dulcissimæ Sospitatorem omni observantiæ cultu prosequi, atq., ut olim DIs Patriis fiebat, munusculo animi devotionem indicante, me communis Terræ Alumnū excipere jubet Pietas. Licet autem digna Nomini Tuo desint munera, arripio nihilominus quod ad manū est, Parentis nimirum mihi charissimi præsentem Disquisitionem, eamq. ex debito officio eâ, quâ par est, reverentiâ TIBI Do, Dico, Consecro. Accipas quæso, Patrone Maxime, quicquid offero, vultu quo soles Musarum cultores prosequi, nempe sereno, Munerisq. hujus amplitudinem ex animo potius meo, quàm Nominis Tui sublimitate, æstimes, & studia mea sub Præsidio Patrio, id cū Tuo, salva esse benignè patiare. Valeas VIR NOBILISS. atq. EXCELL. Favoreq. Tuo ne dedignè amplecti

Clientem TIBI devo-
tissimum

M. Christophorum Gottlieb
Schlegelium.

Praefatio ad Lectorem.

Cum ante annos ferè 40. occasione cuiusdam, qui pro Concione non veritus erat S. Matthæum falsitatis arguere, quod Jeremiam pro Zachariâ hic allegâisset, Parens meus à Viro quodam Magno hanc ob rem monitus præsentem adornaret Disquisitionem, ubi pensitatis aliorum de hoc loco opinionibus, iisq; partim ut falsis & incertis rejectis, partim ut insufficientibus Autoribus suis relictis, adderet & suam, quam sensui Scripturæ S. ejusq; Analogiæ præ cæteris convenire videret, factum ut intra privatos parietes latitaret diu, donec annis abhinc novem occasione Disputationis in Synodo Ephoriæ Grimensis habendæ (ubi Respondentis ego sustinui munus) tandem prodiret in publicum. Nec verò, ut fieri solet, omnibus pariter arrisit hæc sententia, bonâ tamen cum Autoris pace, utpote qui quemq; hæc in re suo abundare sensu permittit, tamdiutamen istam amplectitur opinionem, quamdiu rationes, quas ex solâ Scripturâ S. missis conjecturis hum. & incertis adduxit, firmissimis argumentis non fuerint everse. Haud enim sufficit dicere, hæc sunt *ἀλλοτρία*, ne quicquam faciunt ad rem præsentem; Contrarium sanè in ipso Tractatu luculentissimè probatum. Interim verum manet, S. Matthæum (ut totam rem *ὡς ἐν τῷ πω* subijciam) Vaticinium, de quo agitur, non absq; gravi causâ & pondere citâsse, atq; impletum esse quod in V. T. prædictum à Prophetis, iisq; duobus, Jeremiâ scilicet & Zachariâ, qui posterior tantum sub nomine Officii Prophetici & ut unus Prophetarum Minorum (qui nunquam ferè nominatim citantur in N. Test.) prior autem & Propheta Major Jeremias nominatim allegatur; quorum Vaticinia combinata non dicta solùm, sed etiam scripta, habeantur adhuc hodiè in Scripturâ V. T. Canonicâ: Prius quidem Zach. XI, 12. 13. de Pretio, ubi in Historiâ simul Typus exprimitur: Posteriora verò duo in Jeremiâ, ejusq; Cap. XIX. de Agri hoc pretio emti conditione quo ad Situm, Nomen, & Profanationem, & Cap.

940
& Cap. XXXI quoad ejusdem temporibus Messiae Sanctificatio-
nem; cujus licet sensus generalis, nihilominus tamen verbis figu-
ratis Prophetia etiam κατὰ τὸ πῆλόν in valle cadaverum nominatā
impleta statuitur. Quæ omnia fusissimè secundum loca paralle-
la, exempla similia, sensus convenientiam & Analogiam, Typi
cum Antitypo collationem, ad oculum demonstrata. Hinc o-
ptandum, ut Vir quidam Celeberrimus (cujus Nomen ex debitā
reverentiā taceo) penitus inspiciendam hanc sibi sumisset Dis-
quisitionem, mitiorem fortè de eā tulisset censuram. Obiter e-
nim ab Eo perlectam esse patet indè, quod allegat Heinsum id ge-
nus docendi Scripturas ex Hieronymo nominantem vitiosissimū,
cū tamen Riveti ea verba sint, & ab Autore monstratum, Hein-
sii sensum Accommodatitium hoc modo tangi, *Conf. Cap. II. n. 17.*
Id tamen (1) nequicquam nostram ferit sententiam: Siquidem
Hieronymus eam improbat scripturæ inflexionem, quæ fit post-
habitā sensus & Analogiæ ratione, ea verò hic maximè urgetur
& ritè eruitur, uti patet ex toto Tractatu. Ac licet (2) haud prima
statim fronte occurrat, quæ ratione typus insit citatis, Prophetarū
loci tamē quia S. Matthæus, Vir Ἰερόπνευστος & indice digito mōstrat
is inesse Typū, religio est eum non sequi, sed potius ulteriori in-
dagine eruendus est sensus typicus; Siquidē solertissimus illè di-
vinarum Scripturarum, si quisquam alius, scrutator B. Glassius
(quem etiam fidus illud Theologiæ B. Gerhardus maximi fecit
semper) in Philol. S. Lib. I. Tr. 2. part. 2. sect. 2. n. 3. non sine pro-
priā experiētiā ait, *Multa esse in V. T. quæ primā frontes N. T. mi-
nimè respicere videntur, propius verò & accuratius inspecta omnino ty-
pi sint & figura Bonorum futurorum; scrutandas igitur esse Veteres illas
Scripturas, quæ testimonium de Christo (NB. nobis etiam non opinanti-
bus) sæpè perhibent, Joh. V, 39.* Optimè! Christus enim scopus to-
tius Scripturæ S. Luc. XXIV. 44. quò etiam præsens collimat Va-
ticinium, quod in Passione Christi impletum esse non absq; Cau-
sā à S. Matthæo profertur. Et quanquam (3) dicatur, Jeremiam

C. XIX. tantum jussu esse sibi figulinam ollam emere, eamq; in Valle Benhinnom confringere, quod ea ratione civitas & pop. confringi debeant, & in Topheth sepeliri, quia locus alius non superfuturus sit: Cap. verò XXXI. prædici Vallem funerum cum toto Agro usq; ad torrentem Kidron Deo sanctificatum iri; Idem quoq; de Zachariæ loco quoad præsens tempus statui debere: Non tamen negandum, loca ista etiam continere Typum, qui ostenditur *Cap. IV. Sect. 2. 3. & 4. hujus Tract.* Probandum igitur erit Contrarium, & in specie, quod descripta Historia C. XIX. nihil simul contineat typi de his, quæ circa Agrum Sanguinis tempore Christi contigerunt, & quod C. XXXI. Prophetia de Sanctificatione immundorum, quæ per nominationem certorum quorundam locorum indicatur, nequeat censi etiam tunc impleta, quando in Valle cadaverum ibi speciatim expressa, pretio venditi Christi emtus fuit Ager, Sanguinis dictus, in sepulturam Gentilium converforum. Meliora docturo lubentissime cessurum se profiteatur Autor. Interim si ita liceat judicare de Vaticiniis V. T. extra respectum ad N. T. quid dicendum de cæteris, quæ sanè in sensu proximo, ac prout nobis videntur proferri à Prophetis, non nisi populum Israeliticum respiciunt, & tamen magno numero citantur ab Evangelistis & Apostolis, quod impletio eorundem plenariè demùm facta in N. T. E sexcentis unum saltem atque alterum, quæ primò occurrunt, lubet de promere. Nimirum Jer. XXXI. 15. vaticinatur Propheta de miseriâ Israelitarum proximè futurâ in vastatione Terræ Judæ: Subjungitur enim v. 16. solatium, quo redituros eos esse à terrâ hostili promittitur. Hic etiam typicum latere sensum, & hoc Vaticinium se quoq; extendere ad occisionem Infantum Bethlemiticorum expressè non indicat tantum, sed & ejus impletionem tùm temporis factam esse probat Cap. II. 17. 18. Addo & alterum Ose, XI. 1. ubi Oseas ne quidem vaticinans, uti videtur, sed saltem in memoriam revocans Israelitis beneficium educationis ex Ægypto olim præstitum, eos inobe-

inobedientiæ erga Deum arguit : Eadem tamen verba ut Vaticinia citantur à Matthæo cit. loc. v. 15 qui ejus impletionem factam esse, ostendit in fugâ Christi in Ægyptum & ex eâ reversione. Ibi sanè finis (qui epanorthoticus) à fine quem Matthæus indicat & ad Christum refert (qui Patri etiam ad mortem usque fuit obediens) immana quantum discrepat, & circumstantiæ quoque ut & objecta diversa, nihilominus id ut Typus refertur ad Antitypum Christum. Cætera sicco pede prætereo. V. si lubet, *Hypothes.* 8. ubi plura proferuntur loca. Neque tamen (4) Heinsius inde patrocinium habet sensui suo Accommodatio: Is enim sensus planè à mente Evangelistarum recedit, qui non accommodant Vaticinia V. T. aut verba saltem phraseōn more adducunt, sed ea omninò respexisse res N. T. actum impleta esse disertè perhibent, eamque c b rem se ea adduxisse declarant. Conf. contra vitiosam istam Accommodationem *Hackspan. Syll. Dissp. p. 417. 461.* Deniq; (5) sententia, quæ asserit τὸ *Dictum* h. l. strictè intelligendum esse, ut non simul includat *Scriptum*, non caret scrupulis, siquidem vel centies sub τὸ *dictum est* allegantur in N. T. Vaticinia V. T. quæ etiam expressis verbis consignata sunt: Hoc autem loco singulariter id ita intelligendum esse, nondum evictum: Nam 1. ut in genere omnia impleta esse dicuntur, quæ in Lege Mosis, Prophetis & Psalmis *Scripta* sunt, quemadmodum Christus ipse allegat, Luc. XXIV. 44. quique etiam *Scripturam* (Scil. V. T. Canonicam & certè non aliam, quam quæ strictè ita dicitur, quamque quotidie legebat Ecclesia Judaica, & etiam Christiana adhuc integram habet) eis exponit (procul dubio, eo modo quo Scripturæ V. T. Vaticinia postmodum ab Apostolis ex ore Christi ad res N. T. probandas applicata & literis mandata sunt.) suosque discipulos ad Vaticinia, quæ de Passione suâ, Resurr. &c. *Scripta* sunt, manducit; Ita quoq; vice versâ colligitur, omnia quæ pro impletionem in N. T. adducuntur, literis esse consignata. 2. Vix credi potest, Evangelistam in re tam arduâ allegare voluisse Jeremiâ, & ab eo ore re-

oretenus saltem tradita, cū ipsa verba, quæ proferuntur, in alio Prophetâ, cujus Canonica extat Scriptura, habeantur. 3. Controversia igitur non est, utrum Jeremias illud dixerit aut scripserit, sed quâ ratione hic Jeremias citetur, cum tamen hujus Vaticinii plurima verba reperiantur in Zachariâ. 4. Dubium oritur, an unquam ullibi à Canonico aliquo Scriptore N. Test. citetur Traditio Scriptoris alicujus Canonici V. T. Provocare hic liceat ad inductionem exemplorum: Ad loca enim Matth. II. 23. & Jud. v. 14. responsum *Cap. II. n. 8.* ubi quoq; tota hæc sententia de orali Traditione examinata fuit. Nolo esse prolixior, cum omnia quæ opponi possent, exactè in ipsâ Disquisitione soluta. Hæc saltem sunt, quæ iteratâ Editione hujus Tractatus, quem publici juris fieri typisq; denuò exscribi curavi, præfari volui. Minimè verò arbitretur quispiam (id quod solennissimè protestor) me eò audaciæ processisse, ut cujusquam Existimationi quicquam hoc ipso detractum velim: Nec enim ex meâ mente, sed potius Parentis charissimi (cujus opinionem & ego si meam faciam quid prohibet? cum non tantum Pietas sed rei veritas id svadeat) ad Sententiam nostram elucidandam ea profero. Me enim quod attinet, tenuitatem sponte agnosco, neque temerario ausu ulli contradicere præsumo. Cum verò liberum sit cuiq; hæc in re, salvâ Fidei Analogiâ, sentire quid velit, & Locus iste controversus multo omnino tempore eruditos exercuerit Viros, unoquoq; rationibus suam suffulcente opinionem, nil obstat quò minus & nostræ in hæreamus sententiæ, cum nec hic desint rationes, quæ pro eâ stabilendâ Prolixè adductæ, nondum verò labefactatæ. Vale, Benevole Lector, & hoc, quicquid est, æqui bonique consule, ac pro Candore tuo non prius fer sententiam, quàm omnia perlegeris.

CUM DEO.

נחמך נחמך

AGER SANGVINIS,

Juxta ductum Historicæ descriptionis &
Prophetiæ allegatæ

Matth. XXVII. 3, 11.

pressiùs consideratus.

Magnificè & salubriter Spiritus S. ita Scripturas modifca-
vit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus au-
tem fastidium detergeret. Scriptura si nusquam Aperta
esset, non te pasceret: si nusquam Occulta, non te exerce-
ret, inquit Augustinus Tom. III. lib. 2. de doctr. Christ. c. 6.

Quædam in
S. Scripta-
ris Obscura.

Item Tom. IIX. præfat. in Psalm. 140. & tract. 45. in Iob. Utut verò
in obscurioribus S. Bibliorum textibus strenuè se exercuerit pri-
scorum atque recentiorum Ecclesiæ Doctorum sedulitas, non ta-
men omnis ulterioris scrutini materia sequentium diligentia-
subtracta est, aut subtrahetur, quoad usque hoc seculum dura-
verit, unquam. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte propheta-
mus. I. Corinth. XIII. 9. Veneramur Antecessorum præcellentis-
simam eruditionem, ac insignia in Ecclesiam merita, etiam ubi
quadantenus ab ipsorum interpretatione recedimus. Non est,
quod jactemus nos præ illis doctiores ac perspicaciores: sed gra-
tâ potiùs mente nostram prædicamus felicitatem, quod illorum
operâ faciliùs possimus ultra contendere; quum ipsis, qui vel
nullos, vel paucos, erroneos etiam, habuerunt Duces, tantò ma-
jori labore ac studio opus fuerit eò pertingere, quò pervenerunt.
Quis Pygmæum Gigante majorem aut perspicaciorem dicat, si
hujus

Pro quibus
explicandis
adhuc labo-
randum.

hujus sublatus humeris prospiciat altiùs, quàm ipse Gigas? Ne-
que enim istius magnitudini aut acumini visus, sed uni hujus suc-
collationi acceptus ferendus est ulterior prospectus. Hoc ipso
etiam ex Pontificiis, Patrum aliàs auctoritatem in explicandà
Scripturâ nimis evehentium, suam ab omnibus antiquis & mo-
dernis Expositoribus aliquo in loco secessionem & novam inter-
pretationem excusat *Didacus Stella* Tom. 2. *Enarr. in Luc. X.* fol 15. f. 2.

Talis obscu-
ritas occur-
rit Matth.
XXVII. 3.
seqq.
Tractatio-
ni Disposi-
tio.
Votum
Psal. CXIX.

Ex plurimis Scripturæ locis ulteriorem indaginem poscen-
tibus selegimus. hâc vice insigniter notabilem apud Matthæum
de allegato Jeremiâ, circa mentionem *empti Agri XXX. Argenteis*,
pro venditi scil. sanguinis Christi pretio. Proposito priùs textu
variæ Interpretationes adducentur, (Cap. I.) & expenduntur,
(Cap. II.) Ultima autem, præmissis Hypothesibus, (Cap. III.) expli-
cata confirmabitur. (Cap. IV.) *Appropinquet deprecatio mea in con-
spectu tuo, Domine; juxta Eloquium tuum da mihi intellectum. Intret
postulatio mea in conspectu tuo: Secundum Eloquium tuum eripe me.*
Amen.

169, 170.

TEXTUS.

Textus originalis MATTH. XXVII. 3. II.

(1) Al.

παρὰ δὲ

sicut habe-

tur vers.

seq.

(2) Regius

habet

δίκαιον.

Vers. 3. Τόπ' ἰδὼν Ἰέδας ὁ (1) παρὰ δὲ αὐτὸν, ὅπ' ἔ-
κατεκρίθη, μετὰ μεληθεῖς, ἀπέσρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς
Ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις.

V. 4. Λέγων, ἡμεῖς τὸν παρὰ δὲ αἷμα (2) ἀθῶον, οἱ
δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει.

V. 5. Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ
ἀπελθὼν ἀπήγαγον.

V. 6. Οἱ δὲ Ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον, ὅπου
ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν. ἐπεὶ ἡμῶν αἷματός ἐστι.

V. 7. Συμβάλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν πνί-
γνον ὃ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις.

V. 8. Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς αἵματος, ἕως
τῆς σήμερον.

94
V. 9. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου ὃ προφή-
της, λέγοντος, καὶ ἔλαβον τὰ τριάντα ἀργύρια, τὴν ἱμῆν
ὃ πημιμήν. ὃν ἐπιμήσαντο ἀπὸ τῶν Ἰσραήλ.

V. 10. καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν ὃ κεραμίσας
κατὰ συνέταξιμόν Κύριου.

C A P. I.

*Recensentur varia hujus Dubii de citato Jere-
miâ Explicationes.*

CAP. I.

Quum Interpretes non in *Ieremiâ*, sed potius in *Zachariâ* *Varia Ex-*
Cap. XI. 12, 13. deprehenderent sensum verborum à Mat- *plicationes,*
thæo hic recensitorum, varios quæsierunt modos explicandi quibus Men-
hujus nodi. Possunt autem dictæ explicationes referri ad duas dum
classes, quarum una est Concedentium in hoc Matthæi loco Men-
dum, altera vero Negantium.

Prior Classis comprehendit Expositores, qui originem hujus 1. Concedi-
Mendi ut ostendant, varias formant sententias. tur, ortum

Quidam enim Evangelistæ adscribunt erratum μνημονικόν, vel ab Evan-
idque, vel ab ipso non animadversum, vel animadversum qui- gelistâ.
dem, sed non correctum; quia cogitaverit, recordationi suæ,
quæ Sancto Spiritu regebatur, non frustra occurrisset aliud pro
alio Nomen Prophetæ, adeoque Deum ita scribi constituisse.

Alii originem mendi in Scribarum aut Librariorum sive osci- vel à Libra-
tantiâ, sive sciorum & audacium culpâ quærunt, quasi vel Ad- rin.
ditione, vel Abbreviatione, vel Immutatione corrupti textus au-
thentici fuerint causa, aut ad minimum ansam præbuerint. Hinc
statuunt nonnulli, 1. quod Matthæus absolute scripserit: Tunc
impletum, quod dictum est per Prophetam; Sed indoctus quidam &
sciolus Scriba nomen *Ieremiæ* addiderit, vel margini addiderit,
ex quo postea in ipsum irrepserit textum. 2. quod velocitate
styli per abbreviationem positum sit à quodam descriptore ζῃ
h.e. ζαχαρίας, quod alii postmodum legerint ἰῃ, adeoque scri-
pserint ἱερεμίας. 3. quod decepti aliquo negligenter scripto co-
dice,

4
dice, ubi pro Zachariâ extabat nomen Jeremiâ, illud imitati fuerint, adeoque mendum in reliquos postea descriptos codices diffuderint, immutatâ ipsius Evangelistæ Scripturâ.

2. Negatur;
per quasitas
solutiones
varias.

Posterior Classis, & quidem præ priori copiosius ducens agmen, est *Negantium* aliquod in hoc textu Evangelistæ mendum, quod subesse videbatur. Ut autem se expedirent oppositâ difficultate, si in citatione servetur nomen Jeremiâ, varias quæsiuerunt explicationes: Harum nonnullæ sigillatim Jeremiam spectant, aliæ verò eundem, utut solum citatum, volunt cum Zachariâ conjunctum, ut una sit ex duobus prophetia. Qui sigillatim solum Jeremiam respexisse Evangelistam existimant, in varias scinduntur sententias. Vel enim effugium se invenisse existimant, urgentes ex collatione Textus Modum allegandi, vel Nomen allegati Prophetæ, vel textum allegatum. In *Modo citationis* expenso, quod apud Matthæum non legitur, *Scriptum est*, sed potius, *Dictum est per Jeremiam Prophetam*, facilimam evadendi viam multi se reperisse autumant. Hinc quidam urgent, quod Jeremias de his oretenus prophetaverit, quæ tamen scriptæ suæ prophetiæ non inseruerit, adeoque vel per traditionem non scriptam pervenerint ad Judæos, vel Matthæus afflatu Spiritus Sancti cognoverit, & Scripturæ commiserit. Alii putant, Zachariam vixisse in disciplinâ Jeremiæ, ac proinde hoc vaticinium à Doctore publicè aut privatim auditum per discipulum fuisse in Scripturam redactum.

Qui in *Nomine citati Prophetæ* solutionem nituntur afferre, provocant *Partem* ad Zachariæ *δυναμίαν*, quod dictus fuerit & Zacharias & Jeremias, quo posteriori nomine ipsum Matthæus hoc textu appeller: *Partem* ad opinionem Judæorum, qui Jeremiam ex Ægypto tandem ad reducem populum venisse, Zachariæ assumpto nomine, vel in Zacharia per *μετεμψύχωσιν* fuisse, *Partem* ad omnium Prophetarum *ὁμόνοιαν*, quod, quum omnes Prophetæ uno spiritu locuti fuerint, singula omnium, & omnia singulorum sint, adeoque hâc citatione unius pro altero Spiritus S. voluerit docere, uni congruè deputari, quod ab altero dicitur.

De ipso Textu citato itidem variant sententiæ. Quidam enim fatentur, ista hodiè in libro Jeremiæ non reperiri, sed tamen olim extitisse Librum, in quo extiterit. Nonnulli censent, fuisse

fuisse peculiarem ab eo, quem hodie habemus, sed subsequis temporibus amissum. *Alii* e contra etiam in eo, quem adhuc Canonicum habemus, scriptum, Judæorum autem malitiâ inde erasum ac sublatum fuisse prætendunt. Sed nec defunt, *qui* hodiernum in Jeremiâ tale quid inveniri existimant. Provocant igitur *quidam* ad Caput XVIII. ubi Jeremias domum figuli ingredi jussus fuerit, *Alii* e contra ad Cap. XXXII. ubi narratur, quomodo Jeremias DEI jussu emerit Agrum, & contractus seu Emptionis scripturam in vase fictili reposuerit.

Restant nunc illi interpretes, qui Matthæum in parte istius Historiæ per Scripturam V. T. explicandæ *junctim* censent respexisse Prophetarum quædam loca. Est, qui *Trium* meminit, nomine non expresso. *Alii* verò nominatim provocant ad librum & Jeremiæ & Zachariæ, quamvis solius Jeremiæ nominatim mentionem fecerit Evangelista. De Zachariâ consentiunt hi omnes, quod indigitetur Caput XI. 12, 13. Sed de Jeremiâ variant. Est, *qui* pretium, quo ager emptus est, à Zachariâ, Agrum verò qui emptus est, à Jeremia Cap. XXXII. descriptum esse persuadere nititur. Est *qui* ad Caput XIX. se recipit, ubi de valle Hinnom ante portam figulorum sita agitur, quod Propheta emptum vas figulinum ibi confregerit, & prophetaverit, nominandam esse vallem occisionis, ac futuram inibi copiosissimam hominum sepulturam.

His recensitis sententiis addenda est hæc, quod omnino duos Prophetas respiciat Evangelista, Zachariam scil. & Jeremiam: sed hujus simul Caput XIX. & XXXI. Ultima hæc & explicabitur & confirmabitur inferius.

Quum Capite sequenti singulæ Interpretationes (postremâ excepta) ordine expendendæ sint, quid falsi, quid incerti, quid veri vel certò vel probabiliter contineant, proficuum erit, illas in Tabellæ Schemate consignatas, & Numero, quo expendendæ venient, signatas exhibere.

Explicationes
de Jeremiâ ci-
tato Matth.
XXVII. dif-
cernuntur,
quoad Mendum
in hoc Scri-
pturæ dicto ab
Interpretibus

{ Concessum,
Autoribus
vel

{ Evangelista ipsò, aut

{ Inscio. Num. I.

{ Conscio, sed emendare mo-
lente. Num. II.

{ Augmentibus, addito nomine Pro-
phetæ. Num. III.

{ Descriptori-
bus, textum

{ Immutantibus, per substitutionem
Jeremiæ pro Zachariâ. Num. IV.

{ Abbreviantibus; unde postea er-
roris ansa. Num. V.

Negatum per quæ sitas solutiones, respicientes vel

{ Sigillatim
unū Pro-
phetam,
& quidē
ejus

{ Citandi Mo-
dum: Dictū
est per Pro-
phetam ad
eoque

{ Jeremias dixerit, non
scripserit. Num. VI.

{ Zacharias ab isto dictū
scripserit. Num. VII.

{ Citati Nomen.
Provocat ad

{ Zachariæ *δουνομένης*, qui etiam di-
ctus sit Jeremias. Num. II. X.

{ Jeremiæ assumptam novam appella-
tionem, vel in Corp⁹ Zachariæ trans-
migrationem. Num. IX.

{ Omnium Prophetarum *ὁμολογία*, ob
quam ab uno scripta alteri etiam
tribuantur. Num. X.

{ Citatum Tex-
tum, quod
apud Iere-
miam

{ Extiterit in { Deperdito. XI.
libro ejus { Residuo, sed per Judæos

{ erasus. Num. XII.

{ Extet vel { Cap. XII. Num. XIII.
Cap. XXXII. Num. XIV.

{ Tres. Num. XV.

{ Iunctim & vel

{ Duos, sc. Zachariam { Cap. XXXII. Num. XVI.
{ Cap. XI. & Ieremiam, { Cap. XIX. Num. XVII.

vel

{ Cap. XIX. & XXXI.
Num. XVIII.

C A P. II.

Ordine expenduntur recensita varia Interpretationes.

I.

CAP. II.
Expendun-
tur ordine
Interpreta-
tiones.

Prima sententia, quæ Evangelistam inscium ex memoria lapsu Jeremiam pro Zachariâ posuisse statuit, præ cæteris omnibus minimè admittenda est. Nam I. talis lapsus redundaret in injuriam Sancti Spiritus, qui & os & manus Scriptorum Canonico- rum immediato impulsu direxit. II. Tim. III. 16. II. Petr. I. 21. 2. Si statuatur, istud ἀμαρτημα non à Spiritu S. sed à Scriptoribus eâ in parte sibi relictis ortum, sequeretur, S. Scripturam esse partim Verbum Dei, partim verbum Humanum. Ast πᾶσα γὰρ φησὶ, adeoque etiam quævis istius particula, est θεόπνευστος. 3. Si in uno alterove Scriptores S. errasse admittitur, non poterimus certi esse, quod non etiam in aliis labi potuerint ac lapsi sint, adeoque convellitur immotum aliàs fidei nostræ fundamentum. Pluribus itaque refutârunt falsam hanc assertionem Theologi nostrates tûm in Locis Theoreticis, tûm in refutatione Photiniano- rum, qui eandem quoque suam fecerunt.

I. Quod S. Matthæus memoriâ lapsus sit.

Refutatur

- 1.
- 2.
- 3.

Erasmus, utut se hujus sententiæ autorem vel patronum nolle esse profiteatur, (annot. in Matth. II. fol. 24.) tamen annot. in h. l. fol. 106. eodem memoriâ lapsu in Nomine concessio, apud neminem ideo labascere totius S. auctoritatem contendit, & provocat ad Aug. de consensu Evang. lib. 3. cap. 7. qui Nominis errorem tribuat lapsui memoriæ Matthæi. Quin & d. l. in Matth. II. expresse scribit: Vt Spiritus ille divinus. Mentium Apostolicarum moderator passus est suos ignorare quædam & labi, errareque alicubi judicio sive affectu, non solum nullo incommodo Evangelii, sed hunc etiam errorem vertit in adjumentum fidei nostræ: ita fieri potuit, ut sic temperaverit organum Apostolicæ Memoriæ, ut etiam, si quid humano more fugisset, id non solum non deroget fidei divinæ Scripturæ, verum etiam fidem arroget apud eos, qui alioqui de composito scriptum calumniari poterant. Sed I. quomodo ex falso confirmabitur veritas? ex lapsu memoriæ Scriptorum certitudo Scripturæ eorum? 2. Ex Evangelistarum. Εὐαγγελιστῶν maxiam calumniandi ansam tûm Ethnicis arripuerunt, tûm potissimùm Judæi. V. Iustin. Explic. Qq. à Gentibus positarum, quæst. 20, 22, 23, 25. fol. m. 24. seqq. item Dial. cum Tryphone:

Nominativus
Erasmus.

- I.
- 2.

phone fol. m. 51. Aug. Tom. 1. lib. 2. Retract. c. 16. f. 45. D. Conf. D. Miller. Iudaism. part. 1. lib. 3. cap. 3. & 4. 3. Refutatur ab ipso, ad quem tamen provocat, Augustino. Ita enim hic Tom. 11. Epist. 8. ad Hieronym. fol. 37. D. Admisso in tantum autoritatis fastigium aliquo mendacio, nulla particula horum librorum manebit, quæ non possit in dubium vocari. Epist. XIX. ad eundem: Ego fateor Charitati tue, solis eis Scripturarum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum Auctorem in scribendo aliquid errasse firmissimè credam. At si in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nil aliud, quàm vel mendosum esse Codicem, vel interpretem non assecutum esse, quod dictum est, vel me minimè intellexisse, non ambigam. Quin & ipso, quem allegat, tractatu, Tom. IV. de Consensu Evang. lib. 2. cap. 12. Omnem falsitatem abesse ab Evangelistis docet, non solum eam, quæ mentiendo promitur, sed etiam eam, quæ obliviscendo. 4. Quod locò citatō permutatōnem Nominum Jeremiæ & Zachariæ, quatenus in Codice Biblico extet, non Matthæi Memoriam erranti, sed Spiritus S. providentiæ ac directioni tribuat, verba jam citanda docebunt.

II.

II. Quod Evangelista ob sensum divini instinctus studiosè noluerit Nomen corrigere. Quod Matthæus, etiam si primitus Jeremiæ nomen pro Zachariâ sibi occurrisset, tamen, etiam deprehendens permutationem istam Nominum, noluerit aut non debuerit corrigere, ob animadversum divinum instinctum, censet Augustinus lib. 3. de consensu Evang. cap. 7. Quid intelligendum est, inquit, nisi hoc actum esse secretiori consilio providentiæ Dei, quâ mentes Evangelistarum sunt gubernatæ? Potuit enim fieri, ut animo Matthæi Evangelium conscribentis pro Zachariâ Hieremias occurreret, ut fieri solet: quod tamen sine ullâ dubitatione emendaret. saltem ab aliis admonitus, qui ipso adhuc in carne vivente hoc legere potuerunt, nisi cogitaret, recordationi suæ, quæ S. Spiritu regebatur, non frustra occurrisset aliud pro alio Nomen Prophetæ, nisi quia hoc ita scribi Dominus constituit. (Causam existimat fuisse, ut doceret Omnium Prophetarum unam directionem per Spiritum S. de quâ inferiùs dicendum erit.) Sed durum est dicere, quod non tantum permittente, sed etiam in immediato Scriptorum huiusmodi impulsu volente ac operante Spiritu S. aliquod à veritate historicâ dissonum fuerit insertum, & animadversum licet, tamen non correctum. Promisit ipse

ipsis Christus Joh. XVI. 13. *Spiritus veritatis deducet vos in Omnem veritatem.*
III.

Inter eos, qui *Scriptorum* seu *Librariorum* esse putant *Culpam*, si quod mendum in textum irrepfit, agmen quasi ducunt existimantes, quod Evangelista indefinitè saltem scripserit, Tunc impletum fuit, quod dictum est per Prophetam, Nomen autem Ieremiæ à sciolo quodam Scribâ fuerit temerariè additum. Ut hanc sententiam probabilem reddant, ab iis urgetur 1. *Matthæi consuetudo*, qui sæpius alleget Scripturam V. T. absque mentione certi alicujus Prophetæ, saltem sub generali mentione extantis alicujus de hac vel istâ re testimonii Prophetici, ut Cap. I. 22. Cap. II. 6, 15, 23. Cap. XIII. 35. Cap. XXI. 4. Cap. XXVII. 35. 2. *Collatio Versionum* quarundam. Syrus & Arabs nullius Prophetæ nomen adscripserunt. (*Ravanel. Biblioth. Sacr. V. Ieremias.*) *Augustinus lib. 3. de consensu Evang. cap. 7.* testatur, nomen Ieremiæ non fuisse omnibus Codicibus Latinis adscriptum. *Lyranius ad Matth. 27.* itidem notavit, non haberi in Antiquis libris. Sed Resp. 1. Locis ex Matthæo adductis, ubi nullum Prophetæ nomen citavit, alia subjungimus, ubi expressè nominat *Esaïam*, Cap. III. 2. Cap. IV. 14. Cap. IIX. 17. Cap. XII. 17. (Idem Nomen etiam vetusti quidam Codices legunt Cap. I. 22. V. Biblia Wechel. & Bezam in annotat, ib.) *Ieremiam* (præter hunc locum, de quo controvertitur) Cap. II. 17. *Danielem* Cap. XXIV. 15. Docet igitur hæc collatio, quod sæpius nominatim adduxerit Prophetas. 2. Non quæritur, quid in nonnullis versionibus, (*Ad Arabicam* frustra provocatur, quum in Editione N. T. Erpenianâ 1616. it. seorsim editâ Passione Christi juxta Matthæum, 1613. & apud Kirsten. in notis ad h. l. habeatur: *In Ieremiâ*) sed quid in textu originali, qui hîc Græcus est, habeatur. Nam ad hunc istæ examinandæ & corrigendæ. Constanter autem omnes Græcos Codd. legere nomen *Ieremiæ* fatetur Beza, & confirmant priscorum Patrum ita allegantium scripta, prout etiam in editione Regiâ, Complutensi, Wechelianâ, Erasmi, Roberti Stephani, Ariæ Montani, & aliorum leguntur. Nolo hîc excurrere ad versionis *Syriacæ* & *Arabicæ* jactatam antiquitatem, quam nonnulli dubiam faciunt. Utramque interdum ab authentico textu recedere nemo inficiabitur. Si in *Latinis* codicibus omnibus non fuit scriptum nomen *Ieremiæ*,

III. Quod Librarii Nomen Ieremiæ addiderint.

Rationes pro hac opinione.

- 1.
- 2.

Refutantur

- 1.

- 2.

quod ait Augustinus, ex hoc ipso concluditur, quod lectum fuerit in plurimis & ferme omnibus.

IV.

**IV. Quod
Librarii pro
Zachariâ
Jeremiam
ex oscitan-
tiâ scripse-
runt.**

Qui *Immutatum* censent à Scribis textum Evangelistæ, ut pro Zachariâ Jeremiam scripserint, eorum sententiæ cum aliis etiam meminit Eusebius lib. 10. *Demonstr. Evang.* cap. 5. Scribarum scilicet errore accidisse, quod negligentius exemplaria Sacrorum Evangeliorum conficerent, decepto aliquo, & pro Zachariâ ponente Jeremiam, ut sic perscribi ista oportuerit: Tunc impletum est, quod dictum fuit per Zachariam Prophetam. Huic sententiæ potissimum Pontificii inhærent, utpote ad corruptionis arguendum textum propheticum pronissimi. Iansen. & Maldon. in Matth. XXVII, Suarez. p. 3. tom. 2. Disp. 34. sect. 1. §. ult. Corn. à Lap. in Zach. XI. 13.

32.

Resp. 1. Dicitur hoc, non autem probatur. 2. Utut nonnulli Codices incuriâ Scribarum circa hunc textum potuissent corrumpi, tamen omnes omnino Codices inde corruptos fuisse, aut corrumpi potuisse, ut nulli manserint integri, hoc negamus. Pugnat enim contra huiusmodi universalem omnium Græcorum Codicum corruptionem Divina Providentia, quæ nullatenus passura fuisset, ut scripta ista *Ἰερεμίας*, ad quæ doctrina Ecclesiæ examinanda est, generaliter falsarentur. Obstat etiam Christianæ Ecclesiæ, cui libri isti Canonici concrediti fuerunt, fides ac custodia. Refutat eandem assidua priscorum Patrum in vindicando textu authentico ab omni depravatione per Scholia & commentarios industria. Evangelicæ lectionis veritas, quæ in singulis & particularibus Ecclesiæ Codicibus pro temporum ac scribentium diversitate variata fuerat, in omnibus simul collectis Exemplaribus integræ semper & incorrupta permansit, ita volente Deo, ut veræ lectionis integritas, quam hominum vel malitia vel negligentia corruperat in partibus, in totâ saltem Ecclesiasticorum Codicum universalitate servaretur, ne Ecclesia Christi per aliquod tempus divinarum Scripturarum integritate careret, utque haberent semper pii & eruditi viri, unde corrigere & emendare possent, quod aut imperitorum inscitia, aut iniquorum perfidia vitiaffet, factâ collatione multorum inter se exemplarium, optime scribit, (utut aliud velint multi ejus sociienni) Sixt. Sen. Biblioth. lib. 7. hæc. 1. Quum igitur omnes Græci codices eodem modo sic legant, nullam hîc immutationem textus per librarios factam possu-

possumus agnoscere. 3. Quæ autoritas literarum aperiri, quæ facer
liber evolvi, quod documentum cujuslibet Scripturæ ad convincendos er-
rores exeri potest, si hac vox admittatur. Scripturæ esse corruptas? be-
ne ait Aug. T. VI. l. 11. contra Faust. Manich. c. 2. Si quid, quantumvis
minimum in N. T. falsatum esse dicatur, omnis N. T. fides autoritasque
adimitur. Sicut enim de corruptione partis unius suspicari licebit, ita &
de cæteris ejus partibus opinari licebit; cum nulla potior causa sit, cur hæc
enagis pars, quam illa, incontaminata servari debuerit. Ita ex Six. Sen.
l. c. argumentatur Alph. Salmero T. 1. Proleg. 33. f. 417. De hoc
ipso loco controverso agens Sanctius comm. in Zach XI ait: Durum
valde est, & à quo nescio quomodo pietas abhorret, tamdiu in Sacris Lite-
ris alienum jam inveterasse nomen, & in re purissima illam q. labem ad-
hasisse.

V.

Vana est conjectura, quod hæc corruptio occasione Abbrevi-
aturæ in textum irrepsit, ut Iñ seu iñ pro Zñ seu Zñ Jeremiæ no-
men pro Zachariâ lectum fuerit. Huic sententiæ videtur addi-
ctus Auctor sub nomine Hieronymi T. 4. comm. in Psalm. 77. f. m. 204.
Sed 1. Sive ex abbreviatâ scriptione, sive ex aliâ causâ irrepsisset
corruptio, tamen esset omnium Codicum, adeoque generalis;
quod adductis rationibus jam negatum est. 2. Quis credat, vel
unde probabitur, istiusmodi Abbreviaturas communiter fuisse
usitatas, & quidem in arduo maximè studio, quale est descriptio
librorum immediato Spiritus S. afflatu in normam fidei ad adi-
piscendam vitam æternam exaratorum? Certe Irenæus antiquis-
simus Scriptor, qui se primos post Apostolos successores vidisse
testatus est, (V. Euseb. l. 5. hist. c. 18.) in primis Polycarpi, qui Jo-
hannis Evangelistæ fuit Auditor ac Discipulus, de accuratâ in
suis tractatibus describendis industriâ cautum voluit, subjunctâ
sub calcem istâ obtestatione: Adjuro te, qui transcribis librum istum,
per Dominum IESVM CHRISTVM, & per gloriosum ejus adventum, quo
judicaturus est vivos & mortuos, ut conseras, postquam transcripseris,
& emendes illum ad exemplar, unde scripsisti, diligentissimè. Hanc quo-
que obtestationem similiter transferas, ut invenisti in Exemplari. Euseb.
d. l. Quoad descriptionem Juris severissimæ leguntur sanctiones
Justiniani de Concept. ff. seu P. §. 13. de juris docendi ratione §. 8. &
de confirmatione Digestorum, Constit. 1. ac 2. §. 22. ne quis in Scri-
pturâ utatur notis seu signis, (quæ singulas seu siglas vocent) sed

V. Quod Ab-
breviatura
fuerit occa-
sio Mendi.

By.
1.
2.

per totam consequentiam literarum numeros & Nomina veterum Prudentum & totam legum positionem scribat. Quis igitur Omnes in descriptione Authenticorum ac planè *Ἰεροπνεύτων* N. T. librorum velocitati magis calami in abbreviando, quam debitæ reverentiæ & accuratæ diligentiae attendisse asserat? 3. Etiam positus Nominis Jeremiæ ac Zachariæ abbreviandi modus tam luculentum invicem ostendit discrimen, ut negligentissimos fuisse oporteat, qui hîc unum pro altero legerint.

VI. Quod
Dictum sit
à Jeremiâ,
licet non
Scriptum.

VI.

3. 1.

2.
Sub phrasi
Dictum est,
allegatur
Scripturas.

Quidam existimant, tutissimam esse explicationem, Verba illa, quæ Matthæus Jeremiæ adscribit, ab hoc solùm dicta, non autem scripta esse. Ideò apud Evangelistam solùm legi, *Dictum est per Ieremiam*, non verò *Scriptum est*. V. Kesler. *Disp. de Alleg. Dict.* V. T. 8. 14.

Resp. 1. Hæc Responsio admittit, Evangelistam pro confirmandâ certitudine suæ scriptionis de Christo & actis circa ipsum ad ea, quæ per Prophetam vivâ saltem voce prolata, provocasse. Atqui sic obliquè pro introducendis Traditionibus ἀποφαισ. prætextus præbetur. 2. Considerentur omnia loca N. T. ubi aliquid tempore V. T. & Prophetarum prolatum allegatur sub phrasibus, *Dictum est*, *Dicit*, *Dixit*, *Dixerunt*, aut similibus: Et deprehendatur, quod scripto simul consignata hoc modo citentur. Sic, *Dictum est*, Luc. IV. 12. ex Deut. VI. 13. (Matth. IV. 11. habetur, *Scriptum est*.) Ebr. XI. 18. ex Gen. XXI. 11. *Dicit DEVS*, locutus est DEVS, *dicit Spiritus S.* (quando ad Patriarchas, Prophetas & alios tempore V. T. dicta recensentur Luc. I. 55. Ebr. I. 21.) Act. VII. 6. ex Gen. XV. 13. Rom. IV. 18. ex Gen. XV. 5. Cap. IX. 12. ex Gen. XXV. 23. II. Corinth. VI. 16, 17, 18. ex Lev. XXVI. 11, 12. Ezech. XXXVII. 27. Esa. LII. 11 Jer. XXXI. 1. 9. Ephes. IV. 8. ex Psalm. LXIX. 19. Cap. V. 14. ex Esa. LX. 1. Ebr. I. 5, 6, 7, 8. ex Psalm. II. 7. LXXXIX. 27, 28. XCVII. 7. CIV. 7, 8 Ebr. II. 11, 12, 13. ex Psalm. XXII. 23. XII. 2. Esa. IIX. 18. Ebr. III. 7. seqq. ex Psalmo XCV. 8. seqq. Ebr. IV. 3, 4, 5. ex Psalmo XCV. 11. Gen. II. 2. Ebr. V. 5, 6. ex Psalm II. 7. & CX. 4. Ebr. IIX. 8. ex Jerem. XXXI. 31, 35. Ebr. X. 5. ex Psalm. XL. 7, 8, 9. Ibid. v. 15, 16, 17. ex Jerem. XXXI. 34, 35. Ibidem v. 30. ex Deut. XXXII. 35. Ebr. XII. 5. ex Prov. III. 11. ibid. v. 26. ex Hagg. II. 7. Ebr. XIII. 5. ex Jos. I. 6. Jacob. II. 11. ex Exod.

Exod. XX. 13, 14. *Dixit, vel, Locutus est Deus, vel Spiritus S. per Prophetam, per Os Prophetæ, Dictum est à Domino per Prophetam dicentem*, Matth. I. 22. ex Esa. VII. 14. Matth. II. 15. ex Ose. XI. 1. Luc. I. 68, 69, 70. ex Psal. LXXII. 12. it.: CXXXII. 18. Esa. LIX. 20. Jerem. XXIII. 6, 7, 8. Ezech. XXIX. 21. Dan. IX. 14. &c. Act. III. 21. fin. ex Deut. XVIII. 15. Gen. XXII. 18. &c. Act. IV. 25. ex Psal. II. 1, 2. Act. XIII. 34. ex Esa. LV. 3. Ibid. v. 35. ex Psalm. XVI. 11. Act. XXVIII. 25. ex Esa. VI. 9, 10. Rom. IX. 24. ex Ose. II. 23. Ebr. IV. 6. ex Psalm. XCV. 8. *Locuti sunt Prophetæ, Dicit Prophetæ, Dicit quis*, Luc. XXIV. 25. (Quod locuti sunt Prophetæ, explicatur de ipsorum Scripturis, vers. 25. Conf. v. 44, 45, 46. Sic etiam Act. XXVI. 22, 23. Act. VII. 48. ex Esa. LXVI. 1, 2. Act. IIX. 32, 34. ex Esa. LIII. 7, 8. Rom. XV. 10. ex Deut. XXXII. 43. II. Petr. I. 19, 20, 21. Verbum Propheticum & Vaticinia, quæ locuti sunt Sancti Dei Homines, explicantur de vaticiniis Scripturæ. Ebr. II. 6. ex Psalm. VIII. 5. interdum Nomine expresso : *Dixit Moses*; Marc. VII. 10. ex Exod. XX. 12. Lev. XX. 9. Act. III. 22. ex Deut. XVIII. 15. Act. VII. 37. ex eod. loco. Rom. X. 20. ex Deut. XXXII. 21. (Huc pertinet Phrasis : *Dicit lex, &, Dictum est in lege*, sc. per Mosen, scripto posteris relicto. Luc. II. 24. ex Exod. XXIII. 2. Lev. XII. 8. Rom. VII. 7. ex Exod. XX. 17. I. Corinth. IX. 8. explicatur versu seq. de eo, quod scriptum est in lege Mosis, scil. Deut. XXV. 4. I. Corinth. XIV. 34. ex Gen. III. 18. *David dicit, vel locutus est*, Marc. XII. 35, 36. ex Psalm CX. 1. Conf. Luc. XX. 42. Act. II. 25, 31. ex Psalm. XVI. 9. seqq. Ibidem v. 35. ex Psalm. CX. 1. Rom. IV. 6. ex Psalm. XXXIII. 2, 3. Rom. XI. 9. ex Psalm. LXIX. 24. Rom. XV. 10, 11. ex Psalm. CXVII. 1. *Dicit, Dixit Esaias, Prophetavit Dicens* : Matth. XV. 7, 8. ex Esa. XXIX. 13. (Conf. Marc. VII. 6.) Joh. XII. 38, 39, 40. ex Esa. LIII. 1. & VI. 10. Rom. X. 17. ex Esa. LIII. 1, 13. Ibid. v. 20, 21. ex Esa. LXV. 1, 2. Rom. XV. 12. ex Esa. XI. 10. Et ut propius ad phrasin, quæ in textu Matthæi habetur, accedamus, non aliter intelligitur, *Dictum per Prophetam, vel in Prophetis*. Act. I. 16. ex Joel. II. 28. Act. XIII. 40. ex Habac. I. 5. & II. 4. Integra apud S. Matthæum in citando phrasis, *Dictum est per Prophetam dicentem*, alibi etiam apud eundem, (non verò in aliis N. T. libris) sive expresso sive tacito Prophetæ nomine, usurpata nullibi de vaticinio ore. enus saltem per Prophe-

tas prolato, sed de scripto semper invenitur. *Matth.* II. 17. (Eadem omnino sunt verba, quæ *Cap. XXVII. 9.* nisi quod pro *διὰ* *ἰσχυρίσ* habetur *ὑπὸ ἰσχυρίσ*, nullâ sensus mutatione) ex *Ierem. XXXI. 15.* *Matth.* III. 3. ex *Esa. XL. 3.* *Matth.* IV. 14. ex *Esa. IX. 1, 2.* *Matth.* VIII. 17. ex *Esa. LIII. 4.* *Matth.* XII. 17. ex *Esa. XLII. 1, 2, 3, 4.* *Matth.* XIII. 35. ex *Psalms. LXXVIII. 2.* *Matth.* XXI. 4. ex *Zach. IX. 9.* Causam, cur Prophetarum Scripturæ ut Sermones, ut Loquentes, dicentes allegantur, alibi ostendunt & urgent Theologi Nostres contra Pontificios, qui Sacram Scripturam in rebus fidei nolunt agnoscere, ut vocem Judicis, quâ controversias decidit ac dirimit. Videantur loca *Marc. XV. 28.* *Iob. VII. 38, 42. cap. XIX. 24, 37.* *Rom. IV. 3. cap. IX. 17. cap. X. 3, 11. cap. XI. 3.* *Gal. IV. 30.* *I. Timoth. V. 18.* *Iac. II. 23.*

Textus, ne quid celem, ubi quis saltem ore tenus prolatus per Prophetas sub phrasi, *Dictum est*, citata existimaret, possent adduci *Matth.* II. 23. *Veniens (JESUS) commigravit in civitatem, quæ vocatur Nazareth; ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazaræus vocabitur.* *Jud. v. 14, 15.* *Propbetavit & de his septimus ab Adam, Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, &c.* Sed frustra.

Expendun-
tur citati-
ones
Matth. II.
23.

Expendamus Primum, Hieron. in h. l. Si fixam de Scripturis posuisset exemplum, nunquam diceret, Quod dictum est per Prophetas, sed simpliciter, quod dictum est per Prophetam. Nunc autem pluraliter Prophetas vocans ostendit, se non verba de Scripturis sumpsisse, sed sensum. Nazaræus Sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura (e. g. *Psalms. XVI. 10. XCIX. 3, 5, 9.* *Esa. VI. 5.* *Dan. IX. 24.* Conf. *Marc. I. 25.* *Act. III. 14. &c.*) commemorat. Possumus & aliter dicere, quod etiam eisdem verbis juxta Hebraicam veritatem in *Esaia* scriptum sit: *Exiet virga de radice Jesse, & Nazaræus de radice ejus conscendet.* In Priori solutione respicit *נִיזַר* à radice *נִזַּר* separavit. Talis Naziræus (*Thren. IV. 7.* quædam Exemplaria Græca legerunt *Ναζαρεῖος*, unde ad pronunciationem Syriacam, ubi Camez effertur ut O, *Ναζαρεῖος*,) erat segregatus à mundanis negotiis, Sanctus Domino. *Num. VI. 5, 8, 11.* sicut etiam *LXX. נִזַּר* in Hiph. reddiderunt *אַזְיָאֶסְדַּי*, sanctificari. *Num. VI. 12. נִזַּר הִזְאֶמְסֵיוֹר*, sancti-

Sanctificatum, Lev. XXV. 11. Am. II. 12. *ἀγιασμένον* Am. II. 11. & *ἀγιασμεν* Sanctificationem. Lev. XXV. 5. in quibusdam Exemplaribus Iudic. XIII. 7. cap. XVI. 18. *ἅγιον* Sanctum. (Conf. Hieron. T. 11. Comm. in Ezech. VII. f. 710. Epiphan. Hæres. 29. Naziræi, h. e. Sanctificati,) *ἐυζαμένον, ἡσυχμένον*. Votum, devotum, sc. per votum DEO dicatum. Num. VI. 13, 18, 19, 20, 21. Conf. Act. XXI. 23, 24. Expressè nominatur *ἵδ* & Ioseph. Gen. XLIX. 26. Deut. XXXIII. 16. & Simson Iudic. XIII. 5. 7. Cap. XVI. 17. Utrumq; autem fuisse CHRISTI typum in confesso est, & quoad varia Comparationis membra ostendunt Patres, sc. cum Iosepho Tertull. adv. Iudæos : fol. 102. Orig. T. I. hom. 1. in Exod. fol. 60. T. II. tract. 35. in Matth. fol. 173. Ambros. T. IV. lib. de Ioseph. cap. 2. & seqq. fol. 245. seqq. Hieron. T. III. Comm. in Marc. VI. (ipsi adscripto) fol. 782. c. Aug. T. IV. Q. in Iud. 49. & Serm. 84. Chrysost. T. I. Hom. 61. in Gen. fol. 482. & c. cum Samson Ambros. T. II. in Prologo lib. 2. de Spir. S. f. 133. seq. Hier. T. I. Epist. 126. ad Evagr. f. 1060. d. T. II. comm. in Ezech. XLVI. f. 982. b. c. T. II. comm. in Marc. XV. f. 781. d. & in Epist. ad Philem. f. 1073. c. Aug. Tom. VIII. super Psalm. LXXX f. T. X. Serm. CVII. de temp. f. Autor sub nomine Hieron. T. V. super Ioh. XII. f. 58. d. Greg. Hom. 21. in Paulin. Epist. 4. & c. Nec in aliis solum, sed in ipso Naziræi nomine Typum Christi gesserunt. Ioseph dictus fuit Naziræus, h. e. Separatus (ita Chaldaeus paraphrastes Gen. XLIX. & Deut. XXXIII. reddit) quia non tantum habitatione, sed etiam moribus atq; sanctimoniâ separatus fuit à suis fratribus. Ita CHRISTUS Ebr. VII. 26. Alii volunt, Naziræum h. l. significare Coronatum, à *כִּרְמִי* Corona, quia non tantum Prorex Ægypti fuit, sed etiam dignitas Regia ad Ephraimi filii ejus Tribum transiit; quæ causa est, quod etiam, postquam Ioseph non officio saltem sed & vitâ dudum defunctus erat, in Familiæ Ioseph benedictione repetatur. Deut. XXXIII. 16. quod veniat ad Caput Ioseph, & super verticem Naziræi è fratribus ejus. (Conf. Ezech. XXXVII. 16. Amos. V. 6.) ita CHRISTUS est & dicitur Coronatus ob excellentiam Regiam præ omnibus hominibus. Psalm. VIII. 6. Ebr. II. 7. 9. Psalm. XXI. 4. CXXXII. 18, (*כִּרְמִי*) Zach. VII. 11, 12, 13. Apoc. XIV. 14. Simson Naziræus dictus, quia Segregatus à Seculo, (ita nominat eum Zohar in Gen. 49. f. 129. Col. 3.) & DEO devotus ad peculiarem vitæ rationem quoad Potum.

tum, Capillos, vitandos Mortuos, offerenda Sacrificia, Conf. *Iud.* XIII. 4, 5, 12, 13, 14. cum *Nam.* VI. 3. seqq.) quæ licet fuerit ceremonialis ac Levitica, tamen eminentioris sanctitatis moralis erat adumbratio atq; monitum. Vid. *Origin. hom.* 11. in *Lev.* f. 160. seq. Prolixiorem diductionem nonnulli quærendam esse mo-
nent apud *Cyrill. lib.* 16. de *adoratione in Spiritu & veritate* Sed cum præter brevem quendam Dialogum sub hoc titulo in antiquioribus *Cyrilli* editionibus nihil habeatur, Libri autem isti 17. moderno tantum seculo lucem viderint, nolumus suspectas merces *Lectori* proponere. CHRISTUS igitur, & *Josephi* & *Simsonis* antitypus, tum ob summam dignitatem, tum ob omnimodam Sanctitatem à cæteris hominibus, separatus ac segregatus ex consilio DEI itidem fuit nominandus *Naziræus*. Quum verò propter Politicæ Coronæ ac Levitici Naziræatus externi defectum aliàs nō fuisset in mundo talis appellatus, mira DEI providentia effecit, ut hoc nomen occasione commemorationis in *Nazareth* sortiretur, quod ex Typis per Prophetas descriptis ipsi debebatur. Sic *Nazoræum*, *Nazaræum*, *Nazarenum* nominarunt eum non hostes tantum, Homines & Diaboli *Matth.* XXVI. 71. *Ioh.* XIX. 4. cap. XIX. 19. *Act.* VI. 14. XXIV. 6. XXVI. 9. *Marc.* I. 24. sed Discipuli etiam *Marc.* X. 47. *Luc.* XVIII. 37. XXIV. 20. Apostoli *Act.* II. 22 III. 6. IV. 10. X. 38. Sancti Angeli *Marc.* XVI. 6. quin & ipsemet hoc sibi Nomen tribuit *Ioh.* XVIII. 5, 7, 8. *Act.* XXII. 8. Similia Exempla Impletionis, quod per Prophetas dictum est de typo, quando illud factum est in Antitypo, habentur in eod. cap. II. *Matth.* v. 15. *Ioh.* XIX. 36. Videatur egregius in datâ loci controversæ explicatione locus & consensus *Eusebij lib.* 7. *Demonstr. Evang.* c. 2. f. 534 Nec est, quod huic interpretationi obvertatur, JESUM dici *Nazoræum* à נָצֹר per נ̄ ut ex Syriaca versione constet, atq; in titulo Crucis, qui Romæ in Ecclesiâ Sanctæ Crucis in Jerusalem magnâ cum reverentiâ asservatur, ita legi testentur Scriptores, (quamvis *Corn. à Lap.* qui eundem & sæpè & studiosè vidit, testetur, literas ita exesas, ut an נ̄ an נ̄ sit, discerni nequeat, imò potius נ̄ esse videatur;) quum נָצֹר per נ̄ scribatur. Nam literæ con-
generes, homogeneæ & unius Organi sunt נ̄ & נ̄ adeoq; facile inter se (ex regula Grammaticorum) permutantur, præsertim quando voces & Nomina Propria in alias traducuntur linguas.

Accedit, quod ζ Græcum ad י Ebræum exprimendum haud rarò usurpatur. Ita LXX. Interpretes Thren. IV. 7. appellationem literæ י exprimunt per ζάιν, & יִי per Ναζαρεάιν. Iud. XIII. 5, 7. cap. XVI. 17. Thren. IV. 7. in quibusdam exemplaribus per Ναζαρεάιν Amos II. 11. Ναζαρεάιν Thren. IV. 7. Imò ex ζ sententia ista de יִי magis confirmari videtur; quum Græci in Nominibus Propriis Ebræorum allegandis yper σ & י per ζ soleant exprimere. Prioris Exempla sunt Σαβωάθ Esa. I. 9. 24. &c. Rom. IX. 29. Jac. V. 4. pro צבאות, קדש Σαδωκ II. Sam. VIII. 17. צדוקים Σαδδουκαῖοι. Matth. XXII. 23. &c. צוּר Σαβὰ I. Sam. VIII. 13. צבֹרָה Σεμφόρα vel Σεπφωρά Exod. II. 22. צרפֶּתָה Σάρεπτα, Σάρεφθα I. Reg. XVII. 9. Luc. IV. 26. חֲצֹר Ασὼρ Jos. XI. 1. חֲצֹרֹת Θεσσαί Job. XII. 24. צִיּוֹן Σιών Matth. XXI. 5. &c. מלכִי־צֶדֶק Μελχισεδὲκ Ebr. V. 6. &c. Posterioris Exempla יִי Γαζαρά II. Sam. V. 25. חֲדָרַעֲזָר Αδραζάρ, Αδρίζαρ, Αδραέζερ II. Sam. VIII. 3. seqq. וְבָלֶן ζαβδλὼν Gen. XXX. 20. Matth. IV. 13, 15. וְחִזְרָא Gen. XXXVIII. 30. Matth. I. 3. זַכְרְיָא Zacharias Mat. XXIII. 35. &c. וְיִשְׁעִיָּהוּ Mattb. IV. 21. &c. וְיִשְׁעִיָּהוּ ζορεάβελ Mattb. I. 12. וְיִשְׁעִיָּהוּ Βεελζεβούλ Mattb. XII. 24. &c. & sic in reliquis.

In Posteriori solutione, quam superius ex Hieronymo allegavimus, respicitur ad יִצְחָק Surculus; unde nomen oppidi, addito ω formatum putant, à rad. יִצַר custodivit. Expresse enim CHRISTUS appellatur יִצְחָק Esa. XI. 1. & voce similis significationis צִמְחַ Zach. III. 8. VI. 13. Utut enim apud solum Esaiam יִצְחָק appelletur, à Matthæo autem Prophetarum mentio fiat, tamen hoc non alienum est à literaturâ N. T. ut Prophetæ nominentur in plurali, quando vel de unico sermo est. Iob. VI. 45. ex Esa. LIV. 13. Act. XIII. 40. ex Habac. I. 5.

Ad Alterum dictum ex Iud. v. 14. responderi potest, 1. Hanc ipsam simul causam esse, cur inter Apocrypha olim rejecta fuerit ista Epistola; quia sc. alleget in Scripturâ Canonicâ non re-

pertum Exemplum v. 9. & Dictum v. 14, 15. V. Hieron. in Catal. Luth. T. 5. Lat. V Vitt. comm. in h. l. 2. A multis etiam hoc Dictum Enochii explicari ut Scriptum sive per ipsum Enochum, cujus liber à Diluvio fuerit in arcâ asservatus, vel à Noe afflatu Spir. S. redintegratus, (Tertull. de habitu mulier. cap. 3. f. 161. seq.) sive per incertum Autorem, adeoq; pro Apocrypho habitum, Orig. T. I. hom. 28. in Numer. f. 282. & lib. *τῆς ἀρχῆς* cap. 2. Athanas. T. II. in Synopsi S. Script. f. 134. Beda T. V. Opp. comm. in h. l. f. 1056.) ex quo Testamentum XII. Patriarcharum (quod in Orthodoxographiâ extat, ejusq; Origenes T. I. Hom. 15. in Iosua. f. 318. meminit) Iren. lib. 4. cap. 30. f. 257. Tertull. de cultu fœm. cap. 10. f. 168. & lib. de idololatr. c. 4. f. 150. ut & Iustinus, Athenagoras, Clemens Alex. Methodius, Cyprianus, Lactantius, Sev. Sulpitius, Proclus, Psellus, nonnulla allegant. Ut ut enim Apocryphus fuerit iste Liber, & multis erroribus, sive primi Scriptoris, sive (quod probabilius censent Corn. à Lap. in h. l. Torniell. Annal. sacr. ad ann. 628. f. 70. Damharr. in Christeide p. 889. post Apostolorum tempora corruptum vitio, refertus: Tamen non illicò totum Scriptum approbari, si quid ex eo citetur, eruditè ostendit Hieron. T. III. comm. in T. I. f. 1048. 3. Quamvis concedatur, Prophetiam Enochii saltem ore tenus prolatam citari, eamq; S. Judam sive ex continuâ quâdam ac receptâ traditione, sive ex immediatâ Spir. S. inspiratione habuisse, maximam tamen inter hunc & S. Matthæi locum controversum intercedere differentiam. Siquidem ab Evangelista Jeremias allegatur, cujus Prophetia & scripto comprehensa, & in præsentem usq; ætatem habetur; quum contra citatum à Judâ Enochum quicquam scripsisse, quod prophetaverat, nullatenus possit ostendi. Certè non extat. Allegatum à Matthæo vaticinium in alio V. T. libro Canonico, sc. apud Zachariam legitur: Non autem Prophetia Enochii. Potuit in Historicâ assertionem, quod jam olim etiam de impiorum damnatione tum Exemplis v. 5, 6, 7. 11. tum Concionibus inculcata fuerit notitia, Judas ad Enochii Prophetiam ex Traditione non scriptâ, sed tunc in vulgus notâ & creditâ, provocare. Talis autem Oralis duntaxat Traditio locum non habet in Matthæo, cujus scopus est, ex impletis in JESU Nazareno Prophetarum vaticiniis supremum Fidei Articulum probare, quod ipse sit verus Messias. Ideò citationi

tionem præmittit, Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam; quum econtra Judas nudè recenseat: Prophetavit & de his septimus ab Adam Enoch.

VII.

Explicationi proximè præcedenti affinis est ea, quæ nodum ita solvere molitur, quod Zacharias vixerit in disciplina Jeremiæ. Hujus esse Prophetiam citatam, licet à Discipulo ejus Zachariâ descriptam. Admittit hanc interpretationem *Ravanel. Biblioth. sacr. in V. Jeremias.* Sed 1. Contra hanc etiam militat, quod proximæ oppositum est, sc. quod phrasi, *Dictum est per Prophetam*, allegetur vaticinium ab eodem quoq; descriptum. 2. Ne minima quidem conjectura producit de Zachariâ, quod in *Disciplina Jeremiæ* constitutus fuerit. Certè nec in dubiis ac multarum fabularum admixtione refertis scriptionibus de vitis Prophetarum (tantum abest, ut in probatis,) vel minimum hujus rei habetur indicium. Neq; legitur Jeremias aliquod Collegium filiorum Prophetarum suo tempore habuisse & rexisse, sicut olim Samuel, Elias, Elisa: Neq; alius ejus Scriba & Minister nominatur, quàm Baruch, *Jerem. XXXII. 12. 14. cap. XXXVI. 4, 6, 18, 26. 32.* etiam in Ægyptum, ubi Jeremiam mortuum esse unanimes est sententia, cum eo ductus, *cap. XLIII. 6.* Valdè juvenem oporteret fuisse Zachariam, si ante vastatam Jerusalem (postea enim Jeremiam hunc Discipulum habuisse nemo asserit, aut asserere ullâ verisimilitudine potest,) in disciplina Jeremiæ vixisset: Si quidem certum est ex *Zach. I. 1.* quod demum anno secundo Darii prophetari cœperit, & quod aliquot annis adhuc supervixerit, ex *cap. VII. 1. Esr. VI. 14, 15.* constat. Jam verò (ut ex Chronologorum computatione colligitur) CLXXX. anni intercesserunt inter Prophetiæ ejus initium & Urbis excidium, quin & plures à tempore, quo Jeremiæ Discipulum Zachariam fuisse prætenditur. Utut cum fictitio Dorotheo & Epiphanio (*Bellarmin. de Script. Eccl. p. 67. Baron. ad ann. 33. n. 40. & ad ann. 45. n. 44. ad ann. 59. n. 11. Estius in Rom. XVI. f. 185. seq. Zehner. præfat. Epiphan. Historiæ de Prophetarum vitâ. Chamieri Panstrat. T. II. lib. 20. c. 9. S. 17. f. 412.*) in ejus vitâ quos Rom. Martyrologium sequitur, concedamus, quod de Chaldaâ Senex in patriam venerit, tamen nescio, an tantus annorum numerus conveniat ætati ejus temporis humanæ.

VII. Quod Zacharias scripserit Prophetiam Jeremiæ
By. 1.
2.

- manæ. *Hæc enormis est ætas hominis, & illo seculo inaudita*, inquit Corn. à Lap. de Daniele, quem *Perer.* 138. annis vixisse statuerat. Quanto magis hoc dicendum, quando Zachariam ultra 200. annos vixisse juxta hypothesein datam asseritur. 3. Quæ causa esset, quod saltem post duo ferme secula à Jeremiâ auditam Prophetiam scripto mandasset? Quod enim post suam in Judæa propheticam functionem demum scripserit; manifestum est ex ejus libro. V. Tarnov. in Zach. XI. p. 301. 4. Invetum planè est, ac incongruum auctoritati alicujus immediatè impulsæ Prophetæ, ut ab alio saltem auditam prophetiam in suâ & pro suâ consignet, nullâ etiam illius, à quo acceperit, factâ mentione. Non enim *voluntate humanâ allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu S. inspirati locuti sunt sancti Dei homines.* II. Petr. I. 21. *Omnia scriptura est divinitus inspirata.* II. Tim. III. 16. 5. Omnium fortissimè hanc sententiam refutat ipse Zacharias, qui visiones & Prophetias non ab altero auditas, sed sibi ipsi oblatas & inspiratas esse luculenter testatur Cap. I. 1. &c. Speciatim cap. XI. 4. quando DEI Patris & CHRISTI Dialogismum in Visione ac Typo sibi repræsentatum scripturus erat, præmittit: *Sic dixit Dominus DEVS meus.* Et postea v. 15. *Dixit Dominus ad me: Adhuc sume tibi vas Pastoris stulti*, i. e. postquam præcedentia tibi revelata fideliter annunciasti, etiam ea, quæ jam revelabo, demonstra typo, atq; verbo edissere. Quin & in ipsis verbis citatis v. 13. *Dixit Dominus ad me; idem quod apud Matthæum ita effertur: Sicut constituit mihi Dominus.*

VIII. Quod
Zacharias
fuerit Bi-
nominis.

VIII.

Quidam statuunt Homonymiam in appellatione Jeremiæ, ita ut per eum non filius Chilkia, qui Josiæ temporibus prophetare cœperit, sed filius Berechia, qui & Zacharias & Jeremias dictus fuerit, ac post captiv. Bab. prophetaverit, intelligatur. Hanc solutionem cæteris præfert Thumm. *Disquis. de verbo DEI. Theor. 1. de libr. Can. & Apocryph.* p. 107. Tarnov. in Zach. XI. p. 301. & tutissimam censet Balduin. *comm. in Zach.* XI. p. 733. cui & ego calculum adderem præ cæteris, si postrema, quæ adducetur, deferenda esset. In confesso enim est, quod uni personæ haud rarò in Scripturâ duo vel plura etiam tribuantur Nomina. Videatur *Gloss. Gramm. sacr. lib. 4. tract. 3. Observ. 12.* p. 756. seqq. 763. seq. Quin & mu-

tantur

tantur apud Ebræos Nomina in alia ejusdem aut diversæ significationis; præsertim in Nominibus, in quibus aliquot literæ Nominis יחיה extant. E. g. *Iudas & Thaddæus* Matth. X. 3. Act. I. 13. quia & יחיה & יחיה ab una radice יחיה Chemn. Harm. *Evang. cap. 50. p. 273.* quamvis dici possit, ipsum *Iudæ* nomen Syriacè exprimi *Thaddai*; Ita *Iojakim & Eliakim* II. Reg. XXIII. 34. II. Par. XXXVI. 3. *Judith* IV. 5. quia & יחיה & יחיה est Nomen DEI. Sic *Iojada* II. Par. XXIV. 20, 21. qui censetur dictus *Barachia* Matth. XXIII. 35. Pari modo etiam *Zachariæ & Jeremiæ*. Nam utrumq; nomen à יחיה deductum est. Illud *Exaltatum à DEO*, hoc *Memorem DEI* notat.

Difficultates, quibus hæc solutio premitur, videntur esse sequentes. 1. Nullo teste potest probari, quod *Zacharias* Prophetæ binominis fuerit, *Ieremias* etiam appellatus. Resp. Talis probatio non semper ex clarâ literâ, sed etiam ex Circumstantiis per bonam Consequentiam eruenda. Ubi extat, quod *Achimelech* sacerdos, de quo I. Sam. XXI. 8. binominis fuerit, *Abjathar* quoq; dictus? Colligendum hoc est ex collatione tûm Facti ejus ibidem descripti, & Marc. II. 26. sub nomine *Abjathar* allegati, tûm ex II. Sam. VIII. 15. & I. Chron. XXIV. 3, 6. cum II. Sam. XV. 27, 29, 35. I. Reg. II. 26, 27. ex quo colligitur, & Patrem & filium fuisse binominem, dictum *Achimelech & Abjathar*. Quod *Iojada* Pontifex etiam appellatus fuerit *Barachia*, colligitur ex collatione historiæ II. Par. XXIV. cum Matth. XXIII. 35. Quum enim Nomen interfecti & Locus patratae cædis consentiant, sola autem in Patris Nomine sit differentia, concluditur, illum utroq; fuisse appellatum. Ita hîc, quia textus sub nomine *Jeremiæ* citatus apud *Zachariam* reperitur, exinde colligi potest, quod utrumq; Nomen gesserit.

Non caret difficultatibus

1.
2.

2. Matth. II. 17. per Prophetam *Ieremiam* intelligitur, qui ante excidium *Ierusalem* vixit. Ergo idem quoq; cap. XXVII. 9. allegatus est intelligendus; quum nullum utrobique notari possit diversitatis vel minimum indicium. Resp. Diversitas apparet in citatis textibus, quorum ille apud Majorem, hic verò apud Minorem ac posteriorem Prophetam extat.

2.

2.

3. Nullibi S. Matthæus aliquem ex Prophetis Minoribus citavit nominatim (Cap. XII. 40. non allegatur Scriptura & Prophetia)

3.

phetia, sed Historia Ionæ) prout quidem ex Majoribus Esaiam, Ieremiam, Daniele nominavit, sed tantum generatim: *Dictum per Prophetam dicentem cap. II. 15. ex Ose. XI. 7. cap. XII. 7. & generalius adhuc cap. IX. 13. Discite, quod est, ex Ose. VI. 6. Cap. XXI. 4. ex Zach. IX. 9. Scriptum est, Cap. XI. 10. ex Mal. III. Cap. XXVI. 31. ex Zach. XIII. 7. Non ergo probabile est, quod in solo Cap. XXVII. solum Zachariam, & quidem nomine alio, quod nullibi alias ipsi datum legitur, citaverit. Accedit, quod nec in aliis N. T. libris, excepto Act. II. 16. Rom. IX. 25. Nomina Minorum Prophetarum allegata inveniuntur, sed vel tantum verba, absq; mentione ullius citationis, Luc. I. 17. ex Mal. IV. 5, 6. Ib. v. 33. ex Mich. IV. 7. Luc. XXIII. 30. Apoc. VI. 16. ex Ose. X. 8. Rom. X. 15. ex Joel. II. 32. Gal. III. 11. & Ebr. X. 38. ex Habac. II. 4. vel sub generalioribus phrasibus, dicit DEUS. Ebr. XII. 26. ex Hagg. II. 8. Dicit Scriptura, Ioh. XIX. 37. ex Zach. XII. 10. Scriptum est. Rom. I. 17. ex Habac. II. 4. Rom. IX. 13. ex Mal. I. 3. Rom. X. 15. ex Nah. I. 15. Verbum Scriptum I. Cor. XV. 54, 55. ex Ose. XIII. 14. vel sub mentione Prophetarum in plurali Numero: Scriptum in libro Prophetarum. Act. VII. 42. ex Amos V. 25. Dictum in Prophetis, Act. XIII. 41. ex Habac. I. 5. Sermo Prophetarum. Act. XV. 14. ex Amos IX. 11. Omnes enim hos XII. Prophetas Ebræi Doctores uno titulo ac libro comprehendunt, sub appellatione תריסר quæ Chaldaica vox est, ex דוּו & עֶסֶר. Decem composita, adeoq; significans Duodecim; ad quam appellationem Ecclesiasticus quoq; cap. XLIX. 12. respicit. V. Fabric. Partit. Cod. Ebr. cap. 18. p. 110. R. Quum verò negari nequeat, alicubi etiam hosce nominatim citari, utut non apud S. Matthæum, non arbitror, hanc oppositionem pro infringendâ, quæ jam ventilatur, sententiâ solam sufficere posse.*

R.

IX. Quod
Ieremias
Zachariæ
Nomen as-
sumserit, vel
in eum mi-
graverit.

IX.

Franc. Iunius in Parall. sacr. ad h. l. meminit nonnullorum, qui putent, Evangelistam citando Ieremiam respectum habuisse ad opinionem Iudæorum, existimantium, quod vel ipse Ieremias ex Ægypto tandem ad reducem Populum venerit, assumpto Zachariæ nomine, vel per μεταμύχωση in Zachariam transmigrarit: Ad hanc Iudæorum opinionem collimare, quod II. Macc. II. 1. &c. cap. XV. 13. 17. habetur, & quod nonnulli CHRISTUM pro Iere-

mili

mià habuerunt *Matth. XVI. 14.* Sed hæc omninò explodenda. Nam 1. Ut ipse *Jeremias* secundo anno *Darii* adhuc prophetârit, quod *Zacharias Cap. I. 1. cap. IV. 1.* de se affirmat, ætas ejus non admittit. Vide, quæ ad Sententiam Septimam dicta sunt. 2. Nulla potest ostendi, vel etiam probabiliter fingi ratio, cur sub alio assumpto Nomine prophetaverit, & peculiarem librum à suo priori distinctum conscripserit. 3. Evangelista non *Iudæis* tantum, sed & *Gentibus*, inter quas *Prophetarum Codices* itidem habebantur, scripsit. Quomodo ergo non ex suâ sententiâ, sed *Iudæorum* saltem opinione, & quidem maximè erroneâ, in probando fidei dogmate de *IESU Nazaræo* Prophetam allegasset ac nominasset?

R.
1.
2.
3.

X.

Augustinus lib. 3. de consensu Evang. cap. 7. post allatam sententiam, quæ sub Num. II. expensa est, subjungit: Cum ita constituerit Dominus, prima illa causa utilisima debet facilimè cogitari, etiam sic esse insinuatum, ita omnes Sanctos Prophetas uno Spiritu locutos mirabili inter se consensione constare, ut hoc multò amplius sit, quàm si omnia Prophetarum uno unius ore dicerentur, & ideo indubitanter accipi debere, quæcunq; per eos Spiritus S. dixit, & singula esse Omnium, & omnia Singulorum. Cum igitur & quæ dicta sunt per *Jeremiam*, tam sint *Zachariae*, quàm *Jeremiae*, & quæ dicta sunt per *Jeremiam*, tam sint *Jeremiae*, quàm *Zachariae*, quid opus erat, ut emendaret *Matthæus*, cum aliud pro alio sibi nomen occurrens à se scriptum relegisset, ac non potius sequens *Matthæus* auctoritatem Spiritus S. à quo mentem suam regi plus nobis utiq; ille sentiebat, ita hoc scriptum relinqueret, sicut eum admonendo constituerat ei Dominus, ad informandos nos, tantam verborum suorum inter Prophetas esse concordiam, ut non absurdè, imò congruentissimè, etiam *Jeremiae* deputaremus, quod per *Zachariam* dictum reperiremus. Ex his verbis desumpta est Glossa ordinaria super istum locum *Matthæi*, *Beda T. V. comm. in h. l. f. 110.* non sententiam modò *Augustini* sequitur, sed eadem propè verba ab eodem mutuatus est. Adstipulatur *Gerson T. 1. in Monoteff. c. 146.* Sed nec ista expositio, ingeniosa licet, omni vacat difficultate. 1. Certè in istis locis N. T. ubi generatim duntaxat allegatur Scriptura aut etiam Prophetæ, absq; expresso ejus nomine Proprio, convenientissimè notatur omnium Prophetarum, quippe ab uno Spiritu gubernatorum.

X. Quod aliud Nomen ponatur, ad indicandum Omnium Prophetarum consensum.

R.
1.

natorum, concordia, ut cujusq; Nomen simul addere necessarium non fuerit. Est enim *Omnis ista Scriptura Θεόπνευστος*. II. Tim. III. 16. *Non voluntate hominis allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu S. inspirati locuti sunt Sancti DEI homines.* II. Petr. I. 21. Quin & contra Pontificios illud ipsum, quod de uno Spiritu per omnes Prophetas loquente adduxit Augustinus, notandum est: Siquidem S. Scripturam imperfectionis arguere, & Traditionum non scriptarum necessitatem urgere volunt, quia ex verbo scripto non possit liquidò constare, quis cujusque libri Canonici aut omnium partium ejusdem genuinus Autor sit; quum tamen parum intersit, cujus ministerio Spir. S. in unoquoq; consignando usus sit, dum modò ab ejus inspiratione hanc Scripturam profectam esse constet. Alia autem omninò est ratio, quando in S. Scripturâ non tantum indicatur, vaticinium esse à DEO, sed simul etiam causa Ministerialis, per quam illud manifestavit, nominatim exprimitur. Phrasi, *impletum est, quod dictum fuit per Prophetam*, innuitur gubernatio DEI, qui locutus est per Prophetam, ut idem sit, ac, *Dictum à Domino per Prophetam*; Prout integra ista Phrasis habetur Matth. I. 22. cap. II. 15. Act. IV. 25. & aliis in locis. Quando autem simul Nomen Prophetæ additur, cujus ore & calamo DEUS usus sit in promulgando hoc vel isto vaticinio, non video, quomodo unum Nomen pro altero substitui potuerit absq; jactura veritatis, saltem historicæ. Salvâ eâ potest Nomen reticeri, cum de primario Auctore constet: Aliud verò & quidem falsum poni, non item. Is enim, cujus instinctu & directione Omnes Prophetæ locuti sunt, est Spiritus veritatis, qui in omnem veritatem ducit, prout supra etiam ad *Sent. II.* monui. 2. Utut in Dogmatibus scripta omnium Prophetarum consentiant: Tamen non negari potest Styli ac Verborum diversitas, in evidens testimonium, quod Spiritus S. genus sermonis, cui unus præ altero sive naturali quodam ductu sive ex institutione & doctrina assuetus fuit & addictus, non planè immutaverit, sed tamen ad suum nutum attemperaverit, ut & Res & Verba consignarentur ipso Duce & Directore. (Videantur, quæ hinc inde annotarunt tum prisca tum recentiores de singulorum Prophetarum stylo & discrimine inter se invicem.) Non ergò in omnibus ac simpliciter perinde est, sive hujus sive illius Nomen circa aliquem textum citetur.

3. Ex Pontificiis Bonfrer. *Præloq. in Script. S. cap. 7. sect. 4. f. 25.*
 (Commentario ejus in Pentateuchum præmittitur,) simili præ-
 tensioni ita obviare nititur: *Sunt, qui inutilem censent hanc quæ-*
stionem (de Scriptore Psalterii:) Nam siue Davidis sint omnes, siue
 horum aliqui alios habuerint Scriptores, dum modo omnes fatemur esse
 Scripturam Sacram, nihil interesse videtur; cum constet, omnes divini
 Spiritus afflatu esse conscriptas. Verum pari modo diceretur, in reliquis
 omnibus S. Scripturæ libris inutiliter & sine fructu de Autore quæri: Dum
 constat, esse Scripturam sacram, nihil ulterius esse requirendum. At
 constat, hanc in cæteris non inutilem esse quæstionem, quam tot Doctores,
 tot SS. Patres movent & examinant. Adde verò, esto, eadem sit auto-
 ritas, eadem sit reverentia exhibenda cuilibet S. Scripturæ parti ob pri-
 marium Autorem DEVM: At nemo ignorat, à Scriptore & Autore se-
 cundario quandam accidentariam dignitatem posse accedere, præter-
 quam quod volupe sit cognoscere, & ad DEI laudem faciat scire, per quos
 divina sacrarum Scripturarum volumina ad nos pervenerint.

XI.

Qui à Jeremiâ, sed tamen in alio libro post temporum decur-
 sus perduto, citatum vaticinium scriptum esse contendunt, provo-
 cant ad testimonium Hieronymi T. III. *comm. in Matth. 27. f. 724.*
 Cujus verba sunt: *Legi nuper in Hebraico quodam volumine, quod Na-*
zarææ Sectæ mihi Hebræus obtulit, Jeremiæ apocryphum, in quo hæc ad
verbum scripta reperi. Orig. T. II. *Hom. 35. in Matth. f. 193.* su-
 spicatur, si non error scriptionis sit in permutatis Prophetarum
 nominibus, esse aliquam secretam Jeremiæ scripturam, in quâ
 scribatur. Sic etiam *Lyra in h. l.* Sed Resp. 1. Periculosa est
 assertio, quod S. Evangelista, qui in toto libro potissimum in-
 tendit probationem dogmatis, quod JESUS sit Nazarenus, quia
 in ipso Prophetarum vaticinia impleta fuerint, argumenti locò
 ad secretam & incertam quandam Scripturam provocaverit, quæ
 tamen in Ecclesiæ Israëliticæ Canone nō fuerit reperta. Quando
 Apostolis res fuit cum Ethnicis, testimonia κατ' ἀνθρώπων re-
 cepta etiam ex Ethnicorum libris adduxerunt interdum in *Mo-*
ralibus siue exhortationibus, siue dehortationibus, siue repre-
 hensionibus. Act. XVII. 28. I. Corinth. XV. 33. Tit. I. 12. 13. in nu-
 dis etiam *Historiis* recensendis alicubi quædam accidentaria ad-
 dunt, in libris Canonicis non extantia, sed vel ex immediatâ re-

XI. Quod
 Liber sit de-
 perditus.

Rx. I.

velatione, vel receptâ traditione, vel apocryphâ scriptione sibi nota II. Tim. III. 8. In probando autem præcipuo *Fidei Articulo* ad incertas atq; non receptas Scripturas provocare ipsi si planè insolitum, & certitudini Religionis Christianæ prorsus incongruum est. 2. Si liber iste scriptus à Jeremia continuit Prophetias de CHRISTO & in ipso complendas, ut agnosceretur pro vero Messia, prout ipsum ita allegat Evangelista sub Phrasi: *Tunc impletum est, quod dictum est per Prophetam Ieremiam dicentem &c.* utiq; non tantum fuit ab eo, tanquam nudo Historico, sed ut à Propheta immediatâ DEI inspiratione scriptus, adeoq; etiam divinus & Canonicus. Talem verò propriè dictum periisse, nunquam demonstrabitur. Scripserunt Prophetæ, sicut & in N. T. Evangelistæ & Apostoli nonnulla, ut *Homines*, alia autem ut *Sancti DEI Homines* divinâ inspiratione immediatè gubernati. Priora quædam interiisse facile conceditur, non autem Posteriora. Videatur *Aug. T. V. de C. D. lib. 18. cap. 38. f. 1099. b. Gerh. Exeg. de S. Script. §. 108. seqq. & Confess. Cathol. lib. 2. art. 1. cap. 4. pag. 254. seqq. Rivet. Isag. in S. Script. cap. 6. pag. 61. seqq. &c.*

3. Ipsa persona sectæ *Nazarææ*, quæ hujusmodi librum Hieronymo legendum tradidit, fidem ei detrahit. Hoc enim Hæreticis in more positum fuit, ut ad peculiare Scripturas orthodoxæ Ecclesiæ vel incognitas vel improbatas se reciperent, tanquam à Scriptoribus Canonicis editas. De *Valentinianis* refert *Iren. lib. 1. adv. hæres. cap. 17. f. 68.* Afferunt immensum Apocryphorum & Scripturarum notharum multitudinem, ut stupefaciant amentes & ignaros verarum literarum. Prolixius de hac ipsorum audaciâ agit *lib. 3. cap. 11. f. 188. Sethiani* quosdam libros nomine Sethi, Abrahami, Mosis, confictos habuerunt, ut est apud *Epiphan. lib. 1. tom. 3. Hæres. 39. f. 129.* Quod sub nomine Apostolorum ab Hæreticis prolata sint Petri & Thomæ & Matthiæ & cæterorum similiter Apostolorum Evangelia; sed & Andreæ & Johannis atq; aliorum Apostolorum Actus narrat *Euseb. lib. 3. Hist. Eccl. cap. 25. f. m. 708.* Plurima hujusmodi scripta supposititia recensuit *Gelas. 1.* & autoribus ipsorum Hæreticis anathema dictum est *Sancta Romana dist. 15.* In primis *Nazaræi* (quod antea orthodoxis nomen erat *Actor. XXIV. 6.*) ex Judæis conversi, sed in legalium observatione simul hærentes, & postea Ebionis quibus-

quibusdam erroribus simul imbuti, alias etiam *Minei* dicti (*Hieron. Epist. 89. f. 950.*) gloriati sunt, quod haberent Matthæi Evangelium perfectissimum Ebraicè, quemadmodum ab initio scriptum esset; quâ suâ jactantiâ Epiphanio etiam (*Vid. T. I. lib. 1. Heres. 20.*) & Hieronymo (*vide ipsum T. I. de script. Eccl. f. 347. in Matth. & T. III. comm. in Matth. 12.*) imposuerunt. Videtur de isto Evangelio Eusebius scripsisse *lib. 3. Hist. Eccl. c. 25.* quod in Ecclesiâ ei contradicatur. Conf. *Sext. Sen. lib. 1. Biblioth. lit. H. Hebræorum Evangelium f. 72. seq.* Theodoretus *T. II. lib. 2. Heret. Fab. ait, quod Evangelio secundum Petrum usi sint.* Quid ergo miri, si etiam *sub Ieremiæ nomine* aliquem habuerint librum, vel suo demum tempore confectum?

XII.

Qui loci controversi difficultatibus mederi volunt per præ-
tensam libri Ieremiæ mutilationem, quod sc. textus citatus verè ibi
extiterit, sed Judæorum malitiâ postmodum fuerit erasus, illi hōc
ipsō periculoso & Scripturæ Canonice & Christianæ religioni
vulnus infligunt. *Quæ enim auctoritas literarum aperiri, quis sacer
liber evolvi, quod documentum cujuslibet Scripturæ ad convincendos er-
rores exeri potest, si hæc vox (scil. textum Scripturæ esse corruptum)
admittitur, si alicujus ponderis æstimatur?* superiùs jam ex *August.
T. VI. lib. 11. contra Faust. Manich. cap. 2.* monitum est. Prolixè
atq; ex professo textum Ebræum ab omni corruptionis labe vin-
dicârunt ex Nostri Gerhard. *Exeg. de Script. S. §. 318. seqq. Glass.
Philolog. sacr. lib. 1. Tract. 1. Calov. Comm. in Aug. Conf. T. I. Tract. 2.
Dissert. 2. membr. 4. pag. 369. seqq. ex Calvinianis Chamier. Panstr.
Cathol. T. I. lib. 12. cap. 11. seqq. Polan. Syntagm. Theol. lib. 1. cap. 37.
p. 490. seqq. quin & ex Pontificiis nonnulli. Vide eos nominatos
à Gerh. Conf. Cathol. lib. 2. art. 1. cap. 2. p. 81. seqq. De loco Ieremiæ
citato ut nominatim dicamus, non est, quod ex odio erga Jesum
Nazarenum à Judæis erasum aliquis suspicetur; qvum plura alia,
eaq; clariora & circa principalia magis, prout in N. T. citantur,
in Ebræo adhuc textu integra & incorrupta legantur. Dicant,
quorum hæc est suspicio, corruptionem, ante, an post Evangelium
à S. Matthæo scriptum censeant factam. Quod præcesserit, vix af-
ferent, qvum Evangelista utiq; ex libro Prophetico textum cita-
verit suâ ætate ibi lectum. Si demum *subsecutis temporibus*; quo-*

XII. Quod
Textus Ie-
remiæ per
Judæos cor-
ruptus.
Resp.

modo corruptio ista omnes Ebræos Codices, quorum plurimi in Christianorum manibus fuere, potuit inficere? Communissima Pontificiorum, qui potissimum pro Vulgatâ suâ extollendâ Fontes Ebræos impuritatis accusant, opinio est, quod demum post Hieronymi ætatem perversitas hominum eos corruerit. Ast etiam prisca ante ipsum Ecclesiæ Doctores textum, prout ab Evangelistâ allegatur, se in Jeremiæ libro non invenisse testantur. Orig. T. II. Tract. 35. in Matth. f. 193. Inter ea, quæ scripta sunt, non invenitur hoc Hieremias alicubi prophetasse in libris suis, qui vel in Ecclesiis leguntur, vel apud Iudæos referuntur. Si quis autem potest scire, ostendat, ubi sit scriptum. Euseb. lib. 10. Demonstr. Evang. 4. f. 608. Diligenter considerabis, quum hæc non habeantur apud Hieremiam Prophetam, num arbitrari oporteat, ea per quandam malitiam ex illo sublata esse, an verò librarii erratum fuisse, qui negligentius sanctorum Evangeliorum exemplaria confecerit, & ex negligentia in errorem inciderit, & pro Zacharia posuerit Hieremiam &c. Hieron. T. IV. in Psalm. LXXVII. f. 204. post allegatum Matthæi textum: ut impleretur, inquit, quod scriptum est in Hieremiâ Prophetâ: Retulit, inquit, triginta argenteos, pretium, quod appretiatum est, & cætera. Scriptum est, inquit, in Hieremiâ Prophetâ: Hoc in Matthæo scriptum est. Requisivimus in Hieremiâ Prophetâ, & hoc penitus invenire non potuimus, sed invenimus illud in Zachariâ.

XIII.

XIII. Quod
respiciatur
Jeremiæ Ca-
put XVIII.

R.

Quando obtinuimus hucusq; , & rectè apud Matthæum legi nomen Jeremiæ, & librum Prophetæ hujus nominis nec deperditum nec corruptum esse, laboratum est ab Interpp. an vestigia legere possint, ducentia ad locum Prophetæ, quem Evangelistâ respexerit. Sunt, qui opinantur, digitum intendi ad Jeremiæ Caput XVIII. ubi Propheta fuerit Figuli domum ingredi jussus. Sed cum præter nomen Figuli vix quidpiam afferri possit, quod ad Evangelistæ scopum atq; textum quadret, non est, ut huic expositioni dispungendæ immoremur.

XIV.

XIV. Quod
Jerem. Cap.
XXXII. re-
spiciatur.

Majori verisimilitudinis specie ab aliis recurritur ad Jeremiæ Cap. XXXII. Cum Matthæus emti Agri, & Figuli, & Peregrinorum meminerit v. 7. 8. 9. putant, comparisonem institui cum textu Jeremiæ, ubi itidem fiat mentio emti Agri v. 9. Figulini vasis, in quod literæ emtionis fuerint repositæ v. 14, & Peregrinorum, in quorum

pote.

potestatem Urbs deventura esset, v. 22. Quia enim de Agro emto nihil dixerit Zacharias, sed potius Ieremias d. l. qui in istâ emtione aliquid mysterii subesse cognoverit, v. 9. ideo ipsum nominatim ab Evangelista citari existimant. Aug. lib. 3. de cons. Evang. cap. 7. Post allatam explicationem, quam N. X. expendimus, hanc subiungit: *Est etiam alia causa, cur hoc nomen Hieremiæ in testimonio Zachariæ sit manere permissum, vel potius S. Spiritus autoritate præceptum sit. Est apud Hieremiam, quod emerit Agrum à filio fratris sui, & dederit ei argentum, non quidem sub hoc nomine pretij quod positum est apud Zachariam, Triginta argenteis. Quod autem prophetiam de XXX. argenteis ad hoc interpretatus sit Evangelista, quomodo de Domino completum est, manifestum est. Sed ad hoc pertinere etiam illud de Agro emto, quod Hieremias dicit, hinc potest mysticè significari, ut non hic Zachariæ nomen poneretur, qui dixit de triginta argenteis, sed Hieremiæ, qui dixit, de Agro emto: ut lecto Evangelio atq; invento nomine Hieremiæ, lecto autem Hieremiâ & non invento testimonio de XXX. argenteis, invento tamen Agro emto, admoneretur lector, utrumq; conferre, & inde sensum enucleare prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc, quod in Domino completum est.* Rectè autem contra socium suum Sanctium hâc in parte iudicat Corn. à Lap. Comm. in Jerem. XXXII, 14. *Hac sententia est conjectura ingeniosa: sed difficilis & perplexa.* Nam planè non convenit Agri emti (1) Nomen & pristinus Possessor. De quo Matthæus loquitur, ille fuit ac vocatus est Ager Figuli; quum econtra Ager, quem Ieremias emit, pertinuerit ad Hanameel Patruelem Prophetæ, adeoq; ad Levitam & Sacerdotem. Nam Ieremias, ad quem jus *πρεπύσεως* ex propinquitate pertinebat v. 6. 7. 8. (Conf. Lev. XXV. 25. Ruth. IV. 3, 4.) fuit de Sacerdotibus Anathoth, cap. I. 1. quæ civitas erat Levitis assignata Ios. XXI. 15. Hilkia Jeremiæ, & Sallum Hanameelis Pater. Cap. I. 1. XXXII. 6. dicuntur fuisse Fratres, adeò, ut hi ambo Consobrini essent. Ad Exceptionem, quod Ager, cuius Propheta l. c. meminit, dici poterit Ager Figuli, quia in eo defossus fuerit Vas Figuli cum instrumentis emtionis, quod per metonymiam appelletur Figulus, præsertim quia tales opifices vasis à se factis nomina sua inscribere soleant, facilis & non una est responsio. Incertum enim est, quod præsupponitur, vas Fictile cum instrumentis emtionis fuisse in

Resp.

Agro emto defossam : incertum etiam , an eo tempore Figuli nomina sua vasis imprimere fuerint soliti. Sed & tantisper hoc concessio, tamen & rationi & exemplo omni destituitur, ut *Vas fictile* ponatur pro Figulo. Et hoc etiam admissio, tamen ad Matthæi Textum non quadraret, qui *Agrum Figuli* nominat, non ob *Vas fictile* ibi defossam, sed quia *Figuli proprius*, cui ideo etiam pretium pro Agro emto datum fuit. Agrum Levitarum, qualis Hanameelis erat, non licebat vendere, nisi contribulibus, & quidem cum beneficio redemptionis. Ita enim intelligenda est dispositio *Lev. XXV. 32, 33, 34.* Ager autem quem Pontifices emerunt, pertinuit ad hominem alterius tribus, & quia ad sepulturam destinatus, non ampliùs fuit redimibilis. 2. *Situs*, Ager Ieremiæ situs fuit in *Anathoth v. 7, 8.* Iste autem cuius *S. Matthæus* meminit, propè *Ierusalem. Conf. Act. I, 19.* 3. *Pretium*, Evangelista commemorat, quod Pontifices emerint ex *XXX. Argenteis*, quos Iudas reddiderat, istum figuli Agrum *v. 3. 10.* Propheta autem refert, se Agrum emisse, & appendisse Patrueli argentum *septem Stateres* (*שֵׁקֶלִים* siclos.) & *Decem* *הֶכֶּלֶת* Quidam pretium Siclorum ab

Argenteis h. l. volunt esse distinctum, adeoq; indicari duplex Monetæ s. ponderis Genus, quod appenderit Ieremias. Sed posterius illud *הֶכֶּלֶת* saltem metallum notat, ut intelligatur, fuisse *Siclos Argenteos.* Sic *Gen. XXIII. 15, 16. Ex. XXI. 32. Lev. V. 15. &c.* Fuerunt enim aliàs *Aurei I. Chron. XXI. 25. II. Chron. III. 9.* Emtus igitur fuit iste ager *septendecim Siclis* : (*Hieron. T. III. comm. in Ierem. XXXII, cui Rabanus, à Castro, Corn. à Lap. & ex Nostri Gerhard. Harm. cap. 168. p. 1184. consentit*) quum pro eo, cuius Matthæus meminit, *XXX. Argentei* dati fuerint. Siclos eos pendisse alibi diducitur, præsertim à *D. Gerardo, Præceptore olim & Hospite honoratissimo d. l. Harm. p. 1181. seqq.* 4. *Vsus* : Ager quem Matthæus commemorat, fuit emptus in sepulturam Peregrinorum; Ieremias autem emit pro se, suo & posterorum suorum usu, prout Deus ipsi revelaverat, Hanameelem dicturum, *Eme tibi Agrum meum.* Frustranea est exceptio, quod Ieremias cælebs fuerit, & eo tempore captivus, ubi exigua liberationis spes affulgebat, quin etiam civitas obsessa, quam à Chaldæis occupandam prædixerat *v. 2, 3, 24.* adeoq; Agrum, qui cum regione in hostium pote-

Exceptio,
quod Iere-
mias Cælebs
Agrum pro

potestatem venturus erat, non Ieremiæ, non familiæ, sed potius peregrinib; Externis atq; peregrinis emtum fuisse. Huc trahunt, quod Thren. emerit.

V. 2. conqueritur Propheta : *Hæreditas nostra versa est ad Extraneos, Domus nostræ ad Alienigenas.* Sed quod de cælibatu Ieremiæ *Refutatur* præsupponunt, incertum est. Chaldaeus & Iudæi, qui locum cap. XXXVII. 12. de divisione hæreditatis intelligunt, & uxoris & filiorum ejus meminerunt. Prohibitio cap. XVI. de solo loco, ne in Iudæâ tunc duceret uxorem, loquitur, neq; probat, quod antea maritus non fuerit, aut post vastatam Iudæam non duxerit, cessante causâ interdicti. Posito, quod non emerit Agrum pro liberis suis, tamen non sequitur, quod pro sepulturâ Peregrinorum. Habuit enim cognatos atq; Propinquos, cum quibus etiam de dividendâ possessione cum egisse volunt multi, ex dicto cap. XXXVII. 12. ubi vulgata vertit, *ut divideret ibi possessionem in conspectu civium.* Certè ex ipso contextu manifestum est, Ieremiam intuitu Peregrinorum potius emtionem recusare voluisse v. 24. 25. sed DEI nutu tamen emisse respectu Posterorû v. 15. ad designandam futurorum Agrorum in Iudæâ culturam. v. 43, 44. Si ad *Culturam*, quomodo ad *Sepulturam*, de quâ Matthæus loquitur?

XV.

Qui non unum tantum Propheta locum à Matthæo adductum XV. Quod censent, in varia etiam sciuntur divortia. Epiphanius, (qui ta- *Textus sit* men, quod ego quidem sciam, opinionis suæ asseclam neminem *ex Tribus* invenit) *Trium* meminit Prophetarum, non indicato tamen co- *Prophetis.* rum nomine, ex quibus verba desumserit Evangelista. Ita enim scribit lib. I. adv. hæres. n. 39. fol. m. 126. edit. Basil. 1544. *Ἀπέδρεψε τὰ ἀργύρια, καθὼς ἦν πρὸς αὐτῶν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις. καὶ ἀπέδρεψε* (Heins. exerce. in N. T. p. 81. ex suo exemplari legit *ἀπέρριψα*, abjeci) *τὰς τριάκοντα ἀργύρας* (rectius *ἀργυρίδας*, quomodo etiam Heinsius allegat,) *τὴν πμην* & *τεπμημένους* παρὰ τῶν υἱῶν ἰσραὴλ. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ προφήτῃ, εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῖν, δότε τὸν μισθόν μου, ἢ ἀπέμπαδε. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ προφήτῃ. καὶ ἔδωκαν τὸ ἀργύριον πρὸς πμην & τεπμημένους, καὶ εἶπε, κάθεσθε αὐτὸ εἰς τὸ χωνευτήριον, καὶ ἴδε εἰ δοκιμὸν ἐστίν, ὡς ἐδοκιμάθη ὑπὸ τῶν υἱῶν ἰσραὴλ. *aversatus est argenteos, sicut de eo in Prophetis scriptum erat, & averfatus est*

est triginta argenteos, pretium æstimati à filiis Israël. *Et rursus in alio Prophetâ*, si iustum est vobis, date mercedem meam, aut renunciate. *Et rursus in alio Prophetâ*, Et dederunt argentum pretium æstimati, & dixit (*Cornarius & Heinsius in plurali*, Dixerunt) Pone ipsum in fornacem, & vide, an sincerum sit, velut probatum est (*rectius*, Probatus *vel* æstimatus sum) à filiis Israël, (prout *Cornarius* transtulit edit. *Basil.* 1560.) Rectus quidem Epiphanius in hoc, quod non unius Prophetæ dictum intendisse Evangelistam statuit; Sed tamen in hoc falsus, quod Aliis subinde Prophetis tribuit, quæ absq; dubio apud Zachariam extant. Ideò etiam reliquorum, ubi ista scripta sint, nomina indicare non potuit.

R.

XVI.

XVI. Quod Zach. XI. & Ier. XVIII. vel XXXII. vaticinia allegentur.

R.

Qui duos Prophetarum locos à S. Matthæo conjunctos ajunt, Zachariæ cap. XI. 12. 13. ipsum respexisse fatentur omnes: Sed de Ieremiâ dissentiunt. Nonnulli ad Cap. XVIII. alii ad Cap. XXXII. se recipiunt. Cùm verò utrumq; istum huc non quadrare jam probatum sit, & ex ista cum Zachariæ verbis combinatione haud possit erui major de illis probabilitas, supervacaneum erit, hasce Expositiones denuo sub incudem revocare.

XVII.

XVII. Quod Ierem. Cap. XIX. notetur. R. Est insufficient.

Qui aliàs in correctione & interpretatione Scripturæ haud rarò nimia utitur libertate, ut temeritatis notam haud effugiat, hîc tamen *Exerc. Sacr. in N. T.* benè advertit *Heinsius*, quod respectus habeatur ad Ieremiæ Cap. XIX. & quoad nonnulla collationis documenta haud inconcinna est ipsius explicatio. Sed an ista sufficiat, non immeritò dubitatur. Nam 1. illud in Ieremiâ quæsit, ut locum saltem inveniret, ubi mentio fieret Agri ob cædes abominabilis vel etiam maledicti, qui propterea *Ager Sanguinis* jure dicatur vel dictus sit. Quin imò ex unico hoc fundamento, quod cap. XXXII. 15. de Benedictione, non autem Abominatione, Agri ejus agatur, refutat eos, qui Matthæum autumant oculū intendisse ad Agrum Anathoth, quem ex præscripto DEI Jeremias ab Hanameele emerit. Sed adscitam Benedictionem in Agro, quem ex venditi Sanguinis Christi pretio ad Sepulturam Peregrinorum emtum esse testatur Evangelista, agnoscunt prisci pariter atq; recentiores S. Scripturæ Interpretes. *Hilarius* Can. 32. in Matth. f. 328. *Magnum in hoc Prophetiæ sacramentum,*

& in

& in factis & in dictis miraculi plena meditatio. Figuli opus est, de luto vasa formare, cujus in manu sit, ex luto eodem vas aut ipsum aut pulchrius reformare. Agrum autem seculum nuncupari, ipsis Domini nostri verbis continetur, Christi ergo pretio Seculum emitur, i.e. universitas ejus acquiritur; & in sepulturam Peregrinorum atque inopum deputatur. Nihil hinc pertinet ad Israel, & totus hic seculi emti usus Alienis est, hu videlicet, qui in pretio Christi sanguinis sepelientur, quod universa sunt emta. Omnia enim à Patre accepit, quæ in cælis & quæ in terra sunt. Et ideo hic ager Figuli est, quia DEI omnia sunt, cujus in manu sit, nos ut velit tanquam Figulus reformare. In hoc igitur Agro Christo commortui & conssepulti hujus peregrinationis nostræ æternam requiem sortiemur. In cujus rei fidem Hieremiæ Prophetia subditur, ut in facti istius opere tanto antè divinæ vocis autoritas ostenderetur. (Videtur respexisse ad Ier. XVIII. 1. seqq.) Docet igitur, istam emtionem ad sepulturam Peregrinorum ex pretio sanguinis Christi factam esse singulari DEI providentiâ, ad innuendum, mysterium Beneficii per Christum ad Homines redundaturi, quod etiam Hieremias propheticè ostenderit. De cæteris allegorizæ membris fatemur, quod non sint ipsi textui præcisè innata, adeoq; per se ad probandum inefficacia. Conf. August. T. IV. lib. 3. de consensu Evang. cap. 7. f. 487. c. T. X. Serm. II 4. & 128. de Temp. Bedam T. V. comm. in h. l. f. 110. Hieron. T. III. comm. in h. l. f. 723. Illi quidem fecerunt aliâ voluntate, ut æternum impietatis suæ relinquerent ex Agri emptione monumentum. Cæterum nos, qui Peregrini eramus à lege & Prophetis, prava eorum studia suscepimus in salutem, & in pretio Sanguinis ejus requiescimus. Ferus in comm. p. 463. Providentiâ DEI factum est, ut pretium Salvatoris non peccatoribus sumtum præbeat, sed peregrinis requiem subministret, ut jam Christus vivos effusione Sanguinis sui redimat, & Mortuos passionis pretio suscipiat. Nec mysterio vacat, quod Ager Figuli emitur. Figulus Deus, qui vascula Corporis nostri fecit è limo: Ager Hæreditas Domini. Istius itaq; Figuli ager Sanguine Christi emtus est, quia Peregrinis, qui sine domo, patriâ, exules toto orbe jactabantur, requies & vita æterna Christi sanguine providebatur. Desumfit hanc sententiam & singula penè verba ex Aug. serm. de Cæn. Dom. qui est serm. 128. de Temp. quæ etiam Thomas Aq. in Continuo super 4. Evang. f. 107. retinet. Idem in hac emtione mysterium agnoscit Arærius in comm. quod pluri-

2. Saltem
concedit
Verborum
applicati-
onem.

bus exaggeravit *Gerhard. Harm. de Pass. cap. 8. p. 358. seq. Conf. Bald. comm. in Zach. 11. p. 743.* Inquirendum ergo, an non etiam ex *Jeremiâ* citato possit *istius loci per Christum sanctificatio* ostendi. Cum igitur *Cap. XIX.* meram contaminationem & abominationem ejus indicari fateatur *Heinsius*, de aliâ insuper ejusdem *Prophetiâ* inveniendâ erimus solliciti. 2. Videtur ipse non *ra-
ticinium* aut *typum* propriè dictum à *Spiritu S. & Prophetâ* inten-
tum in emtione *Agri* impletum statuere, sed concinnam verborum
Jeremiæ ad hæc *gesta* applicationem. Splendida quidem sunt verba
pag. 79. *Quis non singularem DEI providentiam ac Dispositionem admi-
retur? De Agro figuli cum Ieremias loquitur, futurum dixit, ut derelictus
ac desertus esset, utq; ab ipso sanguine ac cæde nomen aliquando haberet.
Quod præclarè impletum, partim cum in sepulturam mortuorum cecidit,
partim ac præcipuè, cum sanguinis, & quidem innocentis, pretio redem-
ptus est. Pag. 80. Nihil Ieremiæ Prophetiâ clarius illustriusq;.* Quid
autem hoc rei est, quod eadem pag. ait. *Non tam adducit locos,
(ut sæpè) Matthæus, quàm accommodat. Pag. 81. Verba (Zachariæ)
sic Evangelista expressit, ut alludat ea simul & interpretetur. Pag. 82.
totam exegesi concludit: Mibi certè admiranda tam eorum, quæ de
Agro, quàm quæ de Pretio dicuntur, applicatio Evangelistæ videtur.
Possent, fateor, hæc ad commodum trahi sensum, si non alibi
mentem suam testatam reddidisset, quomodo nonnunquam Ve-
teris Testamenti loca in Novo accommodata & applicata statue-
ret Exerc. in Matth. II. 15. Evangelista eleganter & urbanè loco
Prophetæ utitur, quem sic rectè posse applicari ait; Quasi dicat, ac tum
illud rectè dici potuit, quod ab *Oseâ* de *Israele* usurpatur, Ex *Ægypto*
filium meum vocavi: quomodo non rarò τὸ ἐπ' ἀρχῶν usurpatur.
Ibid. pag. 14. de citato dicto *Ierem. XXXI. 15.* Urbana manet ac
sua applicatio, &c. cum nec personæ, de quibus loquitur, eadem sint,
nec locus, nec deniq; calamitas. Et postea: Cum locus applicatur, tota
elegantia in eo, ut similia sint verba, aut ut rectè rei, de quâ agitur,
conveniat, & tum sæpè gratiora, si de diversâ agatur. In *Rom. X.
6, 7.* pag. 339. *Novi fæderis Scriptores* verba *Veteris* & eleganter &
venustè non semel aliò transferre. Exemplis hoc probare ibidem
conatur. In *I. Corinth. XV. 27.* pag. 378. scribit de Apostolo-
rum in citandis *Scripturæ S.* locis libertate: Mutuantur, quæ alibi
dicuntur: cum non ubiq; de unâ eademq; re eadem ab illis usurpentur.
Simi-*

Similia etiam alibi inculcat. Sed non sine magno veritatis & reverentiæ erga Scripturam præjudicio. Ducem hanc in parte secutus est Sympatriotam suum, sed Pontificiæ religionis propugnatores, Cornelium Iansenium, qui in Concord. Evang. cap. 11. audet scribere: *Multa loca afferuntur ab Evangelistis per applicationem quandam, non autem quod Prophetæ id significare voluerint ad quod ab Evangelistis afferuntur. Ut cum dicitur; Ut impleretur, quod dictum est, ex Ægypto vocavi filium meum, sicut si quis de Patre, nimis filium amante diceret: Videres illum in desiderio filij sui omnia contemnere, ut impleretur in eo illud Maronis, Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.* Talem applicationem statuit etiam in Matth. II. 15. cap. XIII, 35. cap. XV, 7, 8. Conferantur Heinssii in hæc loca (ad ultimum nihil habet) notæ, quæ ipsius cum Iansenio consensum testantur. (Utriusq; vestigia etiam premit Alex. Morus Annot. ad Matth. II, 15. 17, 23.) Sed ne Papistæ quidem, aliâs autoritati Scripturæ plurimum suis assertionibus detrahentes, æquo animo tulerunt hanc Iansenii sententiam. Quod ergo eidem Ribera in Hose. XI. num. 13. opposuit, hoc, nomine saltem mutato, etiam contra Heinssium pugnat: *Hæc in re Vir eruditissimus toto cælo errat, & homo cum primis pius dicit id, quod pietas fidei nullo modo, ut mihi quidem videtur, dici sinat.* Nam cum Scriptura ipsa docet, Prophetam de re illa locutum esse, quam Evangelistæ commemorant, quis audeat dicere, minimè eam significare voluisse, & perinde esse, ac si versus Virgilij ad illud afferretur? Dominus ait, Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Esaias: *Vtrum ego CHRISTO credam, an Iansenio, qui ait, non prophetasse? Planè enim ait non prophetasse de illis, si id non prævidit, ac significare voluit, &c. cum autem dicitur, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam, et si paulò obscurius, tamen idem est, ac si diceretur, quod prophetatum est.* Nam propriè Verbum meum non impletur, nisi cum illud fit, quod ego futurum prædixi. Audax ergo & periculosa est Iansenij opinio, & quantum ad hunc locum attinet, universis Patribus adversatur universisq; Expositoribus. Eundem etiam Tannerus T. I. Theol. Schol. Disput. 1. q. 5. dub. 6. n. 4. & 5. in istâ assertionem refutandum censuit. A. Rivetus, natione quidem ab Heinssio diversus, quippe Picto Gallus, ejusdem verò Religionis & in Professione Leidenfi Collega, Isag. ad Script. S. cap. 16. n. 1. docet, quod iste accommodatius, quem vocant, Scripturæ sensus, non possit propriè ita dici.

Postea ostendit, quomodo dextrè verba Scripturæ accommodari possint, servatà semper analogià & generali scopo. Quomodo, inquit Num. 6. *non dubitamus, Apostolos & Evangelistas aliquando verba ex V. T. accommodasse ad Eventus & Personas sub Novo: Et si plerumq; citationes, quæ habentur in eorum scriptis, sensum vel immediatum vel mediatum librorum Prophetarum exprimant, sive sit ille literalis, sive Mysticus aut Typicus.* Plerumq; dico, quia aliquando etiam alludunt ad dicta Prophetarum ita, ut tamen allusio non solum v. rba respiciat, sed Analogiam. Declarat hoc Exemplo Matth. XIII. 14. ubi, quæ de populo tum existente Esa. VI. 10. dicta sunt, applicet Christus ad homines sui temporis; quia consimile sit Exemplum, adeoq; analogia per eandem ætiologiam. (Pertinet hic modus citationis ad Doctrinam Generalem, quæ rectè dicitur toties impleri, quoties & in quibuscunq; hujusmodi fit; sicut paulò post in Hypothesibus ad ultimam sententiam facientibus docebitur) Istam autem Scripturæ inflexionem, sensus & Analogiæ ratione posthabitâ, (quam *Heinsius Exercitat. in Matth. II. 15. p. 13. & 14. sub appellatione Parodiæ laudat, ac Scultet. lib. 2. Exerc. Evang. cap. 10. p. 38, 39. suo calculo approbat*) vitiosissimum docendi genus Num. 3. nominat ex Hieronymo. Ex Nostreis contra vitiosam Accommodationem prolixè egit Hackspan. in Sylloge p. 417. ad 461.

XVIII. Quod
citatio ad
textũ Zach.
XI. Ier. XIX.
& XXXI. di-
recta sit.

Superest, ut dicatur, Matthæum omninò prophetiam tũm Zachariæ tũm Ieremiæ simul allegasse; ita ut apud Zachariam, cujus plura verba citavit, de Pretio, apud Ieremiam verò, quem nominavit, prophetia quærenda sit de Agri, qui emtus est, conditione, quoad Situm, Nomen, & Profanationem Cap. XIX. sed quoad subsecutam ejus Sanctificationem temporibus Messiae cap. XXXI. Hæc interpretatio, præmissis quibusdam Hypothesibus, declarata & probata nunc dabitur.

C A P. III.

Cap. III.
Hypotheses
Exegeticæ.

Hypotheses quædam Exegeticæ, tũm ad alia ex V. T. in Novo citata Scripturæ loca explicanda, tũm potissimum ad præsentem locum controversum apprimè utiles.

Hypo-

Hypothesis Prima.

*Aliquando in N. T. duo vel plura V. T. testimonia
ita combinantur, ac si unum essent.*

Prima: Interdum Testimonia V. T. in Novo combinantur, ac si unum essent.

Matth. XXI. 4. Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinum & pullum filium subjugalis. Proœmium, *Dicite filiæ Sion*, desumptum est ex *Esa. LXII. 11.* Summa verò Nuncii ex *Zach. IX, 9.* Ibid. *vers. 13.* Scriptum est, Domus mea. Domus Orationis vocabitur: Vos autem illam fecistis speculancam latronum. Priora verba *Esa. LVI. 7.* Posteriora *Ierem. VII. 11.* reperiuntur. *Marc. I. 1, 2.* Scriptum in Prophetis, sc. *Mal. III. 1.* *Esa. XL. 8.* Ita *Luc. III. 4, 5, 6.* ex *Esa. XL. 3, 4.* & *LII. 10.* *Luc. X, 27.* est combinatio dictorum ex *Deuter. VI. 5.* & *Lev. XIX. 18.* *Iob. XII, 14, 15.* Invenit Jesus asellum & sedit super eum, sicut est scriptum: Noli timere Filia Sion: Ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ. Prohibitio, *Noli timere filia Sion*, *Esa. XL. 9.* *Zephan. III. 16.* Annunciatio autem *Zach. IX. 9.* extat. *Rom. III. 10.* seqq. est testimonium ex *Psal. XIV. 23.* *LIII. 3, 4.* *V. 10.* *CXL. 4.* *X. 7.* *Prov. I. 16.* *Esa. LIX. 7.* contextum. Ibid. *Cap. IX. 33.* Scriptum est, Ecce ego pono in Sion lapidem (ex *Esa. XXVII. 16.*) offensionis & petram scandali, (ex *Esa. VIII. 14.*) & omnis, qui credit in eum, nō confundetur, (ex versione Græcâ *Es. XXVIII. 16.* ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, & μὴ καταχυνθῇ. Quod enim ista versio tunc communissima, ubi non nimis à fontibus discrepat, in N. T. fuerit allegata, alibi diducitur) *I. Corintb. XV. 54, 55.* Tum fiet sermo ille scriptus: Absorpta est Mors in Victoriâ. Ubi est, Mors, stimulus tuus? ubi tua, inferne, victoria? Prior sermo *Esa. XXV, 8.* reperitur: Posterior in *LXX virali. Ose. XIII, 14.* saltem pro *δίκη* ponit *νίκη*. *II. Cor. VI, 16, 17, 18.* Dicit DEUS, Quoniam in habitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum DEUS, & ipsi erunt mihi populus (Ex *Lev. XXVI. 11, 12.* & *Ezech. XXXVII. 27.*) Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit DOMINUS, & immundum ne tetigeritis, (*Esa. LII, 11.*) Et ego recipiam vos, & ero vobis in Patrem, & eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus Omnipotens. (Sensus habetur *Esa. XLIII. 6, 7.* *Ierem. XXXI. 1, 9.* & alijs in locis.)

I. Petr. II. 6, 7. Continetur in Scripturâ; Ecce, pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. (Esa. XXVIII. 16. vide supra Rom. IX. 33.) Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem. Lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, (ex Psalm. CXVIII. 22.) & Lapis Offensionis, & petra scandali, (ex Esa. VIII, 14.) Etiam in ipso sermone de Juda proditore, & Agro, pro mercede proditionis emto loquens Petrus, duo combinat Scripturæ loca Act. I, 20. Scriptum est enim in libro Psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, & non sit habitans in eâ, (Psalm. LXIX, 26.) & Episcopatum ejus accipiat alter. (Psalm. CIX, 8.) Nil ergo novi, quod etiam S. Matthæus de istâ proditionis Mercede & Agro ex eâ emto agens ad duorum Prophetarum oracula nos remittit, & quidem ad Ieremiam per citatum Nomen, ad Zachariam per citata Prophetiæ ejus verba.

Hypothesis Secunda.

Secunda. Testimonii V. T. conjunctis aliquando Vnus saltem allegatur Autor.
Marc. I, 2. 3

Non caret Exemplo, quod duobus aut pluribus testimoniis in unum conjunctis unus tantum Prophetæ vel Nomen ejus allegatur.

Marc. I. 2, 3. Scriptum est in Esaiâ Prophetâ: (ita Vulgatus, Latinus, Syrus & Arabs, legunt) Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Nominatur solus Esaias, etsi priora verba ex Mal. III. 1. posteriora tantum ex Esa. XL. 3. adducta sint. Verum quidem est, quod Græci Codices communiter legunt, ἐν τοῖς προφήταις. Sed tamen Beza Annot. Maj. f. 133. indicat, quod duo vetusti Codices, quos habuit, quin & vetustissimus iste, cui præ omnibus plurimum tribuit, cum istis versionibus conveniant in istâ citatione, ἐν ὁμοίᾳ τῶ προφήτῃ. Autor sub nomine Chrysostomi Hom. I. in Marc. utut supposititius, Græcus tamen, istam lectionem ut genuinam adducit, atq; contra Propyrium, itidem Græcum, qui lib. 14. ex hoc etiam loco probare conatus est Evangelistarum ignorantiam, quâ inducti alteri Prophetæ adscriberent, quod

quod apud alium legitur, defendit; quod haud obscurum est indicium, multos tunc Codices Græcos ita legisse. Ut ut non contendamus, receptam lectionem immutandam esse: tamen ad præsens institutum nobis sufficit, adversus inculpationem de falsâ allegatione Patres eâ ipsâ responsione usos esse, quod in duorum locorum combinatione unius tantum Scriptoris fiat mentio. Thom. Aqu. super IV. Evang. fol. 116. provocat ad Chrysostomum: *Dicetur, quod duas prophetias in diversis locis dictas à duobus Prophetis in unum congregans posuit. In Isaiâ enim Prophetâ post Ezechiae de scribitur historiam: Vox clamantis in deserto. In Malachia verò: Ecce mitto Angelum meum. Secundus igitur Evangelista duas prophetias posuit, ut ab Isaiâ dictas, & ad unam lectionem referens, tacens verò à quo dicatur, Ecce mitto Angelum meum. It: August. de quæst. Evang. Sciens, omnia ad auctorem referenda, dicta hæc ad Isaiam revocavit, qui sensum istum prior intimaverat. Deniq; post verba Malachiae statim subiecit, dicens, Vox clamantis in deserto, ut jungeret verba utriusq; Prophetæ ad unum sensum pertinentia sub prioris Prophetæ personâ. Conf. Hieron. Epist. 101. ad Pammachium, quæ est de optimo genere interpretandi. f. 997.*

Matth. XXI. 5. Testimonium ex duorum Prophetarum dictis compositum esse, sc. ex Esa. LXII. 11. & Zach. IX. 9. supra indicatum est. Et tamen unius tantum Prophetæ meminit Evangelista, scribens v. 4. *Hoc totum factum est, ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetam, dicentem &c.* Rationem hujus Numeri singularis Lud. de Dieu in Marc. I. 2. censet eam, quod priora verba ex Esaiâ tantum emphaseos (vel exordii) causâ addantur, adeoque ipsum vaticinium, quod solius Zachariæ est: uni Prophetæ adscribi. Alii putant, hoc factum esse, ut uno eodemq; Spiritu omnes Prophetas locutos fuisse ostenderet. Possent conferri loca, ubi inversâ Phrasi in Plurali fit mentio Prophetarum, ut ut unius saltem allegetur testimonium; ut indicetur, unius esse, quod plurium, & vicissim plurium, quod unius, ob unitatem Spiritus S. per omnes Prophetas loquentis. Talia loca sunt Act. VII. 42. ex Amos V, 25. Cap. XII, 41. ex Hab. I, 5 (Sunt tamen, qui illud, *ô contemptores*, ex Esa. XXVIII, 14. depromptum statuunt.) Cap. XV, 14. ex Amos IX, 11. Rectè quidem dici potest, Pluralem istum Numerum usurpari ob vaticinia

cinia XII. Prophetarum Minorum, ex quibus ista citata loca desumpta sunt, in unum Volumen congesta. (Vide, quæ in *consideratione Octavæ sententiæ* Num. 3. dicta sunt.) Cum verò & Joel & Oseas, qui Minoribus istis accensentur Prophetis, nominatim citati, inveniuntur *Act. II. 16. Rom. IX. 25.* quin etiam non sine emphasi *Act. XV. 14.* appelletur sermo Prophetarum, quem solus tamen Amos scripto consignavit, non tantum compactio libri ejus cum libris aliorum, sed insuper quoque consensus cum reliquis Prophetis, qui, aliis licet verbis, eodem tamen sensu, prædicaverunt, innui existimatur. Quod facilius talis data ratio de unitate *Spir. S.* in omnibus Prophetis hinc admitti possit, ubi unum Nomen reticetur, quàm ubi aliud ponitur, in *confid. Expos. X.* dictum est. Quicquid autem sit de Ratione, tamen sufficit ostendisse, quod duobus testimoniis combinatis saltem unus Scriptor citetur. *Rom. IX. 27.* solus nominatur *Esaias*, cujus præcipua sunt verba ex *Cap. X. 22.* allegata, & tamen ex *Ose. I. 10.* desumpta est Phrasis, *Erit numerus filiorum Israel, ut arena maris*, quum apud *Esaiam* legatur: Si fuerit populus tuus Israel &c.

Ex hac igitur Hypothesi confit, nullum esse statuendum, mendum nominis Jeremiæ, cum verba plurima subjuncta apud eum non reperiantur, vel apud hunc solum omnia ab Evangelistâ allegata necessariò quærenda esse, quum solus, ut est communis opinio, citetur. Insuper tamen *Hypothesi sequenti* probabitur, reverà apud *S. Matthæum* duos citari Prophetas, unum quidem Nomine Proprio, alterum à solo officio & tenore vaticinii descriptum.

Tertia: Citatur Propheta diversimodè.

Hypothesis Tertia.

Citatur Canonicus V. T. Scriptor in Novo, quando ad ejus vaticinia scriptis consignata provocatur, vel sub solius Nominis Proprij, vel sub solius Officij Prophetici, vel sub utriusque mentione, vel tantum Generaliter & Vagè.

1. sub Nominis Proprio.

Prioris citationis Exempla sunt *Matth. XIII. 14. cap. XV. 7. Marc. VII. 6. Ioh. XII. 39, 41. Rom. IX. 25, 27, 29. cap. X. 16, 20. cap. XV. 13.* item, quandocumque aliquid ex Mose adducitur.

Alterius

*Alterius habentur Matth. I. 22. Cap. II. 5, 15. Cap. XXI. 4. Cap. 2. Sub No-
XXVII. 35. Act. VII. 48. Cap. VIII. 34 Hic modus non nisi tunc mine Officij,
usurpatur, quando simul verba Prophetiae adducta sunt, ut ex
iisdem cognosci possit, quisnam Prophetarum intelligatur. Alia
est ratio, quando in plurali mentio fit Prophetarum: Siquidem
tunc plerunq; communis omnium doctrina indicatur.*

*De Tercio citationis modo Exempla leguntur Matth. II, 17. 3. sub Nomi-
cap. III, 3. cap. IV, 14. cap. VIII, 17. cap. X I, 17. cap. XXIV, 15. Marc. ne Proprio
XIII, 14. Luc. II, 17. Ioh. I, 23. cap. XII. 38. Act. II. 16. cap. VIII. 28, 30. & Officij si-
cap. XXVIII. 25. mul.*

*Quartae citationis Exempla inveniuntur Eph. V, 14. Ebr. II, 6.
cap. X, 30. Rom. XV, 10.*

*Quicumq; Interpretes in loco Matthaei unum duntaxat Pro-
phetam allegatum censent, ad Tertiam utiq; speciem citationis
referunt, ita ut exprimatur nomen Scriptoris Proprium, Jere-
miae, & Officii, Prophetae dicentis. Sed quum duorum Scripto-
rum vaticinia h. l. Evangelista simul respexerit, probabilius est,
quod etiam citaverit utrumq;: Vnum scilicet, cuius non verba ad-
ducit, sed ad prolixum eius textum inquirendum remittit, sub No-
mine Proprio Ieremiae; Alterum vero duntaxat sub Nomine Officij, s. men-
tione Prophetae dicentis ea, quae subjungit, ut ita ex reperto, quem
citatur textu, etiam Nomen eius Proprium innotescere possit. Ita
nim, unus Primo, alter Secundo citationis modo allegatur. Vi-
am quasi monstravit ad hanc explicationem sagacissimus Augu-
stinus, qui T. II. lib. 3. de consensu Evang. cap. 7. f. 487. post sententiam,
quam cap. preced. Num. 8. expendimus, addit: Est & alia causa,
cur hoc Nomen Hieremiae in testimonio Zachariae sit manere permissum,
vel potius S. Spiritus autoritate praeceptum sit. Est apud Hieremiam,
quod emerit Agrum à filio fratris sui, & dederit ei argentum, non qui-
dam sub hoc nomine pretij, quod positum est apud Zachariam, triginta
argenteis, verumtamen Agri emptio non est apud Zachariam. Quod au-
tem prophetiam de triginta Argenteis ad hoc interpretatus sit Evangelista,
quod modò de Domino completum est, manifestum est. Sed ad hoc per-
tinere etiam illud de Agro emto, quod Hieremias dicit, hinc poterit mysti-
cè significari, ut non hic Zachariae nomen poneretur, qui dicit de Tri-
ginta Argenteis, sed Hieremiae, qui dicit de Agro emto: ut lecto
Evangelio atq; invento nomine Hieremiae, lecto autem Hieremia & non*

*Probabile
est, quod S.
Matth. unū
sub nomine
Proprio, al-
terum sub
nomine Offi-
cij citaverit*

invento testimonio de Triginta argenteis, invento tamen Agro emto, admoneatur Lector, utrumq; conferre, & inde sensum enodare Prophetiae, quomodo pertineat ad hoc, quod in Domino impletum est. Ut ut speciatim de textu Jeremiae, quem indigitaverit S. Matthaeus, ob rationes superius ad Sent. XIV. allatas, discrepantia sit, tamen non possum non ipsi in praecipuis assentiri, sc. 1. quod nomen Hieremiae non sit irreptitium, sed Scriptus S. jussu positum. 2. quod duo membra ex Prophetis confirmata voluerit Evangelista, sc. de Triginta Argenteis, & de Agro. 3. quod membrum prius apud Zachariam, posterius apud Jeremiam quaerendum sit. 4. quod lectum nomen Hieremiae ad Prophetiae inquisitionem de agro, & non inventum in eo testimonium, quod adducitur, de Triginta Argenteis ad Zachariam remittat, sicq; doceat, utrumq; conferre. Cum ergo ex his pateat scopum Evangelistae fuisse, lectorem & ad Hieremiam & ad Zachariam remittere, utiq; admittenda est ista interpretatio, quae ex superius tradita & consuetâ diversâ ratione citandi, sine ullâ verborum ejus textus perversione, ostendit, quod utrumq; etiam citaverit, Jeremiam quidem expressè per Nomen Proprium, Zachariam vero juxta aliorum modum sub Nomine Prophetae, dicentis ea, quae subjunxit.

Objeccio.

Diluitur.

1.

Nec est, quod obvertatur, in textu absq; ullâ distinctionis notâ legi, *τὸ πᾶν ἐπληρώθη τὸ ρηθὲν διὰ Ιερემίας & Προφήτα, λέγοντες*, &c. adeoq; intelligi Jeremiam, qui (juxta Tertii citationis modi adducta exempla) & Propheta nominetur, & ea, quae sequuntur, dixerit. Nam 1. inverto potius: Quia Jeremias non dixit ea, quae immediate recensentur post mentionem *τῶ Προφήτα, λέγοντες*, ergo non is ipse, sed alius à Jeremia per hanc citationem intelligendus est Propheta, scil. Zacharias,

2.

cujus ea sunt, quae dixisse commemoratur. 2. Non inusitata est in S. Scripturâ ellipsis Copulativæ, Et. De omisso Ebræo *Vav* exempla adduxit Glass *Gramm. sacr. lib. 4. tract. 1. observ. 7. p. m. 647. seqq.* Talia etiam ex N. T. possunt afferri de particulâ *καὶ* Joh. X, 16. *Fiet μία πίμνη, εἰς πίμνην*, ubi rectè inseruerunt ad sensum Vulgatus, Beza, Lutherus, Antiquior & Recentior Belgicus Translator & alii Copulam, *Fiet unum Ovile & unus Pastor.* II. Cor. VII. 14. *Ὅτι εἰπὼν αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι.* Vulg. & Beza cum expressâ copulâ subauditâ, *Et si quid apud illum (Et si quid*

si quid apud eum) de vobis gloriatus sum, &c. Cap. VIII. 23.
 Ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν δόξα Χριστοῦ. Beza: Legati Ecclesiarum
 & gloria Christi. Sic Recentior Belgica, Afgesandten der Ge-
 meynen (ende) een Eere Christi. Lutherus: Apostel der Gemeinen
 und eine Ehre Christi. Antiquior Belgica: Apostelen der Gemeyn-
 ten (ende de) Eere Christi. Et hanc disjunctionem Chrysost. hom.
 18. in 2. ad Corinth. f. 809. simul observat Coloss. II. 14. ἐξα-
 λείψας τὸ κατ' ἡμῶν χειρόγραφοι τοῖς δόγμασιν. Ut cum
 verbo συνεζωπώησ participia χαρισάμενοι (versu præced.)
 & ἐξαλείψας construantur, subaudienda vel supplenda est co-
 pula, καὶ ἐξαλείψας, quam Beza & Lutherus in versione, Chryso-
 stomus & alii in explicatione monstrârunt I. Tim. IV, 3. Prohiben-
 tes nubere, jubentes abstinere à cibis, absq; copulâ expressâ con-
 junguntur; quam tamen subintellectam benè in Versionibus ex-
 presserunt Lutherus, Antiquior Belgica, & Beza in Annotationib.
 Admissâ igitur in hoc Matthæi controverso loco tali Ellipsi par-
 ticula καὶ, quam verba subjuncti testimonii exigunt, manifesta
 erit utriusq; Scriptoris allegatio: *Tunc impletum est, quod dictum*
est per Ieremiam & Prophetam dicentem, Et acceperunt triginta argen-
teos, &c. Conf Heins. Annot. p. m. 80. 81. 3. Si quis forsan ex metu,
 ne quid Scripturæ S. adderet, futurus esset difficilis in conceden-
 dâ hîc ellipsi particulæ copulativæ, non tamen negare poterit,
 sæpius ἀπὸ κοινῆς ex antecedentibus repetendas esse quasdam vo-
 ces, ut sequentium sensus sit plenus atq; concinnus: Videatur
 Glass. Gramm. sacr. d. I p. m. 665. seqq. & ib. in Epitagm. p. 855. seqq.
 Si igitur ex antecedenti repetatur vel sola particula διὰ, vel τὸ
 ῥηθὲν, vel simul τὸ ῥηθὲν διὰ, &c. apparebit citatio utriusq; Pro-
 phetæ, *Primo modo τὸ τε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ιερεμίας, διὰ τῶν*
Προφῆτῶν λέγοντῶν, &c. Exempla repetendæ hujus præpositi-
 onis διὰ ex antecedentibus videantur Matth. XIV, 9. Marc. V, 5.
Altero modo: τὸ ῥηθὲν διὰ Ιερεμίας, τὸ ῥηθὲν ἔτι προφῆτῶν λέγον-
τῶν, &c. Quamvis enim ista constructio immediata vocabuli
 ῥηθὲν cum Genitivo apud Scriptores N. T. non invenitur, tamen
 ῥήμα Nomen ita usurpatur Matth. XXVI, 75. Luc I. 38. cap. III. 2.
 cap. IV, 4. Eph. VI, 17. Commodius reperitur simul τὸ ῥηθὲν & διὰ, &c.

30

h. m. Tunc impletum est τὸ ῥηθὲν διὰ Ιερεμίας, τὸ ῥηθὲν διὰ τῶ Προφῆτα, λέγοντ^ς, &c.

Hypothesis Quarta.

Quarta:
Multa, quæ
ad V. T. dun-
taxat perti-
nere viden-
tur, etiam
N. T. tem-
pora spe-
ctant.

*Multa sunt in Scripturis V. T. quæ in se considera-
ta solùm Historias aut Vaticinia ante Christi
adventum impleta continere videntur, & ta-
men luce Scripturæ N. T. collustrata Typos ac
Figuras eorum, quæ post Christum exhibitum
futura erant, indicasse deprehenduntur.* Conf.
Glass. Philol. sacr. lib. 1. tract. 2. p. m. 201. Corn. à Lap. (qui ta-
men cum discretionis iudicio legendus) Appar. comm. in
Proph. Maj. Can. 4. & 5. f. 21. seq.

Exemplo sit Historia de Abrahamo & Filiis duobus, uno ex
Ancillâ, altero ex Liberâ prognatis Gen. XVI. & XXI. Hujus alle-
gorica Interpretatio monstratur Gal. IV, 21. seqq. Ier. XXXI, 15.
videtur loqui de futuro luctu super captivitate Judæorum; Et
tamen Matth. 11, 18. illud vaticinium in Bethlehemitico infanti-
cidio completum esse docetur. Verba Lev. XXVI, 12. Ambu-
labo in medio vestri, & ero vobis in DEUM &c. videntur de so-
lis Judæis dicta, ob erectum inter eos tabernaculum habitati-
onis DEI. Et tamen II. Cor. VI, 16. etiam ad conversos ex Gen-
tilismo pertinere ostenditur. Sic & alibi. Hûc referendum erit
Cap. XIX Ieremiæ, in quo & Actionem & Concionem Propheti-
cam duntaxat instantem urbis devastationem concernere exilti-
mari posset; quum tamen ex citatione Ieremiæ apud Matthæum
de Agro Sangvinis manuducamur etiam ad typicam istius A-
ctionis & Prophetiæ considerationem.

Quinta: In-
terdum Pro-
pheta di-
versas Per-
sonas gesse-
runt.

Hypothesis Quinta.

*Interdum in Visionibus vel Actionibus, per quas
Deus nonnulla q̄s. in Dramate representavit,
Propheta diversas Personas sustinuisse animad-
vertuntur.*

Ezechiel.

Sic Ezechiel in Visione tûm Videntis Cap. I. tûm Prædicantis,
Cap.

Cap. I. II. III. tùm *Exercitus obsidentis*. Cap. IV. tùm *DEI punien-*
tis Cap. V. actiones ex divino instinctu repræsentavit. Cap. XII.
idem Propheta & *fugientis Regis*, v. 1. 14. & *trepidantis populi* v. 17,
18, 19. & *vaticinantis videntis* v. 22. seqq. personam egit. Cap.
XXXVII. 16. seqq. suo facto ob oculos statuit DEI ex diversis
populis Ecclesiam collecturi opus. Hôc sensu etiam non absur-
dè posset *Amos IX, 1.* Prophetæ tribui ista in Visione mandata *Amos.*
percussio superliminaris Templi, (Neq; enim alterius ejusdem
ibi fit mentio, cui DEUS hanc percussione mandaverit,) ad
innuendam DEI super homines idololatricos pœnam imminen-
tem. Sic *Zacharias* cap. VI. 9. seqq. jussus est Aurum & Argen- *Zacharias.*
tum accipere ad conficiendas Coronas, quas Josuæ imponderet,
ad repræsentandum, quâ gloriâ DEUS Messiam, Josuæ Pontifi-
cis antitypum, ornaturus esset. Proderit hæc observatio ad fa-
ciliùs intelligendam Prophetiam *Zach. XI, 4.* seqq. Cùm enim *etiam Cap.*
doctissimi Interpretes in textu animadverterint, quod is, qui lo- *XI.*
quens introducit, nō tantum gregem pavisse, sed Pœnam quo-
que intulisse v. 8. Fœdus suum, quod cum Judæis pepigerat, sus-
tulisse, v. 10. & pro 30. argenteis venditus esse v. 12. 13. dicatur,
quæ omnia in Prophetæ personam non quadrent, ideò ipsum
CHRISTUM ista omnia loquentem introduxerunt: Quamvis
postea non uno modo se fatigent in explicatione, quomodo pro-
jectio 30. Argenteorum in Templum v. 13. ibi loquenti Chri-
sto tribuatur, quam à proditore Judâ factam in propatulo est.
Præ cæteris obtinuit explicatio per regulam Ebraismi, quo ali-
quid dicitur factum ab eo, qui factum vel futurum denunciat,
Lev. XIII, 3. Job. IX, 31. Esa. VI, 10. Jerem. I, 10. Sic quoq; Zachariam
inquiunt projecisse argenteos, quia eosdem projiciendos denun-
ciaverit. Uti ipsorum & laborem & doctrinam meritò veneror,
ita tamen simul expendendum relinquo, an non ex textu v. 15.
concludendum sit, etiam in Priori parte Prophetam ibi scripta
tùm verbis tùm factis in divinâ visione repræsentâsse. Ita enim
istis præcedentibus cohærent sequentia: *Et dixit Dominus ad me,*
Adhuc jume tibi vas Pastoris stulti. Idem fermè est Exordium, quod
supra v. 4. Et quid istud verbum, *Adhuc* vel *Ampliùs*, nisi quod
eòdem Prophetâ etiam in antea descriptis usus sit DEUS ad ver-
ba & facta exprimenda, de Pastoris Boni ad avertendam ex ma-
lorum.

lorum Pastorum culpā imminentem pœnam necessario officio, v. 4. 5. 6. sedulo beneficio v. 7. sed repenso maleficio, tūm per inobedientiam v. 8. 9. 10. 11. tūm per vilipendium & extremam ingratitude, v. 12. 13. Cū igitur antea personam Boni ac Prudentis Pastoris, & quæ circa ipsum evenerunt, repræsentavit, etiam ad Malorum Pastorum *πορνείαν* eodem uti voluit, ut sumeret Vas Pastoris stulti, forsan Peram, Baculum, fistulam, habitum ita comparatum, ut exinde facile colligi posset, quod talis, qui pro Pastore se vendicaret, stolidus ac ineptus esset: ad deducendos q̄s. in proscenium falsos Populi DEI Doctores, quorum & culpa v. 16. & Pœna v. 17. subjungitur. Ex hac collatione manifestum arbitror, nihil derogare auctoritati Prophetæ, si, ut hîc malorum Doctorum, ita v. 13. Judæ proditoris actionem repræsentasse dicatur. Quin & Christi Majestati non derogatur, quod ejus actiones etiam in puniendo ac tollendo fœdere, aut passionem contemptus repræsentavit, in visione saltem ac ministerialiter. Conferatur Exemplum *Hosæ*, qui simul & Populi spiritualiter scortantis malitiam, ac promeritam hinc pœnam, & DEI etiam atrociter ita peccantem ad pœnitentiam tamen atq; gratiam invitantis clementiam suis actionibus, & quidem DEI jussu, absq; ullo vel immunditiæ vel Præsumptionis delicto comicè q̄s. ob oculos statuit, Cap. 1. 2. 4. 6. 9. Cap. III. 1. 2. 3.

Hypothesis Sexta.

Sexta. In citatione ex V. T. potius Sensus, quàm Ordo & Verba observantur. Perspicuum est, Apostolos & Evangelistas in Interpretatione Veterum Scripturarum Sensem quasiisse, non Verba, nec magnoperè de Ordine Sermonibusq; curasse, dum intellectui res pateret.

Sunt Verba Hieronymi. T. I. Epist. 101. ad Pammachium f. 997. ubi hanc assertionem plurimis Exemplis probavit, inter quæ etiam controversus hic Matthæi locus. Accusant, inquit, Apostolum falsitatis, quod nec cum Hebræo, nec cum Septuaginta congruat Translato-
toribus, & quod his majus est, erret in nomine: Pro Zachariâ quippe Jeremiam posuit. Sed absit hoc Pedisse quo Christi dicere, cui cura fuit,
non

*non Verba & Syllabas aucupari, sed Sententias dogmatum ponere, f. 995. Epist. 151. seu ult. quæ est ad Algasia, quæst. 2. f. 1244. cum addi-
tamento istam Observationem proponit: Vbicunq; de Veteri In-
strumento Evangelistæ & Apostoli testimonia protulerunt, diligentius
observandum est, non eos Verba secutos esse, sed sensum, & ubi LXX. ab
Hebræo discrepant, Hebræum sensum suis expressisse sermonibus. Quod
autem aliquando, etiam cum LXX. ad amussim consonant
Hebræo, tamen non ipsos secuti sint, sed aliis verbis, quæ liber-
rime DEI inspiratio ipsis suggessit, Propheticum sensum ex-
presserint, & fusè & nervosè probavit CL. Theologus D. Calov.
Comm. in Aug. Conf. T. I. Tract. 2. membr. 8. p. 771. seqq. Videatur
egregius liber Parallelorum sacrorum Franc. Junij, ubi scriptio-
nism dictorum in Veteri & citationis eorum in Novo summam in Ver-
bis convenientiam, in Rebus consensum, in Mutationibus fi-
dem veritatemq; per singula Exempla ostendit. Utilem quoq; hic
navavit operam D. Ioh. Tarnov. qui Comm. in Amos V. p. m. 147. in
certa membra digessit istam apparentem discrepantiam, quod
sc. ex gravi causâ fiat à citantibus vel Ordinis mutatio, vel detra-
ctio eorum, quæ ad institutum non videntur facere, vel Adjectio
quædam ad illustrationem, vel Metaleptica verborum commu-
tatio, vel alia levis immutatio. Videatur etiam D. Kesler. Diss. de
Alleg. Dict. V. T. Cap. IV.*

*Observatio-
nes*

Ex institutâ collatione locorum V & N T deprehendi, pla-
niùs atq; plenius rem totam ita proponi posse. 1. Non adeo la-
borandum in solvendis *ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀποστολικῆς*, quæ non ab ipsis Evangelistis
& Apostolis citata, sed tantum historice recitata sunt, quomodo ab aliis
fuerint allegata. Sufficit veritas in narrando, quod dixerint alii,
quorum sermo deinceps examinandus est, quid veritatis aut falsita-
tis contineat. Talia Exempla leguntur partim malitiæ, partim
ignorantiæ & falsæ doctrinæ adscribenda Matth II, 6. cap V, 21,
27. 31. 33. 38. 43. (ubi vel sensus vel etiam verborum Legis per
Scribas depravatio arguitur) cap XX, 7. Ioh VI, 31. &c. Ioh.
XII, 34. Matth. XXII, 24. Marc. XII, 19. Luc. XX, 28. Matth IV, 6.
Luc. IV, 10. Si qui Probi Homines, non tamen Evangelistæ & Apo-
stoli immediatâ Sp. S. inspiratione acti, aliter quippiam narrâ-
runt, quàm in libris Canonicis reperitur, nihil de cedit S. Scriptu-
ræ veritati, si in ipsis ἀπαρτήματα quoddam *πῶς μὴ μὴν* admittatur.

*si quædam
nude narrâ-
tur ut cita-
ta ab aliis.*

2. Si

2. Si non additur Citationis signum. 2. Si quæ ab Evangelistis & Apostolis dicta aut scripta sunt, cum verbis Scriptorum V. T. non parùm quidem convenientia, sed tamen absq; ullâ citationis notâ, non præcisè opus est, (utut studium collationis, quantum ea possibilis est, non improbetur,) demonstrare, quod & scopo & sensu prorsus congruant. Neq; enim probari potest, quod ipsi hoc intenderint. Huc pertinent loca. *Matth.* XIII, 15. *Rom.* X, 6. *cap.* XI, 34. *I. Corinth.* II, 16. *Ebr.* XII, 6. *I. Petr.* I. 24. *cap.* II. 22. *cap.* III, 14, 15. *cap.* IV, 8. 3. Quando quædã adducta sunt sub generali quâdam citatione, quæ ad plura Scripturæ loca se potest extendere, non possumus adstringi, ut sensus aut verba allegata ex uno saltem monstremus, sed sufficit hujusmodi sparsim quoq; colligere. Videatur *Matth.* XXVI, 54, 56. *Marc.* XIV, 49. *Luc.* XXI, 22. *cap.* XXIV, 44, 46. *Ioh.* VI, 45. *cap.* VII, 38. *cap.* XII. 14, 15. *cap.* XVII. 12. *Act.* III. 18. XV, 16, 17. XIII. 27. *Rom.* III. 10. seqq. *cap.* XI. 26. 27. *II. Cor.* VI, 16, 17, 18. *Iacob.* IV, 5, 6. 4. Si quæ discrepantia occurrit in collatione locorum speciatim citatorum, ista vel in Omisione, vel Adiectione, vel Mutatione consistit, ut tamen nulla sit in sensu vera & realis pugna. De singulis seorsim.

Aliquan-
do est

I.

(1) Omisio
Plurium
Verborum.

1.

Omissio est vel Plurium, vel Singularum duntaxat vocum. Plura verba interdum omittuntur, 1. quando paucis, vel etiam solo Scripturæ Nomine, & Scripturæ, quæ indigitatur, materiâ indicatâ, allegatis, lector qf. ad fontem ducitur, ubi plenior habetur explicatio; præsertim cùm prolixum fuisset, integrum quendam contextum verbotenus adducere. Sic *Matth.* XXVI. 3. *Ioh.* I. 23. *cap.* XII. 15. *cap.* XIX. 28, 36, 37. *Act.* XIII. 33 (Ad probandam thesin v. 23. 37 positam de excitato Jesu Servatore non tantum Psalmi versus allegatus septimus, sed etiam sequentes pertinent) *Rom.* X, 15. *cap.* XI. 3, 4 27. *cap.* XV. 12. *I. Corinth.* I. 31. Huc referri potest in loco *Matth.* XXVII. allegatio *Ieremiæ*, ad indicandum, ut ibi inquiratur, quid circa materiam indicatam præter ea, quæ ex verbis *Zachariæ* confirmantur, ipse etiam scripserit. 2. quando non adeo omnia ad scopum allegationis pertinent. Sic *Matth.* IV. 15. omissa sunt tanquam impertinentia, quæ de præcedentâ afflictione duplici terræ *Zabulon* & *Naphthali* dixerat Propheta *Esa.* IX. 1. & tantùm allegata, quæ ad secuturum per Messiam beneficium spectant, quod à *Matthæo* celebratum. *Cap.* XXI.

49

XXI, 8. citatis vaticinii verbis, quorum impletio tunc cernebatur, omissa sunt duo ex *Zach. IX, 9.* epitheta Messiae, *Iustus & Salvator*: Ibid. v. 13. ad Scopum Christi sufficiens fuit ex *Esa. LVI, 7.* solum templi Nomen, reliquis prætermisissis. *Act. III, 22.* omittuntur cum alia tum quæ de occasione promissi post Mosen alterius Prophetæ insigniter Magni *Deut. XVIII, 16, 17.* interserta leguntur. *Rom. XI, 3, 4.* tantum ea ex Eliæ & respondentis DEI verbis adducuntur, quæ faciunt ad probationem, quod DEUS etiam in Populo impio habeat invisibiles suas reliquias, prætermisissis aliis, quæ in textu *I. Reg. XVIII, 14, 15, 16, 17, 18.* simul leguntur. *Ebr. XII, 26, 27.* ex *Hagg. II, 7.* citatur & urgetur illud, *Adhuc semel*, adeoque verba Prophetæ omnia afferre non fuit necessarium.

3. quando suffecisse putarunt *Ἰεωνέουσι* Scriptores ea, quæ adduxerunt, etiam non expressis omnibus ibi extantibus Sic *Matth. XXII, 32.* ex *Exod. III, 6.* sufficiunt allegata, utut non addatur: *Ego Deus Patris tui.* Speciatim tale quid deprehenditur, quando omissa sive *συμμετρως*, sive consequenter, sive ex cohærentiâ verborum jam implicitè simul comprehensa sunt. Sic ob *Synonymiam* *Matth. IV.* unâ tantum vice ponitur, *Vivet Homo.* *Matth. XII, 20.* omissa sunt ex *Esa. XLII, 4.* verba, *Non caligabit nec frangetur.* (Luth. *er wird nicht murrisch noch greulich seyn*) quia sensu conveniunt cum allegatis v. 19. *Non litigabit, neq; domabit.* Dux phrasæ apud Prophetam, *Ad veritatem educet iudicium, & Donec ponat in terrâ iudicium,* comprehenduntur sub unâ, *Donec ejiciat ad victoriam iudicium.* *Marc. VII, 6.* omissa sunt verba, *Appropinquavit populus iste in ore suo;* quia coincidunt cum his, *Populus iste labiis me honorat.* *Luc. II, 4.* ut & *Matth. III, 3.* saltem habetur, *in deserto,* pro eo, quod *Esa. XL, 3.* legitur & *In deserto & In solitudine.* ibid. v. 6. etiam versus quintus Prophetæ summam duntaxat indicatus est. *Act. II, 22.* omittitur illud, *è medio tui,* quod *Deut. XVIII, 15.* legitur; quia coincidit cum phrasi subiecta: *è fratribus tuis,* quam etiam Petrus l. c. adducit. *Cap. XV, 16.* ex allegato loco *Amos IX, 11.* omittitur phrasis, *Et sepiam aperturas ejus,* quia convenit cum altera sequenti: *Et dirutas partes ejus instaurabo.* *Rom. XI, 4.* phrasis de ore osculante Baal, quæ *I. Reg. XIX, 18.* habetur, comprehensa est sub flexione genu coram Baal; quia utraq; denotat gestum religiosæ reverentiæ erga Baal. *Rom.*

XIV, 11. nulla fit mentio verborum, quæ *Esa.* XLV, 23. habentur, *Egressum est de ore meo verbum justitiæ, & non revertetur*; quia est formula confirmationis comprehensa sub antecedente phrasi, *Per me juravi*, & hujus juramenti formula exprimitur à S. Paulo: *Vivo ego, dicit Dominus.* Ex *Esa.* LII, 11. repetitio Synonyma, ad fugiendum improborum consortium, paucioribus exprimitur. II. *Cor.* VI, 17. Quod nonnunquam aliqua omissa sint, quia vel *expresse*, vel *implicitè in connexionè cum antecedentibus verbis citatis jamdum extent*, monstrabunt Exempla. Quum *Ierem.* XXXI, 15. dicatur, Rachel plorasse super filiis suis, & renuisse consolationem admittere super filiis suis, *Matth.* II, 18. verba, *super filiis suis*, alterâ vice omissa sunt, quia jam antè posita. *Ebr.* X, 7. non addita sunt verba ex *Psal.* XL, 8. *Volui, & Lex tua in medio viscerum meorum.* Comprehenduntur enim sub præcedentibus, *Eccè adsum, ut faciam voluntatem tuam.* Sicut etiam exinde Voluntatem Christi in perficiendo DEI Patris placito ibidem *v. 9, 10.* demonstrat Apostolus.

Singula-

rum Vocum

Omissio singularum quarundam vocum similiter animadvertitur ortum habere ex eo, quod vel ad scopum & sensum nō adeo necessariae, vel ex contextu satis superq; notæ, vel per Synonymiam, aut Metalepsin allegata simul complectitur eam, quæ est

sc. Nominis.

omissa. Talis est defectus alicujus Nominis. *Matth.* II, 20. omititur *Ephrata*, quia sufficiebat alterum Nomen *Bethlehem.* *Luc.* IV, 18. posito semel Nomine *κυρίου*, non exprimitur *lehovæ* appellatio, quæ *Esa.* LXI, 1. bis additur. *Act.* I, 20. omissum est nomen *Tentoriij*, quod legitur *Psal.* LXIX. quia præcessit Synonymum, *commoratio.* *Rom.* IX, 28. habetur: *In terrâ*, pro: *In Medio omnis Terræ* ex *Esa.* X, 22. *Ebr.* X, 6. *Holocautomata & pro peccato*,

Pronominis.

sc. hostiam, ex *Psal.* XL, 7. Pronominis non expressi habentur Exempla *Matth.* XV, 8. Labiis sc. suis, prout extat *Esa.* XXIX, 13. *Rom.* I, 17. *Gal.* III, 11. *Ebr.* X, 38. Justus ex fide vivet, ex *Hab.* II, 4. Justus in fide sua vivet. *Ebr.* X, 7. DEUS, ex *Psal.* XL. DEUS mi.

Verbi.

Adverbij.

Verbum Aspicite in citato loco *Hab.* I, 5. omittitur *Actor.* XIII, 41. quia jam ante dictum erat *Videtur.* De Adverbijis par ratio. *Matth.* VIII. non est additum, *Vere*, sicut *Esa.* LIII, 4. quia certitudo dicti est in confesso, quomodo etiam *Rom.* IX, 17. omissa est trans-

Coniunctio-
nis.

latio vocis *וְ* Profectò ex *Exod.* IX, 16. *Coniunctio Copulativa deficit*

deficit *Act.* VIII, 33. in humilitate iudicium ejus sublatum est, cum *Esa.* LIII, 8. legatur: De clausurâ & de iudicio sublatus est. *Præpositio* est omissa *Act.* II, 21. *In*, ex *Ioel.* III, 5. it. *Ebr.* VIII, 9. ex *Ier.* XXXI, 32. (Ebræus idiotismus hic per particulæ præteritionem *nis*. optimè est redditus) *Rom.* IX, 27. ex *Esa.* X, 22. omissum est, *In eo*, scil. Israele, quia implicitè hoc ipsum contextus indicat.

Adjectio quædam exigua animadvertitur, *sive* quia in citati loci contextu, *sive* in loco parallelo, *sive* in re ipsâ tale quid latet, adeoq; *παρὰ φρασίν* exprimitur. Conf. *Hieron. l. c. ad Pamachium*, qui itidem paraphrasticam citationem in Scriptoribus N. T. notavit. *Integra Phrasis* adjecta legitur *Luc.* IV, 18. in citatione *Esa.* LXI, 2. ubi additur, *Et cæcis visum*, ex loco Prophetæ parallelo *Cap.* XLII, 7. Cum *Deut.* VI, 5. tria tantum habeantur membra de modo diligendi DEUM. *Marc.* XII, 30, 33. *Luc.* X, 27. quatuor ponuntur, sed eodem planè sensu; quomodo etiam in V. T. interdum exprimuntur Tria, *totum Cor, tota Anima, tota Fortitudo*, *Deut.* VI, 5. *II. Reg.* XXIII, 3, 25. interdum Duo, *Totum Cor & tota Anima*, *Deut.* X, 12. *cap.* XI, 13. *cap.* XIII, 3. *cap.* XXVI, 16. *cap.* XXX, 6. *Ios.* XXII, 5. *I. Reg.* I, 4. interdum unicum duntaxat, *Ex toto Corde*, *I. Sam.* XII, 21, 24. (vel *totum Cor & tota Voluntas*, *II. Chron.* XV, 15.) *I. Reg.* VIII, 23, 48. *cap.* XIV, 8. *II. Reg.* X, 31. *II. Chron.* XXXI, 21. *Psal.* CXIX, 69. Sola enim diversitas est in distinctâ acceptance *Cordis* quod vel generatim notat omnes Animæ nostræ vires & studia (*II. Chron.* XI, 16. *Prov.* XXIII, 16. &c.) vel distinctè Intellectum (*Prov.* XVI, 9.) vel Memoriam (*Deut.* IV, 29. *cap.* VI, 8.) vel Voluntatem (*I. Chron.* XII, 38.) vel sedem Affectuum & Appetitus *Gen.* VI, 8. *Dan.* VII, 4. *cap.* VI, 9. Hinc *διάνοια* vel *σύνεσις* alibi sub mentione totius Cordis comprehenditur, alibi autem distinguitur. *Act.* II, 17. ex contextu *Ioel.* II, 28. additum est, *Dicit Deus*, v. 19. additum est, *Sursum & Deorsum*, quod in ipsâ mentione Cœli & Terræ implicitum extat. *Act.* XV, 16. illud *Revertar & reedificabo*, quamvis *Amos* IX, 11. tantum legatur, *Erigam*, tamen implicitè habetur in toto contextu. Agitur enim de erectione tabernaculi collapsi, de sepimento rupturarum, de dirutorum erectione, de ædificatione sicut fuit diebus seculi. Hæc sc. ipsa est reversio ad reedificandum. Prætereo jam, quod ipsum hunc textum (ut verba v. 15. innuunt) ex diversis Prophetarum

(2) *Adjectio*

Integræ Phrasis.

locis concinnatum autumant aliqui, adeoq; non necesse sit, totalem cum uno convenientiam ostendere, prout supra monitum est. *Rom.* XI, 9. additum est, in captionem, quod *Palm.* LXIX. sub mentione laquei comprehenditur. *Ibid.* vers. 27. verba, *Cum abstulero peccata ipsorum*, quoad sensum habentur in antecedentibus loci allegati *Esa.* LIX, 20. quoad verba autem in loco parallelo *Ierem.* XXXI, 33, 34. adeo ut & ibi duorum dictorum combinatio facile concedi possit, præsertim quando saltem præmissa est generalis allegatio, *Sicut scriptum est*: Vide supra, *I. Cor.* XIV, 21. verba ista, *Et ita quoq; me non audient, dicit Dominus*, non sunt peculiare additamentum, sed summa eorum, quæ *Esa.* XXVIII, 12, 15. subjiciuntur. *Gal.* III, 10. pro phrasi; Verba legis hujus, *Deut.* XXVII, 6. habetur, *Omnia, quæ scripta sunt in libro Legis*, quod utiq; ex contextu *ibid.* v. 3. desumptum est. Quoad singulas nonnullas voces animadvertitur quædam Adjectio. De Nomine quodam Substantivo *Matth.* XXVI, 31. Oves Gregis, pro Ebr. *צֹאֵן* qui Gregem minorum pecudum, & quidem communissime Ovium significat, *Act.* XV. exprimitur Dominus, quem ipsum inquirendum contextus *Am.* IX, 12. insinuat. *Rom.* IX, 27. additur Nomen Numerus, quod omnino *Esa.* X, 22. subintelligi clarum est. *Rom.* XI, 3. illud Domine, ex contextu *I. Reg.* XIX, 14. desumptum est. *ibid.* v. 4. nomen Virorum quod *I. Reg.* XIX, 18. intelligitur, expresse positum est. De Adjectivo addito ad exprimendum legitimum loci allegati sensum, habentur Exempla. *Matth.* IV, 7. Solus, *Act.* XV, 17. *Gal.* III, 10, 13. Omnis. De Pronomine. *Matth.* XI, 10. Tuam. *Act.* II, 18. Meos, Meas. *Rom.* XI, 4. Mihi. De Adverbio *Matth.* XV, 9. Frustra. *Rom.* IX, 26. illic. De Præpositione. *Act.* II, 17. De, ad explicandam tum mensuram, tum diversitatem Donorum Spiritus S. qui *Ioël* II, 28. effundendus dicitur. *Rom.* IX, 17. In est Adjectum, ut indicetur, quod non tantum viderit Pharao DEI potentiam, sed ipse etiam fuerit, in quo eam Deus adeo manifestè exercuerit, ut in universâ terrâ postmodum sit annunciata. Non igitur respexit Apostolus ad sola verba *Exod.* IX, 16. sed ad totum contextum, adeoq; etiam ad v. 14. ubi DEUS dixit, Mitto plagas meas In Cortuum, v. 15. Percutiam te, &c. *Matth.* XII, 18. In quo, ad exprimendum sensum Ebræi textus *Esa.* XLII, 1. De Coniunctione Copulativâ (quæ sæpius in Ebræo non exprimitur) Exempla sunt *Matth.*

Aut singu-
larum Vo-
cum, Nomi-
nis.

Pronominis.
Adverbij.
Præpositio-
nis.

Coniunctio-
nis.

58

Matth. II, 28. IV, 16. cap. XII, 18. Rom. XI, 9. cap. XV, 12. Ebr. I, 7.
De *adversativâ Matth. XV, 9.* ubiq; sensu immutato, & clariùs sæpè expresse.

III.

Mutatio, quæ interdum reperitur, *vel* *Ordinem duntaxat*, (3) *Mutatio*
vel *Modum loquendi*, *vel* *verba concernit.*

Immutati aliquantisper *Ordinis* in sermone, absq; ullo sensus *vel* *Ordinis.*
detrimento, exempla videre est *Iob. XII, 40. Act. II, 17. cap. VIII.*
bis. cap. XIII. & cap. XXVIII, 26, Rom. IX, 25. (Ose. II, 23. de Non-
dilectâ, seu Misericordiam non consecutâ præponitur) cap. X, 20.
cap. XI, 13, 9. I. Cor. XIV, 21. Ebr. III, 9.

Ad immutatum loquendi modum pertinet, quando aliquid *vel* *Modi*
Erotematicè prolatum *Categoricè effertur*, sensu eo, quem interro- *loquendi*
gatio innuit. Conf. *Matth. XXI, 13. cum Ier. VII, 11. Ebr. VIII, 9.* le-
gitur: *Despexi eos*, quod concordat cum *Ierem. XXXI, 32.* si in-
terrogativè legatur *וְאֵנִי בְעַלְתִּיבָם* Et ego conjugio junctus man-

sissem eis? R. Minimè. Econtra per *Interrogationem effertur*, quod
Categoricè dictum. Sic *Act. VII, 50. ex Esa. LXVI.* Item quando
nudè referuntur, quæ in Scripturis V. T. per formam *Dialogi* aut
Dramatis sunt proposita. Exemplum habetur *Matth. XI, 14.*
Iob. XII, 40. ubi absq; mentione *Dialogismi DEI* cum *Prophetâ:*
Vade & dices populo huic, &c. impingua Cor populi hujus, &c.
nuda proponitur *prædictio*, & *DEO* tribuitur *excæcatio*, quæ
Esa. VI, 9. 10. in isto *Dialogo Prophetæ.*

Immutatio Verborum facta est *vel* *Alia substituendo*, *vel* *Ea- Vel Verbo-*
dem aliter flectendo. *Substitutio aliorum* concernit *vel* *Integras rum; Sive*
Phrases, *vel* *singulas voces*, *Nomina*, *Verba*, *Præpositiones.* In *Aliorum:*
utrâq; sensus dicti citati exprimitur sive per Synecdochen, sive
per Metonymiam, sive Metaphoram, sive Verba, Grammaticis
prægnantia dicta, ubi alterum altero comprehenditur, *sive* alio
quodam modo in re ipsâ æquipollentia.

Sic *Matth. IV, 4.* pro *Quoniam* ponitur *Sed*, benè ad sensum,
ubi hoc posterius membrum *adversativè* priori subjungitur. *Ibid.*
quod egreditur ex ore Domini, rectissimè nominatur *Verbum*,
prodiens ex ore DEI. v. 11. *Adorabis*, ex *Deut. VI, 13.* Timebis,
quia *Timor DEI* omnem *Reverentiam* ejus religiosam adeoq;
etiam *Adorationem* complectitur *Psal. CXLV, 18, 19.*

v. 16. καθήμεν *sedens* in tenebris, pro *Ambulans*, ad notan-
dam diuturnitatem commorationis in istis tenebris, Verbum,
הלך non motum duntaxat de loco in locum, sed & statum ac
vitæ institutum notat, *Psalms*. LVI, 15. *Gen.* V. 22, 24. *Esa.* II, 5. *Rom.*
XIII, 12. *Ephes.* IV, 17. *cap.* V, 8. &c. *cap.* VIII, 17. pro Tulit est
ἐλάβε, *Accepit*, quia ideò in se recipit, ut portaret, quod sequen-
ti verbo ἐλάσσειν indicatur. Dolores מכאבים Evangelista red-
didit νόσους *Morbos*, quia ex his dolores oriuntur, & Nomen
Ebræū sæpius pro istis doloribus ex morbo aut vulnere usurpa-
tur, *Gen.* XXXIV, 25. *Iob* II, 23. *Psalms*. XXXVII, 18. LXIX, 27.
(Ebr. *Dolorem vulneratorum tuorum narrabunt*.) *Ier.* XV, 18. LI, 8. &c.
Matth. XII, 18, Ebræum הלך per ἀιγείλειν optimè reddidit, si-
quidem Græca hæc vox (quæ in N. T. aliàs non reperitur) licet
communiter soleat verti per *Eligere*, tamen rectiùs accipitur pro
Apprehendere, *Adsciscere sibi*, *Assumere*, quomodo Hesychius ἀιγείλω
vertit αἰρῶ αὐτὸς πρὸς ἑμαυτὸν. Nec negari potest, quod ver-
bum Ebræum in ista significatione adhibeatur *Gen.* XLVIII, 17.
Prov. III, 18. *cap.* IV, 4. *cap.* XI, 16. & alibi. Si quis tamen omni-
nò velit significationem *Eligendi* retinere, poterit dici, quod hoc
verbo respiciatur proximè apud Prophetam sequens Nomen
בְּחִירִי *Electus meus*. *Ibid.* Pro *Electus* habetur *Dilectus*, optimè
expresso sensu, qui etiam patet ex verbis proximè subjunctis.
רָצִיתִי *Delectata est anima mea*. *Ibid.* *Annunciabit*, pro *Exire fa-*
ciet. Annunciando enim fecit exire, quæ in sinu Patris olim qs.
recondita *Ioh.* I, 8. *Ibid.* v. 20. *Donec ejiciat ad victoriam iudicium*,
est sensus verborum Prophetarum in altero versus tertii mem-
bro, & v. 4. in pauciora contractio, *Versu* 21. *In ejus Nomine Gen-*
tes sperabunt, pro eo, quod est in Ebr. *Ad Legem ejus Insula expecta-*
bunt. Nomen DEI enim etiam Mandatum ejus significat, & Vo-
luntatem revelatam. *Deut.* XVIII, 19, 20. *Ierem.* XIV, 14, 15.
I. Cor. V, 4. &c. אֲרָצֵי non *Insulas* semper propriè ita dictas signi-
ficat, sed quasvis regiones transmarinas seu remotissimas. *Gen.*
X, 5. *Esa.* XI, 11. &c. adeoq; omnes quæ olim ad Ecclesiam non
pertinerunt. i. e. *Gentiles*. *Psalms*. LXXII, 10, 11. *Esa* XLI, 1-5. ita
etiam *cap.* XLII, 10, 12. quæ collatio docet, etiam v. 4. per *Insulas*
denotari *Gentes*. Bene etiam *Expectare* vertitur *sperare*, quod est,
bonum

Bonum speratum expectare cum fiducia, *Psalm. XXV, 2, 3. 5, 21.*
 & alibi sæpissimè, *Matth. XII, 19. Non litigabit, pro, Non vociferabitur.*
Esa. XLII, 2. scil. ut solent rixosi homines inter litigandum voce
 intensâ uti, *Ephes. IV, 31. Ibid. Non audiet quisquam vocem ejus* notat
 effectum ejus, quod Propheta dixit, *Non faciet audire vocem suam.*
Cap. XXI, 5. Mansuetus, Zach. IX, 9. *𐤓𐤕 Humilis, Pauper, Oppressus.*
 Paupertati enim & Afflictioni plerunq; ortum debet Man-
 suetudo. (Non seponenda etiam est observatio, quod
 𐤓𐤕 cum 𐤓𐤕 ab unâ rad. 𐤓𐤕 descendentes etiam significati-
 onem inter se permutent, ut prius *Mansuetum* quoque, posteri-
 us etiam *Humilem* denotet. Quin ipsa Christi Paupertas est ejus
 Mansuetudo, quâ propter nos Pauper fieri voluit. Paupertate-
 tem in istâ historiâ mutatio asinæ, Mansuetudinem lacrymæ
 super Jerusalem indicârunt.) *Cap. XXI, 16. ex Psalm. VIII, 3. pro*
Fundâsti habetur *Perfecisti*, quia ex optimâ fundatione alicujus
 rei Perfectio & soliditas dependet, *Zach. IV, 9. Conf. Exod. IX, 18.*
I. Reg. V, 17. ubi 𐤒𐤕 Targum reddit per 𐤒𐤕. *Ibidem pro Robur*
habetur Laus, quia Robur, quod ex ore infantum procedit, est
 vehementissima DEI laudatio. *Conf. Exod. XV, 2. Psalm. XXIX, 1.*
XCVI, 7. CXVIII, 14. &c. (ubi itidem Fortitudo & celebratio DEI
 conjunguntur. *Luc. III, 4.* illud *Esa. XL, 4. Vallis se exaltabit*, exe-
 geticè redditum est, *supplebitur.* Quando enim concavitas val-
 lium superadductâ terrâ impletur, tunc exaltantur. Metapho-
 ricè indicata est ubertas gratiæ & gloriæ apud spiritualiter con-
 tritos (*Conf. Luc. I, 52, 53.*) *Ibid. v. 6. nominatur salutare DEI:*
apud Prophetam, quod os Domini locutum est. Nam Messias, qui
 DEI σωτήριον nuncupatur, est ille ipse, de quo ibidem v 1, 2, 3.
 os Domini locutum est, quod sit fundamentum consolationis
 contra peccata. Rectius tamen hic Locus refertur inter ea de qui-
 bus Hypothesi Primâ dictum est, quod Duo Scripturæ V. T. Dicta
 combinentur, sc. ex *Esa. XL, 3, 4. & LII, 10.* His recensitis Ex-
 emplis de Substitutione Aliorum Verborum, addenda sunt, quæ
 si latim evolvere prolixum nimis foret, sed tamen inspicere pos-
 sunt, *Matth. XIII, 35. cap. XV, 9. cap. XXI, 5. Luc. III, 6. cap. IV, 18.*
Act. II, 17, 18, 20, 21, 26, 28. cap. III, 22, 23, 25. cap. VIII, 33. cap. XII,
34, 41. cap. XV, 16, 17. Rom. III, 4, 11, 12, 4. cap. IX, 9, 25, 27, 28.
cap. X, 19, 21. cap. XI, 4, 9, 10, 26. cap. XIV, 11. cap. XV, 12. I. Cor. I, 19.
cap.

cap. XIV, 21. cap. XV, 55. Gal. III, 8, 10. cap. IV, 30. Eph. IV, 8. Ebr. VIII, 8. cap. IX, 20. cap. X, 5, 6, 7.

*Sive Eo-
rundem,*

Eadem verba interdum reperiuntur *Immutata*, & quidem non unâ ratione. Interdum enim immutatur *Pars Orationis* ut Rom. XII, 19. ubi verbaliter exprimitur, *Retribuam*, quod Deut. XXXII, 35. per Nomen, *Mihi Retributio*, sc. est. Interdum est *Enallage Numeri*. Matth. I, 23. in plurimis Exemplaribus Græcis *Vocabunt*, pro *קָרָא* quod Fœm. gen. redditur vel *Vocabis* ut Gen. VII, 11. Esa. LX, 18. quomodo etiam LXX. l. c. vertunt, vel *Vocabit* (in formâ contractâ, Buxtorf. in Concord. & Thes. Gramm. lib. I. c. 43. p. 238.) vel *Vocans*, ut sit Forma Participii, quod ex AbenEsra censet Bohl Comm. in h. l. p. 64. conveniens cum præcedentibus *Prægnans*, *Pariens*,) Nomen enim illud Immanuel, non tantum Maria Mater, sed & alii huic Filio competere agnoscunt. Huc pertinet Canon, quod *Activa verba tertiæ personæ sine Nominativo expresso interdum Passivorum significationem assumant*. Conf. D. Glass. Philol. Sacr. tract. I. p. 50. Matth. IV, 7. Non Tentabis ex Deut. VI, 16. Ne Tentetur. Matth. XXI, 5. Filius Asinæ. Ita enim optimè in Græco expressus est Ebraismus, Filius Asinarum, Zach. IX, 9. id est, unus ex pluribus. Similia Exempla sunt Gen. XLIX, 7. Filius Armenti. Iud. XIV, 5. catulus Leænarum, Ps. XXIX, 6. Filius Unicornium &c. Conf. iterum D. Glass. l. c. can. 27. p. 90. Luc. III, 5. Curva, Recta, Pluraliter ad indicandam distributionem, quæ etiam Esa. XL, 4. per sequens Plurale, *Altitudines* notatur. Ioh. XII, 40. vertitur in Plurali, quod Esa. VI, 10. in singulari quidem, sed cum Nomine colectivo Populi enunciatur, *Commoratio* ejus, pro *Commorationes* eorum, ex Psalm. LXIX, 16. Cap. III, 22. *Vobis*, *Vester*, *Vestris*, pro *Tibi*, *Tuus*, *Tuis*. Interdum fit *inflexio ratione Personæ*. Huc pertinet Matth. I, 23. *Vocabunt*, si Ebræum redditur, *Vocabis*, Matth. XI, 10. *Ante faciem Tuam*, pro *Meam*. Mal. III, 1. propter Patris & Filii identitatem *Essentiæ* atq; *Voluntatis* Matth. XXVI, 31. *Percutiam*, pro, *Percute*; quia figurato alloquio Gladii Deus enunciat, se percussurum esse Pastorem. Plura Exempla sunt, Ioh. XII, 40. I. Cor. I, 19. cap. XIV, 21, II. Cor. VI, 16. (nisi potius dixeris, respici Ezech. XXXVII, 27. ubi Tertia persona habetur, Erunt mihi in populum) Eph. IV, 8. Speciatim quoad Nomina occurrit *Permutatio Appellativi & Proprii*, Matth. II, 18. (quamvis non inconcinne re-

tento Nomine Propriò, quia *Rama* fuit in Vicinia Bethlehem, *Judic. XIX, 2, 9, 13.* magnitudo clamoris notetur, quod etiam in Ramâ sit auditus.) *Actor. XV, 17.* per Reliquias *Edom* nominantur οἱ καὶ ἄλοιποι τῶν ἀνθρώπων, quia sub nomine *Edom* reliqui *Homines* ab Ecclesiâ alieni, seu, ut verba immediatè sequentia in-
nuunt, *Omnes Gentes*, intelliguntur, quæ sc. antea *DEI Ecclesiæ* fuerunt adversæ, *Esa. XXXIV, 5. Cap. LXIII, 1. Permutatio Substantivi & Adjectivi* occurrit. *Gal. III, 13. Execrabilis* est, pro *Execratio* est, sensu eodem, *Ebr. I, 7. Flamma* ignis, pro, ignis *flammans* s. *flagrans*. Quoad *Casus* permutatio animadvertitur *Act. VIII, 33. Iudicium ejus sublatum est*, pro, *Sublatus est de judicio*, Nam eo ipso *judicium ejus sublatum est*, quod ipse è *Judicio* evadens nos ab eodem liberavit. Huc solet referri *Actor. XI, 17. Requirant* reliqui homines *Dominum*; quum *Amos IX, 12.* habeatur יְרֵשׁוּ אֶת-שְׂאֵרֵי אֲדָוִם quod communiter vertitur, *Possideant residuum Edom.* De *Edom* pro *Gentibus* posito jam dictum. Neq; ineptè *Possidere* vertitur *Requirere*, quia *verba Actionem seu effectum* notantia haud rarò de conatu agendi exponenda sunt. Vide *D. Glassij Gramm. sacr. tract. 3. can. 8. p. 234. seq.* Ita & hîc *Possidere* conatum s. requisitionem *Possessionis* significat. De *Adjectione Nominis*, *Dominum*, itidem jam monitum est. Sola restat difficultas de *Casu*, quem *Accusativum* esse ex nota אֲנִי volunt concludere, adeoq; mutatum ab Evangelista *Casum* hunc in *Nominativum*. Ut verò nunc taceam, quod superiùs monui, non necesse esse, ut generalis in h.l. citatio ad solum locum *Am. IX.* restringatur, tamen & hic cum mente Apostolicâ benè concordat, si non in *Accusativo*, sed *Nominativo* explicetur, *Reliquiæ hominum requirent ad possidendum, &c.* Quod enim אֲנִי interdum notet *Nominativum* docent *Exempla*, non tantum quando post verba *Passiva* ponitur, sed etiam, quando post *Neutra & Activa*. Præter ea, quæ *D. Glass. l. c. p. 94. seq.* adduxit, alia adhuc leguntur, *II. Reg. IX, 25. Jerem. XXXVIII, 16. Ezech. XLIII, 7.* Quoad *Verba* interdum reperitur *permutatio Activi & Passivi*, sensu invariato. Sic *Act. XIII, 41. si quis enarraverit vobis*, pro, cùm narrabitur. *I. Cor. XV, 54. Absorpta est Mors*, pro *Absorbebit Mortem*. Apud Prophetam *Autor*, apud Apostolum *Eventus* hujus absorptionis indicatur. De *Permutatione Temporum* vel etiam *Modorum* videantur loca *Matth. I, 23.* ubi sub

58
 verbis Futuri Temporis allegatur vaticinium *Esa.* VII, 14. Ut
 enim Propheta ibi ad denotandam & rei cognitionis certitudi-
 nem utatur præfenti, tamen revera adhuc futurum, & post ali-
 quot demum secula implendum erat, quod prædicebat. *Cap.* XII,
 18. in Præterito redditur, *Assumsi*, quod *Esa.* XLII, 1. effertur in
 Futuro; quia & eo tempore jam impletum erat istud vaticinium,
 & Propheta subjunctis verbis *Voluit*, *Dedi*, itidem indicavit cer-
 titudinem impletionis. Sic *Cap.* XXI, 5. *Venit* pro *Veniet*. *Cap.*
 XXVI, 31. Futurum indicativi primæ Personæ, *Percutiam*, poni-
 tur pro secundæ Præfentis imperativi, *Percute*. Vide, quæ ad h. l.
 suprâ notata sunt. *Iob.* XII, 40. Præterito indicativi Activi, &
Act. XXVIII, 27. Passivi effertur, quod *Esa.* VI, 9. sub Præfenti im-
 perativi. *I. Cor.* XV, 54. per Præteritum explicatur vaticinium fu-
 turi Temporis, *Esa.* XXV, 8. præmisso tamen Exordio, *Tunc fiet*
illud, quod scriptum est, *Absorpta est Mors*. Ad jam recensitas Clas-
 ses Observationum de citatis in N. T. dictis ex Veteri putamus
 facile referri posse reliqua exempla, quæ vel oculos nostros fu-
 gerunt, vel ob evidentiam omissa sunt.

De luculento hujus Hypotheseos usu non est, ut multis aga-
 mus. Sufficiet nobis, si ostendamus inferius eundem in allegatis
 à Matthæo verbis Zachariæ quomodo invicem conveniant.

Septima:

Quædam in
 S. Scripturâ
 habentur
 secundum
 sensum vel
 Consequen-
 tiam.

Hypothesis Septima.

*Non tantum quæ per claram literam expressa, sed
 etiam ea censenda sunt à Prophetis & in Pro-
 pheticâ Scripturâ dicta, quæ secundum sensum
 continentur, vel per bonam consequentiam ex-
 inde eliciuntur.*

Inculcat venerandus Patrum Chorus hinc inde, quod Scri-
 pturæ vis consistat non in Verbis, sed in sensu; non in superficie,
 sed in medullâ; non in sermonum foliis, sed in Radice Rationis;
 adeoque in iis nonnulla sint, licet non totidem verbis ibi expressa.
Greg. Nazianz. T. I. *Orat.* 6. quæ est de Spiritu S. f. 192. seq. *Dionysius*
Alex. apud *Athanas.* T. I. f. 438. *Epist.* de ejus sententiâ. *Ambros.*
T. I. lib. de fide contra Arianos cap. 5. f. 172. *August.* T. II. *Epist.* 178.
 f. 797. seqq. &c. *Conf. Hutter, Loc. Theol. de Script. S. q. 6. f. 70. D.*
Dannh.

Danab. Dialect. Sacr. Art. 3. §. 15. p. 34. Art. 4. §. 28. p. 76. seqq. & in Hodosoph. Phœnom. 1. p. 48. Rivet. Isag. in Script. S. cap. 17. p. 243. seqq. Balduin. Phosph. lib. 3. cap. 4. p. 94. In ipsa Scriptura N. T. allegari aliquando sub phrasi Dictum est, dicit &c. quod tamen in loco citato non καὶ τὸ ῥητὸν, sed καὶ τὴν διάνοιαν & vi bonæ consequentiæ invenitur, exempla ostendunt. Matth. VIII, 16, 17. in sanatione Morborum Corporis asseritur impletum, quod Dictum est per Prophetam Esaiam cap. LIII, 4. ubi directè agitur de Spirituali, consequenter autem de Corporali etiam sanatione. Matth. XXII, 31, 32. De Resurrectione Mortuorum non legistis, quod vobis Dictum est à DEO, dicente: Ego sum DEVS Abraham, & DEVS Isaac, & DEVS Iacob? Nihil hie expressè de Resurrectione mortuorum legitur, & tamen ibi Dictum esse censetur de eâ, propter vim consequentiæ à Christo monstratæ in verbis, Non est DEVS Mortuorum, sed Viventium. Ioh. XII, 41. Hæc dixit Esaias quando vidit gloriam ejus, (CHRISTI) & locutus est de eo. Actor. X, 43. Huic (CHRISTO) omnes Prophetæ testimonium perhibent, scil. partim ῥητῶς, partim διανοητικῶς. Cap. XIII, 34. Quod suscitavit eum à mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis sancta David fidelia. Cap. XXVI, 22, 23. asserit S. Paulus se nihil dicere extra ea, quæ Prophetæ ac Moses futura prædixerant. Istius prædictionis & suæ prædicationis quædam præcipua capita recenset, scil. CHRISTUM fuisse passurum, ac Primum ex resurrectione mortuorum lucem annunciaturum huic populo. Sic Luc. XXIV, 25. Rom. I, 1, 2, 3, 4. Libertatem accipiendi stipendium pro labore Ministerii Evangelici probaturus Apostolus I. Cor. IX, 8. ait: Nonne etiam Lex hæc dicit? Scriptum est enim in Lege Moysis, Non alligabis os bovi trituranti; Nervus concludendi statim ex iis, quæ subjungit, elucescit. Ebr. XII, 26, 27. Quod Adhuc semel dicit, (Hag. II, 7.) declarat (διὰ τοῦ manifestè ostendit) mobilium translationem, tanquam factorum, ut maneat ea, quæ sunt immobilia.

Vsum hujus Hypotheseos etiam in Explicatione citatorum Prophetarum Textuum deprehendemus.

Hypothesis Octava.

Utilis est Regula, ad illustranda multa Scripturæ loca, quod Prophetia S. Scripturæ dicitur & intelligitur impleri diversis modis. Inculcat hanc ipsam Summus Theologus

Octava: Impletur Scriptura diversis Modis.

Chemn. Harm. Evang. cap. 12. p. 249. seq. Sed de Numero & ratione istorum diversorum Modorum impletionis variant sententiæ. Vide Ib. & D. Glass. Exeg. Evang. Dom. post. Circumc. Christi. p. 864. seq. Kesler. Diss. de Allieg. Dnt. V. T. Cap. V. & VI. apud Hacksp. in Sylloge. D. Calixt. Concord. Evang. lib. 1. cap. 12. p. 58. Scultet. Exerc. Evang. lib. 1. cap. 60. p. 157. it. lib. 2. cap. 10. p. 38. Rivet. in Ose. XI, p. 340.

Pensitatis omnibus in N. T. locis, ubi aliqua *Scriptura* dicitur *impleta*, possunt Modi isti in Classes Tabellâ hâc inclusas dispesci,

Tabella de
Modis Im-
pletæ S. Scri-
pturæ.

Impletio Scripturæ est vel		[	Unica, quâ impletur sive	]	[Literaliter. Num. I.
					Mythicè, in Antitypo, quod in
					[typo præfiguratum. Num. II.
					[1. Capitis & Corporis mystici consortium. N. III.
					2. Distinctum Facti Iudicium, Num. IV.
		[	Repetita,	]	3. Generale Effatum. Num. V.
		[	vel ob	]	4. Simile Factum. Num. VI.
		[		]	5. Impletum Conjectarium. Num. VII.

Quid sit
Impleri
Scripturam

Phrasis *Impletur Scriptura*, nonnullis videtur dicta per Metaphoram desumptam ab impletionem alicujus continentis per aliquam materiam, ita ut prophetiæ, minæ, & promissiones rerum futurarum velut adhuc vacuæ hient, donec adventu rei prædictæ illud vacuum repletâ mensurâ tollatur. Sed quum Matth. V, 17. hujusmodi *Impletioni* κατέλυσις *Destructio*, non autem *Evacuatio* opponatur, & Sociniani istâ metaphora ratione abutantur, (sc. quando statuunt, Christum implevisse Legem per nova additamenta) poterit simplicius illud *impleri* accipi pro *perfici*, *absolvi*, ut Act. XIII, 25. cap. XIX, 21. &c. quomodo etiam πεπληρωμένον dicitur *perfectus* Iob. XVI, 2. XVII, 13. Coloss. II, 10. & cum *Perfecto* conjungitur. Col. IV, 12. Quando enim reipsâ præstatur, quod verbo dictum erat, tunc illud ipsum Verbum perficitur atq; impletur Effectu. Luc. I, 20. Iob. XVIII, 9, 22. Sic I. Reg. II, 27. II. Chron. XXXVI, 20, 21. Hinc DEUS dicitur id, quod Ore locutus est, Manu, i. e. Opere implere. I. Reg. II, 15, 24. II. Chron. VI, 14, 15. Nec est, quod Erasmus annot. ad Matth. I. fol. 9. verbum *Implendi* in hac significatione refugiat, tanquam Latinis auribus ignotum: quum apud Ciceronem, Plinium, aliosq; probatos Autores ita occurrere Erasmus Schmidius & Beza annot. in N. T. benè animadvertent.

Quando

Quando *Vnicam* nomino *Scripturæ* impletionem, eam intelligo, ubi in uno *subjecto* (sive illud singulare sit individuum, sive plura uno nomine colectivo efferenda comprehendat, e. g. *Populus Israël*, *Gens &c.*) vel in uno *Facto*, vel simul in uno *Subjecto atq; Facto* illud impletur, quod *Scriptura* antea *vel Verbo* prædixit, *vel Facto* præfiguravit : Sicut econtra dicitur *Repetita*, ubi sæpius, & quidem in distinctis *Subjectis* illud fit, quod in *Scripturâ* extat.

Fit

I. *Sensu Literali* dicitur *Scriptura impleri*, quando idipsum fit, de quo propriè illa loquitur. Exemplavideantur *Matth. I, 23. Cap. IV, 14, 15, 16. Cap. XII, 17, 18. Cap. XXI, 4, 5. Cap. XXVII, 35. Marc. XV, 28. Ioh. XIX. 24. Act. II, 25. seqq. Cap. III, 22, 23. Ebr. I, 13.*

1. *Literalter.*

II. Ad sensum *S. Scripturæ Mysticum* pertinet *Typus Historicus*, quando sc. *Personæ & Facta* in *V. T.* præfigurârunt ea, quæ in *N. T.* eventura erant. Dicitur itaq; *impleri Scriptura*, quando illud fit *in Antitypo*, quod scriptum legitur *de Typo*. Sic *Ioh. XIX, 36. Facta sunt hæc, ut Scriptura impleretur*, Os non comminuetis ex eo. Verba hæc de Agno Paschali scripta *Exod. XII, 46. Num. IX, 12.* dicuntur impleta in *CHRISTO*, qui est Agni istius *Antitypus*. *I. Cor. V, 6, 7, 8. Marc. IX, 13.* dicitur scriptum de *Johanne Bapt.* quod fecerint in eo quæcunq; voluerint. Explicant quidam de *Elia Typi scriptis Persecutionibus. Calixt. Concord. Evang. p. 281.* De loco *Matth. II, 23.* jam actum est *Cap II. in examine Interp Sextæ.* Sic etiam, cum ex ipso *N. T.* codice constet, quod *Jonæ* in ventre ceti delitescencia, *Matth. XII, 40. XVI, 4.* Serpentis ænei creatio *Ioh. III, 14, 15.* Nutritio per Mannam de cœlo *Cap. VI, 32. seqq.* Promissio de *Salomone*, qui *DEI* filius futurus sit. *Ebr. I, 5. CHRISTUM* ut *Antitypum* respexerint, benè de *Scripturâ V. T.* ubi ista narrantur, poterit dici, quod in hoc fuerint impleta, utut non expressè de illis ipsis utantur hæc phrasi *Scriptores N. T.*

2. *Mysticè, in Antitypo.*

III. Arcetissima est unio & communio *Christi cum Ecclesiâ* seu *Populo suo*, tanquam *Capitis cum Corpore* ejusq; *Membris* *I. Cor. XII, 27. Eph. I, 23. cap. IV, 12, 16. cap. V, 30.* Ob hanc unionem quædam sententiæ, quæ videntur loqui *de Corpore* ejusq; *Membris*, h. e. de *Populo DEI*, de *Ecclesiâ*, de hoc vel illo *Pio*, dicuntur etiam impletæ in *CHRISTO capite*. Sic *Matth. II, 15. Erat ibi (in Ægypto) usq; ad obitum Herodis, ut adimpleretur, quod dictum est à Do-*

3. *per Capitum & Corporis mystici consortium.*

minor per Prophetam, Ex Ægypto vocavi Filium meum. Verba Ose. XI, 1. literaliter agere de populo Israel, quem Deus dilexerit, tanquam Filium suum, & ex Ægypto eduxerit, totus clamat Contextus. (Qui literaliter de Christo intelligunt, ut præter Euseb. lib. 9. Demonstr. Evang. 4. f. 578. Franc. Junius & Rivetus comm. in Oseam, ostendere conantur, textum violentis applicationibus corrumpunt, reprehensiones in consolationes, narrationes præteriti in promissiones rei futuræ transmutant, ait Scultetus, Fidei ipsorum socius, lib. 1. Exerc. Evang. cap. 60. p. 153.) Et tamen rectè etiam dicuntur impleta in CHRISTO Ecclesiæ ac Populi istius Capite, qui potiori præ Israël ratione ac Modo Dei Filius & à Deo Dilectus fuit eductus ex Ægypto. Quidam non inconcinnè hunc locum explicant per convenientiam Typi & Antitypi; quâ ratione ad præcedentem Secundum modum impletionis pertinebit. Quiaeductio ex Ægypto figura fuit Redemptionis à peccato & morte æternâ, ideò per illud desertum puer Iesus in infantiâ peregrinatus est, per quod filij Israël ex Ægypto educti sunt in terram promissionis. Cumq; nostro loco legem subiturus esset, transiit loca illa, ubi Lex in Sinâ lata, ubi serpens in deserto exaltatus, ubi primum Pascha mactatum, & sanguine ejus postes aspersi fuerunt contra Angelum vastatorem, sunt verba incomparabilis D. Chemnitij Harm. Evang. cap. 12. p. 250. qui tamen verba Prophetæ loquentia de Membris ad Caput Christum applicata statuit. Hoc modo etiam nonnullæ sententiæ in Psalmis, quæ Davidem concernere videntur, in N. T. allegantur, ut impletæ in Christo. Conf. Ioh. XIII, 18, 19. cum Ps. XLI, 10. Ioh. XVI, 25. cum Ps. XXXV, 7, 19. Act. I, 16, 20. cum Ps. CIX 8. (De Christo tamen rectiùs literaliter verba Psalmorum intelligi statuit celeberr. Dn. D. Gerh. Harm. Evang. cap. 170. p. 1457: & cap. 178. p. 936. seq.) Vicissim, quæ Psal. II, 1. extra controversiam dicta sunt de conatibus Hostium adversus CHRISTUM Act. IV. ostenduntur impleta (utut ipsa vox impletionis ibi non usurpetur) non tantùm quando Herodes & Pontius Pilatus contra personam ejus convenerunt, v. 27, 28. sed etiam, quando adversus Apostolos, Evangelii de CHRISTO præcones, meditati sunt procures Hierosolymitani hostilia, in carcerem eos conjecerunt, & cum minis dimiserunt. Conf. v. 29. cum v. 2, 3, 15, 17, 21. Qui enim Ecclesiam & Pios, ille etiam CHRISTUM, hujus Corporis & Membrorum Caput persequitur. Luc. X, 16. Act. IX, 1, 15. Col.

Col. I, 24. Postquam ex initio Psalmi persecutionem narrarunt, nunc precantur, ut, sicut Persecutio implet a est, ita DEVS, quod in Psalmo sequitur de irrisione, subsannatione & perturbatione eorum, qui Christum persequuntur, item de profectu Regni CHRISTI compleat, sunt verba Brentij Hom. 19. in Act. Apost. f. 43. 1. Adde II. Cor. VI, 2. ex Esa. XLIX, 8.

IV. Uti alias quædam Verba, quæ Fieri, Esse, vel Agere quid significant, quandoq; non tam Essentiam vel Actum, quam ejusdem Notificationem significant, prout Dn. D. Glass. Gramm. sacr. lib. 3. tract. 3. can. 25. p. 250. plurimis Exemplis probavit: Ita etiam Scriptura dicitur impleri, & quando inibi dictum reipsa Fit, & quando illud Factum fuisse innotescit, atq; per exteriora documenta manifestatur. Illustre hujus Modi Exemplum habetur in allegatione Scripturæ Gen. XV, 6. credidit Abraham DEO, & imputatum est ei ad justitiam. Quod hoc modo Abraham fuerit justificatus, quando adhuc incircumcissus credidit DEO promittenti semen, liquidò patet tum ex textu Mosaico allegato, tum ex interpretatione Apostolicâ Rom. IV, 9, 10, 18, 23. Ex adverso Iac. II, 21, 23. asseritur illa Scriptura impleta, quando Abraham filium suum obtulit super Altare. Ast hæc filii oblatio longè post susceptam Circumcisionem, & vel XXX. annis insecuta est acceptam à DEO promissionem, cujus per fidem receptio ipsi tunc ad justitiam imputata scribitur Gen. XV. quando Isaac non tantum nondum oblatus, sed nec natus, aut nativitas ejus promissa erat. Ad eadem Scripturæ verba provocat S. Jacobus, ut probet, quod Abraham ex Operibus justificatus sit, quibus S. Paulus utitur ad obtinendū, quod Abraham non ex Operibus, sed ex fide justificatus sit. Rom. IV, 2. 5, 9-13. Pro tollendâ hâc ἐναντιοφάνειαν distingvendum est inter justificationem Abrahamæ Factam & Manifestatam. De illâ S. Paulus loquitur; de hâc S. Jacobus. Justitia ipsi imputata est, quando credidit; Manifestata autem, quando per Bona Opera, inter quæ Oblatio Filii eminebat, Fidem suam veram esse coram Homini- bus ostendit. Liqueat hæc interpretatio ex contextu S. Jacobi, qui vult ostendere, quod nuda Fidei professio aut jactantia non possit salvare, adeoq; etiam non justificare, v. 14. 17. sed quod veritas Fidei salvificæ ostendenda sit etiam Homini- bus per Opera v. 18. Sicut igitur exemplo Dæmonum v. 19. evincit, Fidem veram atq; integram absq; Operibus non posse hominibus ostendi seu.

4. per distinc-
tum Facti
Indicium.

Iac. II, 21,
23.

seu demonstrari, ita è contrariō v. 21. seqq. exemplum Abrahami allegat, quod fidem suam ostenderit per Opera, quorum præcipuum fuit Filii oblatio Ebr. XI, 17. Hic ut ex Operibus veritatem suæ Fidei justificæ, ita etiam suam acceptam justificationem ostendit. Ex dictis patet, quod v. 23. itidem debeat intelligi de *Manifestatione*, quod fuerit in ipso *impleta Scriptura*: Credidit Abraham D E O, & imputatum est ei ad justitiam. Veritatem hujus interpretationis tum aliis insuper modis, tum ipsâ Pontificiorum fassione probat Theologus præclarissimus D. Hulse. *Harm. Apost. num, 93. p. 77. & n. 155. p. 153.* Scilicet Scriptura tunc maximè dicitur Impleta, quando Complementum ejus per insignem & evidentem quendam eventum plurimis innotescit, aut eventus ille sic comparatus est, ut ex eo saltem innotescere possit Dicti sensus & Veritas. Act. XIII, 32, 33. *Nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc D E V S adimplevit filius nostris, resuscitans IESVM, sicut in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu: Ego hodie genui te. Sive ὁ υἱός μου ὁ υἱός μου* intelligatur de *Suscitatione ex mortuis*, sive, ob collationem v. 22, 23. de *excitatione & Missione Filij*, ut esset Salvator, certè non fuit tunc primùm ita impleta Scriptura Psalmi II. ut gigneretur, sed *manifestatum* est, quod ab æterno fuerit genitus D E I Filius. *Filiatio* est ab æterno, quando nulla adhuc extitit Scriptura: Ejus autem *Manifestatio* facta est tempore Incarnationis Luc. I, 32, 35. Ministerii Iohan. I, 14. Passionis Luc. XXII, 70, 71. Mortis, Matth. XXVII, 54. Resurrectionis Rom. I, 4. Ascensionis Ioh. III, 13, 16. subsecutæ Prædicationis Evangelii Rom. I, 4, 5.

Act. XIII.
32, 33.

5. per imple-
tum sæpius
Generale
Effatum.

V. Quando Scriptura generale quoddam documentum ponit, illud rectè toties impleri dicitur, quoties & in quibuscunq; illud fit. Exempla videantur in collatione Matth. XIII, 14. Ioh. XII, 38, 41. Act. XXVIII, 25, 26, 27, 28. Rom. XI, 3. cum Esa. VI, 9, 10. Matth. XV, 7, 8. cum Esa. XXIX, 13. Ioh. XIX, 37. Apoc. I, 7. cum Zach. XII, 10. Act. I, 16, 20. cum Psalm. LXIX, 25. & CLX, 8. Rom. IX, 29. cum Esa. I, 9. Rom. XI, 9, 10. cum Psalm. LXIX, 22, 23. I. Corinth. I, 19. cum Esa. XXIX, 14.

6. per simile
aliquod Fa-
ctum

VI. Dicitur etiam Scriptura impleri per Simile aliquod Factum, quod cognitionem habet cum re præteritâ, quæ in citato Scripturæ loco describitur. Huc refertur à CL. Theologis, Chemnitio

Harm.

Harm. Evang. cap. 12. p. 250. D. Mülleri Iudaismi lib. 3. cap. 3. p. 1337. seqq. & aliis locus Ierem. XXXI, 15. allegatus Matth. II, 18. Quamvis alii Prophetæ vaticinium literaliter agere existiment de cæde Infantum Bethlemiticorum & in viciniâ, non autem de luctu super abductione X. Tribuum in Assyriam, vel etiam tribuum Juda & Benjamin in Babel, siquidem v. 1. cum cap. præced. v. ult. collatus ostendat prænunciata ibi etiam fuisse, quæ eventura in Novissimis. Alia Exempla adducuntur ex Matth. XXI, 14. Marc. XI, 17. Ierem. VII, 11. Matth. XIII, 35. Psalm. LXXVIII, 2. II. Cor. VIII, 14, 15. Exod. XVI, 18. II. Cor. XIV, 21, 22. Esa. XXVIII, 11. Collatio Exemplorum sub hoc & proximè præcedenti modo impletionis allegatorum ostendet, quod utraq; ad unam Classem facile reduci possint, sc. ad iteratam alicujus Generalis assertionis impletionem, fundatam sive in imitatione alicujus facti, sive in immotâ DEI sententiâ, semper benignâ erga Pios, semper aversâ ab impiis, ita ut, quocunq; tempore vivant, omnibus Piis gratosus sit, reprehendat verò ac puniat omnes, qui priorum improborum peccata æmulantur.

VII. Cum probatum sit *Hypothesi Septimâ*, quod sub Scripturæ ambitu non solum intelligenda veniant expressè dicta, sed etiam implicita *Consektaria*, per bonam consequentiam inde eruenda, hinc eadem quoq; dicitur impleri, non tantum quando illud fit, quod expressè dicitur, sed etiam, quando unum consektariorum inhibentium evenit. Huc pertinet locus Matth. II, 23. *Vt adimpleretur, quod dictum est per Prophetas, Quoniam Nazareus vocabitur.* Videantur, quæ de eodem superiùs dicta sunt in consideratione Sent. Quintæ. De Matth. VIII, 17. jam aliquid monitum est sub dictâ Hypothesi Septimâ. Quod Esaias proximè loquatur de Portatione Peccatorum nostrorum, quæ CHRISTUS in se recepit, tum ex clarâ assertionem v. 11, 12. tum ex propriâ significatione vocis מָשַׁח in se recepta bajulare Gen. XLIX, 15. Eccl. XII, 5. Esa. XLVI, 4. tum ex antecedenti, quod est conjectio super eum & pœnæ v. 5. & culpæ v. 6. tum ex modo portandi, sc. ut vulneraretur & attereretur, v. 5, 6. moreretur v. 8. laboraret anima ejus v. 11. tum ex interpretatione Apostolica I. Pet. II, 24. indubitatum est. Cum verò etiam Corporis infirmitates originem debeant Peccato, & ejusdem sint qsi. pedisse quæ, sequitur, quod earum

7. per Im-
pletum Com-
sektarium.

Matth. II, 23

Cap. VIII.
17.

quoque; maledictionem Sibi imputatam pertulerit CHRISTUS, in quem omnia hominum peccata cum Omnibus inde promeritis panis coniecta sunt. Ut igitur hoc ipsum doceret, potissimum quidem in diebus carnis de Animabus per Remissionem Peccatorum sanandis fuit sollicitus: Sed tamen multorum ægrotantium Corpora etiam sanavit, non tantum Morbi maledictione, sed & inhæsiōe sublatâ. Videatur *Matth. IX, 2, 6, 8. Luc. IV, 18, 21, 35. Act. X, 36, 38. Chrysost. Hom. XXVIII. in Matth. f. 262.* Dicitur ab *Esaiâ* prædictum fuisse: Quoniam infirmitates nostras accepit, & ægrotudines nostras portavit. Non dixit, Dissolvit, sed Accepit atque Portavit: quod de Peccatis potius mihi dictum à Prophetâ videtur, ut cum *Iohanne* conveniat dicente: Ecce Agnus DEI, qui tollit Peccata mundi. Cur ergo, inquis, de Morbis aut ægrotationibus id dictum Evangelista in h. l. scripsit? Certè aut Historicè testimonium Prophetæ accepit, aut subaperire voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si Mors, quæ Morborum omnium fons est, à radicibus peccati pullulavit, quid mirum est si Ægrotationes quoque multa inde nascentur, unde vel ipsa ægrotandi potestas egressa est. Etiam hîc Chrysostomi interpretationem brevissimis indicat Epitoma-
tor ejus *Theophyl. enarr. in h. l.*

Nona: Vaticinia de Ecclesiâ N. T. fiunt etiam sub mentione Ierusalem & Iudææ.

Hypothesis Nona.

Prophetæ multoties vaticinantur de statu Ecclesiæ N. T. sub prædictione felicitatis obventura Jerusalem & vicinis locis; quum & Ierusalem & Iudæa istius fuerit Typus ac Figura.

Cum hæc omnia in vulgus nota sint, exempla aut probationes allegare supervacaneum est. Occurrit huiusmodi prædictio etiam *Ierem XXXI, 38, 39, 40.* inferius alleganda.

Decima: Interdum etiam per λόγους Vaticinii alicuius figuratè propositi impletur.

Hypothesis Decima.

Nonnulla Phrasibus figuratis in Scripturâ V. T. prædicta aut præfigurata in Novo aliquâ ex parte animadvertuntur impleta etiam in proprio istorum Verborum sensu. Brevius: Aliquan-

do non

do non tantum *διὰ νοῦν*, sed etiam *ἐν τῷ* alicujus
phraseos figuratè conceptæ impletum legitur.

Exemplo sit *Esa.* LX, 6. 7. ubi conversio Gentium ad Messiam
figuratè legitur descripta sub itinere in Camelis & Dromedariis,
sub adductione Pecorum ad Sacrificia. Et tamen in Magis, Gen-
tium ad CHRISTUM conversarum in N. T. primitiis, quoad pro-
prium sensum etiam fuit impleta ista oblatio Auri ac Thuris
Matth. II, 11. Conf. *Psal.* LXXII, 10. Quod non tantum conve-
nientia sit Scripturæ de Israëlitarum & CHRISTI ex Ægypto re-
ditu, indicatum est ad *Hypoth.* VIII. Num. 3. ex *Matth.* II, 15. sed e-
tiam, quod istorum Eductio fuerit Figura liberationis per CHRI-
STUM à Peccato, potestate Diaboli & mortis, & tamen etiam
coincidit ipsa itineris ac locorum ratio, quod CHRISTUS per
illud ipsum desertum, per quod Israëlita in terram promissionis
ducti, iter suscepit ac loca ubi his Lex lata, ubi Serpens æneus
in Mortis antidotum erectus fuerat, transierit. *Vsus Hypothe-*
seos hujus apparebit etiam in explicatione textus *Ierem.* XXXI.
Cap. seq. Sect. IV. proponendâ.

C A P. IV.

Postremæ Interpretationis explicatio & Confirmatio.

CAP. IV.
Postremæ
Interpreta-
tionis asser-
tio.

Cum superius indicatum sit, maximè probabilem videri In-
terpretationem, quod S. Matthæus & *Zachariæ* locum addu-
xerit, & simul in citatione ad *Cap.* XIX. atq; XXXI. *Ieremie* respe-
xerit, ad ejus explicationem atq; probationem superest jam spe-
cialior consideratio tùm textûs Evangelistæ, tùm utriusq; Pro-
phetæ.

Sectio I.

De Textu Evangelistæ. *Matth.* XXVII. 1-11.

Sect. I.
TEXTUS

Quia S. Matthæus historicam suam Narrationem præmissam
ex Prophetica Scripturâ deinde confirmat, ideò proficuum erit, XXVII. 1, 11.
istius textûs Analysin cum quibusdam notis proponere, ut tanto
faciliùs queat postmodum ostendi, ad quæ membra descriptio-
nis pertineant allegata Prophetarum scripta.

De 1. Prodi-

to CHRI-
STO, Ho-
stile
Consilium,
& Factum.2. Proditore
Judâ,(1) Histori-
ca narratio,
de ejus
Pœnitentiâ,

Proditus erat CHRISTVS: Proditor Judas. Circa Proditum narratur Hostile tùm Consilium v. 1. cujus Tempus (*Manè factô*) Autorum & Copia (*Consilium iniérunt Omnes*) & Eminentia in statu partim Ecclesiastico, (*Principes Sacerdotum*) partim Politico (& *seniores Populi*) item Scopus Personalis, (*adversus Iesum*) Realis, (*ut eum morti traderent.*) Tùm Factum v. 7. in Vinciendo, (& *ligantes ipsum, δὴ οὐκ ἔμελλεν αὐτὸν*) & Ducendo respectu termini A quo, (*Abduxérunt*, sc. à suo Synedrio) Ad quem, (*Tradiderunt eum Pontio Pilato Præsidi*, sc. Rom. imperatoris Vicario & Ethnico.) Sequitur de Proditore Judâ Historiæ Narratio v. 3-9. & Prophetarum allegatio v. 9-10. In Historicâ narratione agitur de Judæ pœnitentiâ v. 3. & pecuniâ v. 5. 8. Pœnitentiæ 1. causa *μετὰ τὴν πικρὴν* fuit CHRISTI condemnatio, (*Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus esset*, sc. ad mortem v. 1. pœnitentiâ ductus) 2. Signum Reale, oblatio accepti pretii proditorii, ad paciscentes, pro pacto nefario rescindendo. (*Retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus*,) Verbale autem fuit Confessio Culpæ tùm Generalis (*Dicens, Peccavi*) tùm Specialis, indicans culpæ Actum, (*Tradens*. Sic v. 3.) & Objectum, (*Sanguinem justum*. Ita habet Vulg. sicut & Regius Codex legit *δίκαιον*, quod v. 24. in omnibus legitur. Reliqui autem habent *ἀθῶον*, infontem, innocentem, h. e. qui de jure nulli pœnæ est obnoxius. Sanguis autem accipitur pro homine occidendo vel occiso, quia istius cædes plerunq; fit Sanguinis effusione. Sic v. 6. 8.) 3. Eventus fuit Desperatio, cujus (1) causa adjuvans censenda est responsio Procerum Judaicorum, se eximentium, (*At illi dixerunt, quid ad nos?*) & ipsum absq; solatio rejicientium (*Tu videris.*) (2) Consequens, tùm respectu pretii propter quod scelus patravit, in desperationem ultimò definens. Hujus ex abominatione abjecti Modus, (*Et projectis argenteis*; scil. cum disruptione, quod *ρίπτειν* propriè notat, ut ex indignatione atq; fremitu, cum Pontifices & Seniores illud ad se recipere nollent, marsupium disruperit, adeoq; argenteos in terram disjecerit) & Locus (*in Templo*,) Tùm etiam respectu sui ipsius, secutus est abitus (*Recessit & abiens, &c.* *Ἀνεχώρησεν*, secessit in locum solitarium, ex desperatione fugiens hominum consortia, atq; ne in proposito *αὐτοχρείας* impediretur) & tandem miser interi-

interitus, (*Laqueo se suspendit, ἀπὸ γζαπ, strangulatus est.*) Sequi- & Pecuniā
 tur de Judæ Pecuniā, quam post se reliquit, quomodo fuerit 1. Ac- tum Ac-
 cepta, (*Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis, &c. Qui à ceptā*
 Judā illos recipere noluerunt, ne viderentur ad dimissionem
 CHRISTI per pacti rescissionem teneri, in Templum projectos
 receperunt, secedente ac se suspendente eorum Possessore.)
 2. Impensa, v. 6, 7, 8. Indicatur hoc (1.) Negativè, ubi tūm ipsa tūm Im-
 Negatio (*dixerunt, Non licet eos mittere in Corbonam,*) tūm Negati- pensā.
 onis Ratio, (*quia pretium sanguinis est, h. e. hominis ad necem tra-*
dicti, ut v. 4. nominatur ἡ τιμὴ τῆς τιμηνμένης. v. 9.) (2.) Affir-
 tivè, ubi Antecedens Consilium, (*Consilio autem inito*) ipsum Fa-
 ctum, sc. Emtio, cujus causa Efficiens fuērunt Principes sacerdo-
 tum, (*Emērunt*) Instrumentum, XXX. Argentei, (*ex illis*) Objectum,
 Ager (*agrum figuli. Dictus est Figuli, ratione possessionis, quia ad*
talem pertinuit. Verisimile est, quod etiam ratione usus ad figu-
lina opera, hoc nomen gesserit, sed argillā aut limō jam omni ex-
haustō inutilis redditus fuerit, adeoq; vili pretio licuerit.) Finis,
 (*in sepulturam peregrinis, sc. natione Ethnicis, sed religione Judæis* Qui Pere-
 h. e. Profelytis, vel solis etiam Religiosis. De merorum enim grini h. l. in-
 Ethnicorum sepulturā ipsos sollicitos fuisse non est verisimile, telligendi.
 quum Ethnicæ potestati tunc subjecti non potuerint illōs cogere,
 ut in loco à se assignato mortuos suos sepelirent. Nec Judæorum,
 utut peregrè aliās habitantium, sed propter Templum & Sacrifi-
 cia ad Jerusalem venientium ibiq; defunctorum funeribus lo-
 cum, vel saltem in sepulchreto plebejo, cujus II. Reg. XXIII, 6. Ier.
 XXVI, 23. mentio fit, eos invidisse credibile est. Cum verò Re-
 ligiosos Gentiles, utut Religione consentientes, tamen ob exosam
 ex Gentibus nativitatem, & quod ad Leviticarum ceremoniarum
 observationem se non adeo obstringebant, quasi immundos ad-
 huc habitos ex Act. X, 1, 2, 14, 15, 18, 27. appareat, de peculiari
 istorum sepulturā fuērunt solliciti. Forsan etiam locus horum
 sepulchris antea destinatus, sed jam satis repletus fuit, ut propter-
 ea alium coemere necessarium judicaverint. Consequens hujus
 emtionis est Agro impositum Nomen, cum indicatā ejus Ratione
 & Duratione (*Quapropter vocatus est Ager ille Ager Sanguinis, usq; in*
hodiernum diem. Quod hoc Nomen non inditum sit à Pontifici-
bus, sed aliis, quibus ista historia innotuit, ex Act. I, 18, 19. colligi-
 tur.)

(2) Prophe- tur.) Historicæ Narrationi subiungitur Prophetica Allegatio, v. 9.
 tica allega- 10. ubi 1. Causa citationis, sc. animadversa eo tempore impletio
 tio. (Tunc impletum est) & 2. ipsa citatio (1.) Scriptorum, unius qui-
 dem sub Nomine proprio, (quod dictum est per Ieremiam,) Alterius
 autem sc. Zachariæ sub Nomine Officii, (per Prophetam dicentem, &c.
 Vid. Cap. præced. Hypoth. 3. Ea enim quæ subjunguntur, potissimum
 leguntur apud Zachariam) (2.) Scriptionis, in quâ refertur 1.
 factum de pecuniâ (1. acceptâ, ubi & indicatur, quis acceperit,
 & quid acceperit quoad Numerum ac Materiam s. Metallum, (Et
 accepérunt Triginta argenteos. Græcum ἔλαβον, & potest esse ter-
 tia pluralis, significans Acceperunt, & Prima singularis Accepi, quo-
 modo & Syrus vertit, & cum textu Zachariæ congruit, ut sect. seq.
 dicetur. (2. impensâ, sc. ad Usus geminum : Prior fuit Emtio
 Personæ, ubi Pretii in genere, & Emti, & Emtorum fit mentio
 Τιμή quid. (Pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israël, τιμή propriè
 significat Honorem, à τίω Honoro; postea etiam pretium, quò a-
 liquid ut pretiosum æstimatur. Sic etiam τιμάω, ὦ, honoro, a-
 deoq; in pretio habeo, magni æstimo. Quando igitur in textu
 emphaticè repetitur τὴν τιμήν & τιμημένον, ὃν ἐτιμήσαντο, ma-
 gnitudo pretii & æstimmii, quo CHRISTUS in istâ emptione æstima-
 tus est, notatur, quamvis Ironicè, ut & res ipsa & textus Propheti-
 cus docet. Verba, A Filiis Israel, non inconcinnè conjunguntur
 cum voce Appretiati, ut sensus sit, Appretiati à filiis Israel, quomodo
 apud Zachariam dicitur : Appretiatum sum ab eis. Hoc modo
 verba ὃν ἐτιμήσαντο essent quasi in parenthesis legenda. Alii com-
 binant cū verbo Acceperunt. Aliis potius placet, statuere Ellipsin
 Articuli οἱ vel voculæ τινές & ὅπο accipere pro ἐξ, hoc sensu: Quem
 æstimaverunt Quidam, vel, Qui sunt ex filiis Israel, sc. populi Israe-
 litici Procures. Confer. D. Glass. Gramm. sacr. tract. 2. can. 2. pag. 162.
 seqq. & lib. 3. tract. 6. pag. 538.) Alter pecuniæ usus fuit Emtio Fun-
 di. Hic usus est descriptus mentione Emtorum (Et dederunt, Sy-
 rus legit, Dedi,) Pretii (eos, sc. XXX. Argenteos,) Fundi (in agrum)
 Venditoris (Figuli) Sequitur (2. facti mandatum (sicut constituit
 mihi Dominus.) Hæc Analysis Textus Evangelistæ ideo etiam in
 minutiores partes sic facta est, ut tantò facilius ex collatione cū
 textibus Prophetis animadverti possint varia membra, in qui-
 bus isti partim literaliter, partim typicè fuerunt impleti.

ἔλαβον.

Τιμή quid.

A Filiis
 Israel.

Sectio II.

De Textu Zach. XI, 12, 13.

Post vaticinium de diruendo *Pastorum* edificio, h.e. Jerusalem v. 1. 2. 3. subjungitur *Maleficium Pastorum* in Ecclesia & Politia tùm Priorum v. 4, 15. tùm Posteriorum v. 15, 18. Priorum recensetur multiplex *Peccatum* 1. respectu commissi *Gregis* v. 4. 5. *Sævitia* (*Peccus occisionis. Possessores earum interficiunt*, scil. per lethiferam doctrinam aut tyrannidem) *Avaritia*, (*vendunt illas*, sc. Oves,) *Hypocrisis*, (*Quisq; dicit, Benedictus Iehova, quod ditatus sum.*) Subjungitur *Pœna* etiam *Gregi* imminens, ob complacentiam in istis *Pastoribus* v. 6, 2. respectu *Boni Pastoris* sc. CHRISTI, Hujus (1.) *Actio*, tùm *Misericordiæ*, in pascendo v. 7. tùm *Justitiæ*, in *Pastorum* succisione, ob supinum sui contemptum. v. 8. omisâ ulteriori *passione* v. 9. *Baculi* jucunditatis confractione, v. 10, 11. (2.) *Mercēs*. Hic itidem repræsentatur *Judæorum* tùm *Culpa*, in malitiosâ *Datione* commissa, v. 12 per *Redditionem* verò exprobrata, v. 13. tùm *Pœna*, v. 14. Sequitur de *Posteriorum Pastorum* culpâ, typicè repræsentatâ, v. 15 malitiosè perpetratâ v. 16. cum insecuturâ *pœnâ* v. 17.

Textus, quem Matthæus potissimùm respexit, est v. 12, 13. ubi Dramaticè descripta est *Mercēs* 1. *Postulata* (1 à quibus: *Dixi ad eos. Pronomen Eos* respicit non propinquius *Nomen*, sc. *Pauperes Pecorum*, de quibus v. 11. (Hi enim Christum observabant, & verbum Domini in eo agnoscebant, (sed remotius, sc. *Eos*, quorum anima nauseavit in CHRISTO v. 8. (2. *Quomodo. Alternativè* scil. ut ipforum iudicio committeret, quid hac in parte æquum aut iniquum sit. (*si bonum est in Oculis vestris, afferte mercedem meam, & si non, quæscite.*) 2. *Data*. Hic notatur *Pondus*, (*Et appenderunt mercedem meam*. Solebat enim pretium more prisco appendi ad stateram II. Sam. XVIII. 12. Ier. XXXI. 9. &c.) *Numerus* (*Triginta*) *Materia*, seu *Metallum* (*Argenteos*) 3. *Repudiata* Ubi 1) DEI mandatum (*Et dixit Dominus ad me*) In hoc Mandato exprimitur tùm *Opus* (*Projice illos*. Ebr. *illum*, ut referatur ad לְכָדֹם vers. præced. quod nomen significans *Mercedē* etiam *Masculinē* usurpatur Eccl. IV, 9. Ezech. XXIX, 18. &c. tùm *Scopus*, (*ad statuarium*. לְכָדֹם in genere significat quemcunq; *Formatorem* alicujus operis, E.g. *fabrum ferrarium* & *lignarium*. Esa. XLIV, 9. seqq. sæpius autem de *Figulo* usurpatur II. Sam. XVIII, 27. I. Chron. IV, 23.

Ierem.

Sect. 2.

Textus

Zach. XI. de
Pastorum

1. Edificio.
2. Maleficio,
tùm Priorū,
resp. Gregis,

& Boni
Pastoris.

tùm Poste-
riorum.

Speciatim
vers. 12, 13.
Dramaticè
indicatur
Merces

1. Postulata.

2. Data.

3. Repudiata.

Jerem. XVIII, 1, 2, 3, 6, 11. cap. XIX, 1, 11. Psalm. II, 9. Esa. XXIX, 18. XXX, 14. XLI, 25. Thren. IV, 2. Aquila h. l. vertit *πλάσιν*, Evangelista *κεραμέα*, Figulum, adeoq; à LXX. versione, quæ *χωνευτήριον* habet, ob dissonantiam à textu Ebræo recedens.) 2.) Prophetæ Obsequium, declaratum & Verbo & Facto. Verbum fuit Ironicum, quod & indignitatem vilipendii, & indignationem adversus ingratisimos contemtores exponit. (*Decorum pretium*, quo *appretiatus sum ab eis.* קָרָן מְגִדָּה Magnificencia pretij, quæ apud Matthæum bene redditur τιμή Honorabile pretium, quo appretiatus sum ab eis. Conf. Sect. præced. In Facto indicatur Opus, quod attulerit (*Et tuli triginta argenteos*) atq; projecit, (& projecit illos, Ebr. יָרַק illum, ut referatur ad שָׂרָפָה sicut supra) Locus (*in Domum DEI*, h. e. templum) Scopus (*ad קֵרָן Figulum.*)

Convenit cū Pro clariùs intelligendo hoc textu Prophetico, ejusq; cum
Evangelistæ citatione Matthæi consensu, imprimis observandum, 1. quod
scriptione Cap. III. Hypoth. 5. annotatum est, in eodem contineri *Visionem* qf.
1. quoad Rē, in *Dramate* ostensam, ubi *Propheta Comædus* *diversarum Personarum*
de Pastorum verba & actiones *partim* recensuerit, *partim* repræsentaverit. Con-
Maleficio, feratur deinde hoc Symbolicum Vaticinium cum Impletione,
resp. Gregis & accuratissima deprehendetur consonantia. Populus Judaicus
 tempore CHRISTI erat vexatus & dispersus, sicut Oves non ha-
 bentes Pastorem. *Matth. IX, 36.* Nam Proceres Ecclesiastici ac Po-
 litici, qui *Pastores* ejus se profitebantur, iisdem se maculabant Pec-
 catis, quibus Propheta ipsos v. 5. notaverat, sc. *crudelitate* in
 perdendo *Matth. XXIII, 15.* & à salutaribus pascuis severè pro-
 hibendo, *Matth. XXIII, 13.* *Ioh. IX, 22.* it. *Avaritiâ.* *Matth. XXIII.*
14. *Luc. XVI, 14.* *Hypocrisi*, in ipsis sæpissimè & deprehensâ, & re-
 prehensâ, *Matth. XXII, 18, 19.* cap. XXIII, 5. seqq. &c. Etiam in
 ipsâ actione cum Judâ proditore, prout à S. Matthæo descripta
 est, animadvertitur ipsorum *crudelitas*, quod CHRISTUM, cujus
 innoxium sanguinem ipse Proditor coram ipsis professus erat,
 condemnârunt ad mortem v. 3, Peccatorem autem desperationi
 propinquum absq; ullo solatio reliquerunt. v. 5. *Avaritia* fuit,
 quod non nisi Triginta argenteos pro CHRISTO prodendo de-
 derunt, quin & hos ipsos à Judâ projectos receperunt. v. 3. 5. *Hypo-*
crisis autem, quod prodicionem innoxii sanguinis nihil ad se
 perti-

pretium Sangvinis v.6. pro quo tamen effundendo omnibus viribus tunc laborabant. Quomodo CHRISTUS se Bonum Pastorem Judæis exhibuerit, abundè testantur Evangelistæ, & in ipsa Passionis ultimæ historiâ ad hujus considerationem manuducit tum allegatio vaticinii Prophetici *Zach. XIII, 7. Matth. XXVI, 31.* tum CHRISTI professio *ib. v. 55.* tum ipsorum Hostium sarcasmus *cap. XXVII, 41, 42, 43.* Inprimis circa pretium CHRISTI proditi, ad quod S. Matthæus directè ac proximè hunc locum Propheticum allegat, manifestus est consensus. Pretium appende- runt *Proceres Judæorum*, quorum anima nauseavit in CHRISTO, adeo quidem, ut de eo tollendo omnem moverent lapidem, *cap. XXVI, 3.* Datio Mercedis fuit ipsorum arbitrio relicta. *ib. v. 15, 16.* Convenit exactissimè Pretii Ponderatio (*Cap. XXVI. 16. ἔγνω.* Est ea ipsa vox, quâ LXX. in loco Zachariæ expressere *ἔγνω* appendere. Nam verbum *ἔγνω* statuo, etiam usurpatur de ponderatione. *Xenoph. Pæd. 8. τὰ δὲ ἀρχιμῶντες καὶ μετρηῶντες καὶ ἰσχύοντες πειράματα ἔχουσιν.* Hinc usitatissima pecuniæ Græcorum species *στατήρ*, sicut *ἔγνω* Siclus à *ἔγνω* ponderavit, *στατήρ* ponderum scientia. *στατήρ* Pensum, *στατήρ* ponderare, & apud Latinos usitata vox *Statera*) Convenit Numerus & Materia, sc. Tringinta Argentei, *cap. XXVI. 16. cap. XXVII. 3, 5, 6.* Indignitas Facti, quæ & per Ironiam & Projectionem Pretii apud Prophetam exaggeratur, in eo sita est, quod Judæi, ii ipsi, apud quos CHRISTUS omnem curam Pastoralem impenderat, non tantum nullam ipsi gratiam aut mercedem rependerunt, sed ei contra, ejus ope ad occidendum eum usi sunt, tradiderunt Mercedem, & quidem vilissimam, scil. 30. Argenteos, quibus Mancipium per bovem cornupetam occisum æstimabatur. *Exod. XXI, 32.* Hæc Merces Judæ data etiam dicitur *Merces CHRISTI, & Pretium Appretiati*: quia hoc ipso inito cum Judæa pacto testati sunt, quanti eum ejusque Pastoralem curam æstimarent. Quoad Mercedis istius repudiationem cuncta quoq; congruunt, quia Judas retulit 30. Argenteos, & quidem iis ipsis, à quibus acceperat, sc. Principibus Sacerdotum & Senioribus v. 3. Cum hi non statim eos reciperent, ne viderentur pactum rescidisse, allatos cum impetu atq; indignatione projecit, & quidem in Domum DEI seu Templum v. 5. qui postea Dati sunt Figulo sc. pro Agro emto v. 7.

& Boni
Pastoris.

Nominatum
de Mercedis

Datione,

Pondera-
tione,

Repudiati-
one.

2. quoad
Verba.
non obstan-
te aliquâ
Omissione,

Adjectione,

Mutatione.

Nec tantum quoad Rem ipsam optimus est consensus Symbolicæ hujus Prophetiæ cum Historiâ per Evangelistam descriptâ, sed etiam quoad Verba, quæ à S. Matthæo allegantur. v. 9. 10. ut dicta per Prophetam. Ut hoc dilucidius appareat, omnino hic recolendum est, quod Cap. præced. Hypoth. 6. de occurrente in hujusmodi citationibus aliquâ vel Omissione, vel Adjectione, vel Mutatione, dictum atq; diductum est. Nam & hic occurrit (1) Omissio verborum Prophetarum de postulata & appensâ mercede, it: de projectione ejus in Domum Domini tum mandatâ tum factâ: Quia pauca allegata fuerunt instar digiti ad fontem, ubi plenior habetur explicatio. (2.) Adjectio Finis, cur Argentei dati fuerint Figulo, sc. dederunt in Agrum s. pro Agro. Ideo autem hoc additum est ab Evangelistâ, ut & per Jeremiæ citationem, & per Agri mentionem (cujus Zacharias non meminit,) apud Jeremiam doceret inquirere Scripturam de hujusmodi Agro, prout in Historiâ eum describit. Quod Zacharias implicitè dicit, *Projeci ad Figulum*, sc. ut darentur ipsi dicti argentei, id Evangelista exprimit, *Dederunt*. *Appretiatus* apud Evangelistam illustratur per superaddita verba, *quem appretiaverunt*. 3. Mutationum distinctæ, quas supra numeravimus, species itidem hic occurrunt. Est quædam immutatio *Ordinis*, ut quod apud Prophetam præmittitur, *Dixit Dominus ad me*, apud Matthæum subjungatur: *Sicut constituit mihi Dominus*. Est Mutatio *Verborum*, per *aliorum substitutionem*, quando *אֵלֶיךָ אֲנִי* Ab eis, redditur, *A Filiis Israel*. Quos enim intelligentes esse docet integer Prophetæ contextus, eos Evangelista expressè nominavit explicationis gratiâ & ad exaggerationem sceleris, quod ii ipsi, qui fuêrunt ex filiis Israël, tam atrociam in Mesiam commiserint. Porro pro *Appenderunt Argenteos*; ponitur *Appretiaverunt eum*: quia ista pecuniæ appensio ob CHRISTI appretiationem seu æstimationem facta est. Ad Mutationem Verborum eorundem per aliam flexionem referendum est, quando *ἐλάβον* vertitur in Plurali *Acceperunt*. Quando autem singulariter exponitur, convenit cum *קָבַלְתִּי* Accepi. Cum fermè omnes illud *ἐλάβον* pluraliter vertant, ob sequens verbum *ἐδώκαν* (quamvis & hic in singulari legat Syrus, & in Græco *ἐδωκα* legendum esse contendat Piscator in comm.) pulchra tamen harmonia est.

est cum Prophetâ. Quia enim refert, quæ Dramaticè egerit, ideo de se in Primâ Personâ locutus est: Et quia hoc ipso propriè non suas, sed aliorum plurium Actiones futuras repræsentavit, ideo istis completis ad sensum ac mentem Zachariæ dicitur, *Acceperunt, Dederunt.* Sic etiam Verbum Passivum Primæ personæ, *Appretiatum sum*, Evangelista expressit per Participium & per Activum tertiæ Personæ, *Appretiatum, quem appretiaverunt*, sensu planè eodem. Ibi per Exclamationem & Ironiam: *Hic nudè recensetur.*

Sectio III.

De Textu Jerem. XIX.

Totius Capitis *Argumentum* est *Comminatorium* adversus Judæam & Judæos, potissimum verò Jerusalem, ejusq; incolas. *Partes duæ* possunt constitui. In *Priori* est *Comminatio* per *Emblema Parabolicum* proposita & exposita v. 1, 14. In *Posteriori* autem nudis ac claris Verbis prolata. v. 14. 15. *Prior* in Valle Hinnon coram Proceribus: *Alter* in Atrio Templi, coram Omni populo est pronunciata.

Emblema Parabolicum est Vasis apud Figulum emti in valle Benhinnon confractio, cui duplex addita est *Concio*. *Vna* respicit *Lagenam* integram; *Alter* verò *Confractam*. *Quoad Priorem* ponitur 1. *Protasis*, continens DEI mandatum de *Itione* tum ad Figulum v. 1. tum ad Vallem v. 2. *Scopus* itionis ad Figulum fuit emtio vasculi testacei. (בִּקְבוֹק dicit Kimchi vas stricti orificii, quod bibente aut fundente homine sonet Bacbus. Derivatur à בִּקָּב evacuavit. Vid. v. 7.) *Testes* ad hunc actum adsciti, de Senioribus Populi, & de Senioribus Sacerdotum, quos etiam circa ea, quæ in Valle gerenda ac dicenda essent, præsentem esse voluit DEUS. Conf. v. 10. *Vallis* istius, ad quam eundem erat, indicatur *Nomen*, desumptum à pristino possessore, (*Vallis Benhinnon*), & *Situs* ante Portam Figulorum (Ebr. ad verbum: *Quæ apertio portæ Figulnæ*, id est, ubi aperitur porta, quâ itur ad officinas figulorum. Cum in Ebr. sit חֲרִסוֹר quidam deducunt à חָרָם quod Solem significat, & explicant de Portâ Orientali seu ad ortum Solis sitâ. Sed contextus ostendit, eam intelligi, quâ itur ad vallem Hinnon. Hanc autem versus Meridiem sitam fuisse probatur ex

Sect. 3.

Textus

Jerem. XIX.

1. Literalis

Explicatio:

Proponit

Concionem

(1) Symbolicam,

circa

Lagenam

tum Inte-

gram; ubi

Protasis.

Ios. XV, 8. *cap. XVIII, 16.* Vel igitur dicendum, quod *Solaris* dicta sit, quia maximo Solis calori sc. meridiano exposita, vel cum aliis statuendum potius, esse permutationem literæ D pro V, quam etiam Pagninus in Lexico, & Buxtorf. in Concord. sub tit. *דגדג* ad Iob. II, 8. notavit, adeoque appellatio deducta est à Nomine *דגדג* *Testa s. Fictile*, quod hic etiam v. 1. habetur. Quia ante istam portam fuerunt officinæ Figulinæ, ideo Deus ipso indicatu loci situ voluit Judæos commonere, quod cum iis acturus sit sicut Figulus cum luto, quod *cap. præced. XVIII.* per Emblemata expositum docuerat.) Sequitur 2. *Apodosis*, in quâ Concionis tûm Mandatum v. 2. tûm Tenor v. 3. 10. ubi, post *Exordium* ad excitandam Attentionem, subjungitur *Prophetia* de Malo, quod passuri sint Judæi, *partim* in Valle istâ per Stragem, v. 3-7. *partim* in ipsâ Urbe Jerusalem per Excidium & antecessuram Famem tempore Obsidionis v. 9, 10. Malum in Valle Benhinnon obventurum describitur prius in Genere quoad secuturum audientium pavorem. (*Ece ego inducam afflictionem super locum istum, ita ut omnis, qui audierit illam, tinniant aures ejus.* v. 3. Indicatur maximam futuram esse pœnam, non toleratu tantum, sed vel auditu ipso horrendam. I. Sam. III. 11. II. Reg. XX, 12.) item quoad antecedentes hujus Mali causas sc. peccata in isto loco commissa, nominatim idololatriam (*Eò quod dereliquerint Me, & Alienum fecerint locum istum, & litaverunt, &c.* Alienaverunt hunc locum per abusum ad cultum Deorum Peregrinorum. Exod XX, 3. XXIII, 15. &c. imitati Gentiles, qui *Alieni* dicti sunt propter diversum à populo Dei ortum & cultum. Deut. XVII, 15. XXIX, 22. I. Reg. XI, 8.) Homicidium v. 4. (*repleverunt locum istum sanguine innocentum*, sc. Liberorum, qui citra culpam suam ibidem immolabantur Molocho, *Cap. VII, 31, Psalm, CVI, 37. II. Chron. XXVIII, 3. XXXIII, 6.* Hos innocentes DEUS Ezech. XVI, 20. vocavit *Filios suos*, utpote per Circumcisionem spiritualiter regenitos) Exterminationem Excelsorum Baaliticorum v. 5. Locus Parallelus est *cap. VII, 31.* Postea in specie exponitur Malum Judæis ibi obventurum, sc. Bellica Clades, descripta tûm Appellatione, sc. Immutatione Nominis, ut pro *Tophet* ac *Valle filij Hinnom* appellandus sit *Vallis Occisionis*, v. 6. (*Tophet*, vel à *תוף* Tympano dictum, quod tympanorum sonitu cavetur, ne liberorû comburendorum ejulatus audirentur, aut quod

Choreas

Choreas ad Tympani sonum in isto suo gentili festo agitent. Tale enim ad choreas usitatum instrumentum sonorum communiter ista vox denotat *Exod.* XV, 20. *Iud.* XI, 34. *I. Sam.* XVIII, 6. *Iob.* XXI, 11, 12. *Esa.* XXIV, 8. XXX. 32. *Ier.* XXXI, 4. Conf. *Psal.* LXVIII, 26. Alii habent pro Nomine Aucto, à rad. פִּדְיָה Pulcher fuit, ut dicta fuerit *Amana vallis*. Hæc postmodum appellanda fuit Vallis Occisionis, quia multi ibi erant occidendi v. 7. quin etiam in urbe periturorum cadavera ibi sepelienda. v. 11. Locus parallelus est *cap.* VII. 32.) Tum Enumeratione, quomodo unum alteri successurum sit, scil. Evacuatiōi Consilii ipsa Occisio per Gladium, Occisioni insuper cadaverum insepultorum consumptio. Totius Pænæ Causa Efficiens Principalis DEUS, Instrumentalis autem quoad Occisionem Hostes, quoad cadaverum consumptionem Bestiæ & Aves cœli nominantur. v. 7. (Non est frustranea observatio *Corn. à Lap. in h. l.* quæ etiam in *Bibl. Belg. Glossatis* extat, quod de evacuatione consilii usurpatur verbum בִּקְבוֹק unde Nomen בִּקְבוֹק Lagenula, quod v. 1. usurpatur, derivat Schindl. in Lexico. Sicut enim Vas illud, quod Propheta emerat, atq; in manibus gestabat, omni potu erat vacuum, solum aërem capiens: ita minatus est DEUS, se evacuaturum omnia Judæorum pro suâ conservatione consilia; ut quasi in aërem evanescant. De tali Evacuatiōe Animi in consiliis usurpatur *Esa.* XIX, 3, sicut de Evacuatiōe Regionis aut Urbis per exicidium hominum, *Esa.* XXIV, 1; 3. *Ierem.* LI, 2. *Nab.* II, 3-11.) Malum super ipsam urbem Ierusalem venturum nunciatur, v. 8, 9. Hujus magnitudo proponitur æstimanda tum ex Prætereuntium (v. 8) interno stupore, atq; externo Sibilo admirationis & subsannationis indice. *Thren.* II, 25. *Zeph.* II, 15. *Iob.* XXVII, 23. (Est eadem comminatio, quæ v. 16. Capitis præcedentis, quod ratione Scopi cum *cap.* XIX. cohæret ac convenit. Sic stupor & sibilus conjunguntur. *I. Reg.* IX, 8. *II. Chron.* XXI, 8. *Ierem.* XXV, 9, 18. XLIX, 17. L, 13. LI, 37. *Ezech.* XXI, 36.) tum ex incolarum actione, sc. devoratione carnis propriorum Liberorum & amicorum, ob famem ex hostili obsidione secuturam v. 9. (Notatu digna est Pænæ v. 7, 8, 9. descriptæ cum antegressâ Culpâ v. 4, 5. analogia. Peccârunt Judæi per imitationem cultus Peregrinorum, h. e. Gentilium: Per hos ipsos etiam puniti sunt. Ubi sanguinem innocentem effuderunt, ibi

ipsorum Sanguis iterum effusus est. In quâ valle occiderunt Liberos, ea facta est vallis Occisionis Parentum. Peccârunt crudeli immolatione Filiorum & Filiarum: Reducti postea sunt ad eas angustias, ut filios & filias pro cibo suo crudeliter mactarent. Dereliquerunt DEUM: ideo ab eodem derelicti sunt. Fecerunt suâ abominandâ immolatione, quod DEO nunquam in cor ascenderat: Fecit DEUS, ut nec in eorum cor postea ascenderet consilium, quo internecionem evaderent.

nam Confractam; ubi Protasis & Apodosis.

Altera Emblematica Concio respicit Lagenam Confractam, vers. 10, 11, 12, 13. Nam & hîc DEUS Prophetam docuit tûm Protasin v. 10. de Confractionis Actu, Loco & Testibus; Tûm Apodosin, in quâ 1. ipsi actui confractionis, ut nequeat redintegrari, comparatur totalis perditio urbis ac Populi. (Conf. Esa. XXX. 14.) 2. Consequens hujus Actus, sc. Projectio testarum in vallem Tophet, accommodatur ad Projectionem Cadaverum ibi sepeliendorum. (Conf. cap. VII. 32.) 3. Loco, ubi confractum est Vas, nempe Valli Tophet dicitur similis futura urbs Jerusalem, quia & per ignem cremanda sit, quomodo infantes ibidem cremati, & similis fætor ex multitudine hominum, fame ac gladio percuntium in urbe, qualis ibi ex immolatis abominandis sacrificiis, adeoq; par utrobiq; immundities futura. Quod enim loca, ubi cadavera jacuerunt, immunda habita fuerint apud Judæos, notum est. 4. Testes hujus confractionis adhibiti Seniores Sacerdotum & Populi, (Vid. v. 1.) repræsentârunt universale futuræ pænæ Objectum, nempe Domus Ierusalem, h. e. Populi; Domus Regum Iuda, h. e. Procerum Politicorum; Omnes Domos, ubi ad idolatriam Sacerdotum ministerio usi sunt. v. 13. (ista Personarum puniendarum distributio adhuc clariùs proponitur in loco parallelo, cap. VIII. 1, 2, 3. Postquam enim in fine cap. VIII. de Tophet appellandâ Valle Occisionis de futurâ ibi sepulturâ, de cadaveribus per bruta devorandis eadem dixerat, quæ hîc v. 6. 7. 11. subjungit classes eorum, quorum cadavera projicienda sint ob eundem hic quoq; nominatum Astris exhibitum cultum idololatriæ scil. Regum & Principum, h. e. Procerum Politicorum, Sacerdotum & Prophetarum, h. e. Ecclesiasticorum, & deniq; etiam promiscuè Civium, s. populi.)

(2.) Nudè propositam

Concionis posterioris, quæ claris ac nudis verbis proposita est, indicantur Circumstantiæ. 1. Tempus, nempe post reditum ex To-

Tophet. 2. *Locus*, Atrium Templi. 3. *Objectum*, Omnis Populus, v. 14. Sequitur ipsa Concionis *Summa*, in quâ 1. *Propositio* Prophetica & comminatoria de plurimis malis super Jerusalem atq; omnes ejus urbes venturis. 2. *Confirmatio* à DEI Veritate, quia dixit, & ab ejus Justitia, vindicaturâ Judæorum pertinaciam atq; inobedientiam. v. 15.

Præmissâ observatione in *Cap. præced.* *Hypothesi Quartâ* propositâ, quod multæ in V.T. Historiæ etiam Typi ac Figuræ sint eorum, quæ post CHRISTUM exhibitum futura erant, ad hujusmodi classem referimus etiam Historiam Ier. XIX. descriptam, quæ simul fuit *Typus partialis* eorum, quæ in emtione Agri pro sepulturâ Peregrinorum factâ Matthæus Cap. XXVII. enarravit. Partialis dico, ne quis omnimodam & quoad omnia membra similitudinem requirat. Ut enim haud rarò plus est in Antitypo, quàm Typo: ita vicissim aliquando plus est in Typo, quàm Antitypo, Egregiè Irenæus lib. 7. *adv. hæreses cap. 40. n. 3. fol. 139.* *Typus & imago secundum materiam, & secundum substantiam aliquoties à veritate diversus est; secundum autem habitum & lineamentum debet servare similitudinem, & similiter ostendere per præsentia illa, quæ non sunt præsentia.* His præmissis ad eruendam Typi cum Antitypo convenientiam ex visceribus utriusq; Textus nostra laborabit opera.

Deprehenditur utrobique *convenientia*

I. *Personarum.* Narratur & à Jeremiâ & à Matthæo quædam *Emtio*. Personæ circa eandem occupatæ fuerunt ex parte *Emptoris*, præter Prophetam, *Seniores* s. Proceres tùm Sacerdotum tùm Populi. Repræsentavit autem Propheta hujus Ordinis hominum *actionem*, quomodo & ipsi in emendo occupati futuri essent. (Vide supra *Hypothesin Quintam.*) Convenit Matthæi relatio de Pontificibus & Senioribus Populi, qui post receptos argenteos de emtione consultarunt, eamq; effectui dederunt. v. 3, 7. Ibi consultabant Judæi de occidendo Prophetâ, *cap. præced. XVIII. 18.* Quod istud consilium à Proceribus institutum fuerit, patet ex scopo Occidendi v. 23. cujus autoritas penes eos erat, non autem penes Vulgus. Quod eidem interfuerint etiam Primores Sacerdotum ac Legisperitorum, colligitur ex prætensâ causæ justitiâ, quod non pereat Lex à Sacerdote, & consilium à Sapiente, & Verbum à Propheta. Hi expressè nominantur Summi Sacerdotes & Seniores, qui

2. *Typica Applicatio*

in convenientiâ

(1) *Personarum, sc. tùm Emptorum, occupatorum*

circa eandem.

qui consultarunt *de occidendo CHRISTO*, Prophetæ sc. Antitypo. (Collationis istius typicæ quædam membra recenset *Corn. à Lap. Prolegom. in Ierem. f. 566.* qvalia etiam apud *Orig. hom. 1. in Ierem. f. 577. & Hieron. T. 2. Comm. in Ier. f. 495. seqq.*) *Crimen Linguae* (לשון חרש) *h. e.* propter *Linguam*, quomodo ח aliquando accipitur) impingebatur *Ieremiæ*, quod contraria aliis Sacerdotibus, sapientibus & Prophetis, quos veros esse falsò jactitabant, doceret, adeoq; seductor esset. (*Conf. cap. VI, 13, VIII, 10, 11, XXIX, 21, 26. seqq.*) Ita *CHRISTO* objectum fuit *crimen Linguae* in Doctrinâ *Matth. XXVII. 63.* in Blasphemiâ *XXVI. 65.* in Detractione autoritatis Pontificalis, *Ioh. XVIII, 23.* Juxta communissimam particulæ ח significationem alii exponunt, quod Judæi *Lingua*, sc. suâ, volerint percutere Prophetam. Sic *Chald.* Falsa testimonia testificemur contra eum. *Theodoretus*: Texamus contra eum Calumniam. *Vatablus*: Deferamus eum apud Judicem, ut perdat eum. Omnia ista tempore ultimæ passionis effectui dederunt Proceres Judæorum, teste etiam S. Matthæo: Quæsiuerunt enim contra ipsum falsa testimonia, & ipsi falsa testati sunt. *cap. XXVI. 59, 60, 61.* Detulerunt eum apud Judicem Pilatū, ut occideretur. *cap. XXVII, 1, 2.* Texuerunt contra eum Calumniam. *lb. v. 12, 13.* Coniungi possunt aliorum quoq; Evangelistarum narrationes. Ibi Consultores pessimam Prophetæ pro impenso officio referebant gratiam, de quâ conqueritur præced. *cap. XVIII. 20.* Ita hi *CHRISTO*; quia loco debitæ mercedis pro officio Pastoralis non ipsi, sed Proditori, ut ad necem eum traderet, dederunt pecuniam, & quidem exiguam, ut tantò clariùs testarentur ipsius apud se vilipendium, de quo per Ironiam cum indignatione in personâ *CHRISTI* locutus est Zacharias, & in citatione simul meminit S. Matthæus *v. 10. Sect. II.* Ibi Seniores Sacerdotum & Populi non tantum in Emptione Vasis fuerunt præsentēs, sed simul etiam in *Agrum* seu locum vallis, ubi vas istud confringebatur, exiverunt; ita ejusdem planè dignitatis homines etiam *CHRISTI* tempore occupati fuerunt *circa agrum* quendam, *v. 7.* & probabile est, quod ante emtionem exeuntes viderint, an Sepulturæ ibidem commodus sit locus. Stolidum enim est, *Agrum* prius emere, & postea demum exire ad videndum eum. *Luc. XIV, 18.* Venditor utrobique fuit Figulus, quorum unus accepit pretium pro Vase. *Ierem. XIX, 1.* alter

& Agrum.

tum Vendi-
toris.

alter pro Agro Matth. XXVII. 7. prout prædictum erat à Zachariâ, quod dandum sit figulo. Cap. XI, 13. Cùm locus, in quo Jeremias testaceum vas confregit, fuerit extra Portam figulinam, adeoque propè officinas figulinas, (ut paulò post indicabitur,) nihil absurdi est, si existimetur, istum Agrum fuisse eius ipsius Figuli, à quo Lagenam emerat. Facile enim potuit hoc fieri divino instinctu, ut tantò magis etiam hac in parte conveniret typus cum antitypo.

II. Rei, sc. Agri. Quum circa finem Sect. præced. ostensum (2.) Agri sit, plurima in controverso loco Matthæi narrari, quæ per Zachariam (cujus verba ex parte ab eo recitantur) prædicta sunt, nihil autem ibidem habeatur de Agro, quem Evangelista tamen repetitis articulis & nomine demonstrativo, utpote tunc temporis celebrem & omnibus notum, Act. I, 19. (τὸν ἀγρὸν τῆς κεραμέως v. 7. Agrum illum Figuli, quomodo Beza & Schmidius in Annot. reddiderunt, atq; ita omninò reddendum docuerunt, ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνός. v. 8. εἰς τὸν ἀγρὸν τῆς κεραμέως v. 9. Sic Actor. I, 19. τὸ χωρίον ἐκεῖνο) considerandum proponit, ex citato nominatim Jeremiâ ille ipse quærendus. Describitur apud Prophetam Agri seu Campi, in quo vas Figulinum confractum est, tùm Situs tùm Nomen tùm Usus.

(I. Situs. Ante Portam Figulorum, in valle Benhinnom v. 2. ubi Topheth. v. 6. 10. seqq. versione vocis תַּחֲרֻמִּים quod figulinum s. testaceum notet, ac de Situ hujus portæ ad Austrum jam dictum est in analysi textus Prophetici. Ratio Nominis vix alia potest commodior aut probabilior dari, quàm quod prope eam habitaverint Figuli, (sicut in Naucræ multi erant Figuli, à quibus propinqua Porta vocabatur Ceramica. V. Zwingl. Theatr. Vol. 19. lib. 3. f. m. 3238. ex Athen. lib. 9. cap. 9.) qui extra civitatem plerunq; fornaces pro coqvendis vasis habere solent, it. quod fragmenta vasorum fictilium extra eam projecta fuerint. Ita Rabbi Samuel, Lyra, Hugo, Corn. à Lap. & alii. Addit cum Lyrâ & aliis Franc. Junius quod tractus ille fuerit argillaceus, adeoque figulinæ accommodus. Huc etiam collimat textus, quod Propheta ad vallem Benhinnon iturus qf. in transitu apud Figulum emerit Lagenam, v. 1. 2. Vallis Benhinnon ita dicebatur à pristino possessore, & urbi Jerusalem erat Australis.

quoad
1. Situm,
Austrolem,
penes Figu-
lorum fun-
dos.

Probatur
1. ex con-
cesso Agri
Sanguinis
situ in Valle
Australi.

2. ex Appel-
latione Agri
Figuli.

Ios. XV, 8. XVIII, 16. in hac valle erat lucus, & in eo Excelsa s. sacella & altaria idololatrica. *Ierem.* VII, 31. XIX, 4, 5. XXXII, 35. *II Reg.* XXIII, 10. Hinc colligitur, eam latè fuisse extensam; Quod Ager iste emptus pro Sanguinis CHRISTI pretio, vel ille ipse fuerit, in quo Jeremias Lagenam confregit, vel tamen eidem vicinus, haud paucis probatur documentis. Nam 1. Unanimiter fatentur omnes quod hic Ager Sanguinis fuerit situs ad Australem partem Civitatis Hieron. T. I. lib. de locis Ebraicis ad Acta Apost. f. 1440. Hodiè quoque demonstratur in Elià ad Australem plagam montis Sion; & hæcenus juxta Iudæorum consilium mortuos ignobiles alios terra tegit, alios sub dio putrefacit. Beda T. III. lib. de Locis sanctis. c. 4. f. 49. T. V. in Acta f. 920. Baron. T. I. Ad. Ann. XXXIV. n. 17. ex Brocardo, Nicephoro, Bidenbachio, Saligniuro, Adrichomio in descript. Ierusalem n. 216. 173. Qvaresmius Elucid. Terræ S. T. II. Lib. 4. cap. 18. f. 39. Corn. à Lap. in Matth. f. 557. Biblia Ernestina in Explic. Tabulæ hujus urbis. n. 208. Gerhard. Harm. de Pass. cap. 8. p. 357. Ravanel. Biblioth. Sacr. T. I. f. 967. & alii. Convenit igitur cum loco vasis à Propheta confracti, qui extra Portam Australem in Valle itidem Australi Benhinnom fuit. Nec est, quod exinde nimis generalem in situ convenientiam aliquis objiciat: Siquidem ob præcipitium montis Zion nulla versus Meridiem alia fuit Urbis Porta, præter hanc ipsam & angiportum forsan subterraneum ex Regiâ arce, per quem & Zedekias & postea milites in obsidione conati sunt effugere. *II. Reg.* XXV, 4, 5. *Ier.* XXXIX, 4. LII, 7. Cum igitur Angiportus iste non fuerit via publica, ubi ad officinas figulinas, adeoque etiam ad vallem Benhinnon ire, aut etiam demortuorum peregrinorum corpora ad sepulturam efferre licuerit, consequens est, ut cum Adrichomio & aliis Urbis Ierusalem Topographis & Vallem Ben-Hinnom & Agrum Sanguinis statuamus sitos ante Portam fermè in extremitate lateris Australis ubi haud procul Orientale incipit, extractam. Huc referendum, quod D. Chytr. Onomast. Theol. tit. Gebennom, Vallem istam urbi vicinam ob amplitudinem versus Orientem ac Meridiem, Biblia Ernestina d. l. n. 280, ad latus Meridionale, sed quodammodo ad Orientale declivem. Bunting. Itiner. S. Script. lib. 1. f. 58. 59. Vallem in lævâ Meridionalis plagæ, adeoque propè Orientalem, Agrum autem Hakeldama prope istam Vallem statuat. 2. Ager iste à Mat-

thæo

83

thæo *Ager Figuli* nominatur, non tantum ratione *Possessoris*, ad
 quem pertinuit, sed etiam ratione pristini *Vsui*, quia ibi fuerat
 terra apta ad faciendum vasa fictilia, ut bene advertit *Lyra & Fr.*
Iunius in h. l. nec abnuit *B. Gerh. Harm. de Passione cap. 8. p. 356.* si-
 cut quilibet Opifices locum suo labori *manuario* idoneum, vel
 etiam ubi materia, quâ utuntur, sufficit, eligere solent pro habi-
 tatione, e. g. Pistorum plateam civitatis *pani vendendo* oportu-
 nam *Ierem. XXXVII, 21.* Periti in cædendis lignis Libanum, ubi
 cedrorum & abietum erat abundantia. *I. Reg. IV, 6, 8, 9.* Piscatores,
 Retiarii, Piscinarum fossores, ubi aquæ piscibus fœcundæ, *Esa.*
XIX, 8, 9, 10. Ezech. XLVII, 10. Matth. IV. seqq. Fullones campum
 aquæ vicinum, pro commoditate lotionis & Solis radiis simul
 expositum, pro exsiccatione lotarum vestium; qualis fuit *Ager*
Piscinæ superiori irriguus, ad Meridiem urbis situs *II. Reg. XVIII,*
17. Esa. VII, 3. Coriarii itidem ad commodationem aquæ in emen-
 dis aut ædificandis domibus respiciunt *Act. IX, 6.* ita Figuli com-
 muniter locum suburbanum, ubi non tantum excoctoriæ for-
 naces securius incenduntur, sed simul, si terra fert, argilla atq; li-
 mus effoditur, Cum igitur Argilla maximè amet loca declivia,
 & ex *Ier. XIX.* constet, quod Officinæ Figulinæ vel prope vallem
 Ben-Hinnom, vel in eâ ipsâ, ut ad Figulum laborantem super
 rotâ descenderit *Propheta Ierem. XVIII.* fuerint extructæ (Assen-
 tientem habemus *Corn. à Lap. in Ier. XVIII, 2.*) & ab his Porta vi-
 cina nomē fortita sit, argillaceam ex parte terram fuisse conjici-
 tur, cui accessit ex situ ad Meridiem commoditas pro exsiccandis
 ante coctionem fictilibus. Talem autem commoditatem etiam in
 reædificatâ urbe observatam, adeoq; Figulum, cujus *Matthæus*
 meminit, tali in loco habitasse, ac pro materiâ opificii sui Agrum
 illum habuisse, nulla veri specie poterit negari. Si quis enim
 censeat, Agrum frugibus aut pascuis aptum fuisse, quem vendi-
 derit, perpendat quomodo pretium *XXX. Argenteorum* responde-
 re possit vendito agro (1) per hypothecam assumptam, adeo fertili.
 (2) amplo, ut Peregrinorum maximo numero ad Jerusalem con-
 tendentium, si ibi morerentur, sepulturæ sufficeret, cujus medi-
 um duntaxat *S. Helenam* quatuor muris longitudine 72. latitu-
 dine vero 50. pedum fecisse includi refert *Adrichomius.* (3) Non
 amplius in Jubilæo ad instar aliorum Agrorum juxta Legem *Lev.*
XXV, 15, 27, 28. pristino possessori vel ejus hæredibus restituendo,

3. ex colla-
tione Ierem.
XVIII, &
XX.

sed ad perpetuōs sepulturæ usus destinato. Si igitur juxta anno-
rum ad Jubilæum usq; vel majorem vel minorem numerum Agri
ad usum fructum concessi majus aut minus erat pretium, *Lev.*
XXV, 16. maximoperè illud fuisset auctum in perpetuā ab aliena-
tione, si de Agro quodam adhuc fertili contractus esset initus.
Movit hæc ratio *Baronium ad An. XXXIV. n. 17. 18.* ut quemlibet
XXX. Argenteorum pro Librâ argenti acciperet; quem tamen,
præter alios, etiam celeberrimus *D. Gerhard. Harm. Evang. cap. 168.*
p. 118 1. & ex propriis Sociis Svarez comm. in 3. Thom. Quæst. 46. art.
8. Diss. 34. Sect. 1. f. 336. a. refutavit. Benè autem respondet
exile istud proditionis pretium pro Agro, qui effossâ jam omni
argillâ & projectis in eum testis vasorum fictilium totus infæ-
cundus atq; ad alios usus præter sepulturam ineptus erat factus.
V. B. Gerb. d. l. Etiam Athenis erat Locus suburbanus, à Figulino
appellatus *Κέραμος*, in quo sepeliri solebant, qui in Bello occu-
buissent. *V. Senert. Paralip. Exoter. p. 215.* 3. Ex Collatione *cap.*
XVIII. & XIX. nova quædam emergit probabilitas quod & Ager
iste, in quo Jeremias lagenam confregit, fuerit Figuli s. Figulinus.
Cohærentiam enim & suprâ quâdantenus attigimus & ulteriùs
ostendit commune utriusq; Argumentum, scil. Comminatoria
adversus Judæos concio sub *Emblemate*, quod à Figulo desumi vo-
luit Deus. *Cap. XVIII. 2. seqq. Cap. XIX. 12. 10. 11.* ita tamen, ut
propter lamentabilem super pervicaci Judæorum malitiâ quere-
lam *Cap. XVIII.* tùm *DEI v. 12-18.* tùm *Prophetæ v. 18. seqq.*
propositam, Capite *XIX.* crescat Oratio & Comminatio. *Cap.*
XVIII. cum Figulo ejusq; actione monstratâ comparaverat suam
tùm Potestatem & Libertatem agendi cum Judæis pro lubitu *v.*
5. 6. tùm Voluntatem erga Malos intractabiles, ut perdantur, si-
cut prius Vas, quod formaverat Figulus *v. 7.* erga Pœnitentes au-
tem mutet actionem ad benefaciendum, sicut Figulus priori vase
corrupto illud suâ manu reparavit ad beneplacitum, *v. 8. 9. 10. 11.*
Sed cùm ob extremum *DEI & sui contemptum* rogâisset Propheta,
ut cum ipsis ageretur in furore, hanc ipsam, quoq; pœnam *DEUS*
repræsentavit sub emblemate Figulino, sed tali, quod gravissimū
atq; irreparabile exitium Judæorum iis ob oculos poneret; cui
explicando magnoperè servit sententia, quod ipse etiam locus,
ubi vas confractum est, fuerit Figuli. Opponuntur *Cap. XVIII.*
&

& XIX. *diversæ actiones circa Figulum.* Ibi describitur Prophetæ ingressus: *Hic* Egressus. Ibi in Domum: *hic* in Campum s. Agrum v. 2. quem itidem Figuli fuisse putamus. Ibi vidit Figulum: *Hic* emit vas à Figulo. Vidit laborantem: *Emit* Vas labore confectum. Ibi materia fuit tractabilis, sc. argilla adhuc mollis atq; uda; *Hic* autem indurata prius in Sole, postea per coctionem in fornace. Ob materiam tractabilem Vas corruptum instauravit per aliam formationem opifex: Vas autem quod deinde Propheta emit, semel confractum nulla humanâ industriâ potuit denuo formari. Ibi explicatio Emblematis ponitur, quod sicut Figulus materiam adhuc tractabilem post primam corruptionem tamen reparavit, ita DEUS Judæos, utut per plurimam culpam & calamitatem corruptos, tamen nollet extremo tradere exitio, dummodo instar argillæ adhuc mollis paterentur se reformari ad poenitentiam v. 5-12. *Hic* e contra interpretatio confracti Vasis est, quod sicut post excoctionem in fornace confractum non potest instaurari, ita DEUS Populum Judæum contriturus sit, ut qsi. in frusta comminatur, neq; ullo humano auxiliô juvari possit. v. 10. 11. (ob induratum cervicem v. 16. cujus Consequens est Contritio instar Vasis testacei. Conf. Prov. XXIX, 1. ubi & idem verbum קִשָּׁק induravit, quod hic v. 15. & שָׁבַר confregit, quod hic v. 10. 11. de Confractione Vasis testacei ad denotandam populi atq; Urbis confractionem usurpatur. Bene hujus Comminationis augmentum animadvertit Chrysost. T. 5. Hom. ad Bapt. f. m. 733. Quando Prophetam monstrabat, Judæos cum Civitate suppliciiis extremis traditos, & nullum eis remedium promittebat, jussit accipi Vas Fictile, & ante omnem confringere populû, & dicit: Quia ita Civitas peribit. Quando autem spem eis pollicetur, Prophetam ad Figuli Vas adduxit, & illi non ostendit Vas Fictile, sed Argillam ei in manibus positam demonstrat Artificis, quæ etsi ceciderit, reformatur tamen. Ideo sequitur dicens: Si iste Figulus, ait, hoc Vas lapsum iterum renovat, non multò magis Ego vos potero lapsos corrigere? Quum verò etiam ante Confractionem lagenæ Prophetam jussus sit concionari, & totus contextus ostendat, illam Concionem v. 3. 10. itidem fuisse Emblematicam, ostendat sufficientem atq; congruam ejus Protasin, qui ab ipsius Loci conditione petitam vel negat vel negligit. Admitto eam, cujus suprâ memini, de Evacuatione consilii v. 7. sicut vacua fuit emptâ Lagenâ: Sed an virtutem repræsentatæ comminationis plenè exprimat, judicet Lector.

Culpam ibi exaggeratam fuisse digitis monstrato præfenti Valle BenHinnom & Tophet, ubi maximè abominandam commiserat Populus idololatriam, loquitur textus v. 4. Cum autem Pæna non tantùm in ista valle v. 7. sed etiam in ipsa urbe v. 8. 9. Judæos pressura fuerit denunciata, *Emblema huius prioris Concionis comminatorie in-quirendum* erit. Sicut in Alterâ Concione circa confractionem Vasis Explicatio subjuncta est tùm Actus ipfius, quod ita DEUS velit contere Populum ac Urbem, tùm Dispersionis testarum, cui projectio Cadaverum comparatur, tùm Loci, ubi confractum est, quod sc. secuturâ istâ contritione in ista Valle cadavera sepelienda, & ipsa Urbs æq; ac Topheth immunda futura sit, v. 11. Ita in priori Pænæ prædictione rationem Loci habitam & a Prophetâ expositam esse nō ampliùs videtur dubium. Fatentur nonnulli interpretes, quod ipse exitus per Portam Fictilem v. 7. fuerit monitorius de actione DEI cum Judæis, sicut Figuli cum Luto aut Vase suo. Multò magis ad institutum facit Locus specialis, quem non transiit duntaxat, sed in quo Propheta cum assumtis testibus substitit, ut in proprio itineris ac concionis loco per DEI mandatum expresse, sc. in valle Hinnon, ubi non tantùm locum idololatriæ, sed etiam Officinas Figulorum fuisse ex haud obscuris indiciis suprâ probatum est. Scilicet, sicut aliàs *Scripturam Propheticam DEVS non tam scribi quàm agi voluit*, adhibitis affectibus, gestibus, locorum, personarum, &c. circumstantiis (de quo piè ac eruditè monet D. Frantz. de *Interp. Script. Orat.* 13. p. 266. & *Orat.* 56. p. 340. seq.) ita imprimis h. l. ut tantò efficacius qf. omnia ob oculos poneret, DEI jussu locum suæ Concioni accommodum elegit, ubi exerta manu aut digito Judæi & commissam monstraret culpam, & pænæ rationem. Ego mihi Emblematicam Concionem ita propositam imaginor, quod Jeremias, postquam Judæis proposuerat atq; explicaverat Emblema Figuli instaurantis Vas corruptum, Cap. XVII. & postea exprobraverat pertinacem malitiam, quâ DEI erga se benignitatem intervertebant, Seniores Principum ac Sacerdotū, utut sibi infensissimos adsciverit testes suæ actionis & dictionis. His præsentibus post emptum à figulo vas inter eundem de Figulo & Portâ fictili sumptâ occasione indicavit, quod spreto ab ipsis nupero Emblemate Figulino, indice divinæ benignitatis: aliud nunc ostensurus sit itidem Figulinum, sed severissimæ atq; irreparabilis pænæ typum. Hinc medius consistens in valle

Hin-

Hypoty-
posis Con-
cionantis
Jeremiæ.

Hinnom inter Topheth atq; officinas vel Agros etiam Figulinos, facie primò ad urbem retroversâ Proceres ac Cives, ac si præsentes essent, alloquens altâ voce clamavit : Audite verbum Domini, Reges Juda, & habitatores Jerusalem. Postmodum manu dextrâ ad Topheth exertâ monstravit Locum, super quem Deus inducturus sit Malum, ita ut cujusvis audientis aures superinde tinniant. (For- san & hunc tinnitum, condylo digiti incurvati vacuum pulsans lagenam, quam in manu habebat, repræsenta- vit.) Deinde facie magis ad Topheth reflexâ digitis ostendit hæc, illa, ista Ecclesia, Altaria ad suffitus, ad holocausta, hunc illumve locum effusi Sanguinis innocentis, quæ omnia cum maximâ indignatione intuitus est & enar- ravit. Porro vultu ab urbe rectâ averso expansâ utrâq; manu non Topheth saltem, sed totius Vallis Benhinnom & confinii tractum, ostendens vaticinatus est de clade, propter quam universus iste Campus dicendus sit Vallis occisionis. Monstratâ Lagenâ vacuâ prædixit similem Evacuationem omnis consilii pro evadendo ma- lo. Demonstratis circa Officinas atq; Agros figulinos testis de Va- sibus vel ad Solem vel in fornace fractis aut vitiatis sub dio jacenti- bus prophetavit, quod multi etiam ex Judæis ibi percutiendi atq; occidendi, ut corpora ipsorum instar testarum plurimarum ex fra- ctis Vasibus residuarum sub dio jaceant. Cum II. Reg. XXIII, 10. Josias dicatur polluisse Topheth in valle Benhinnom, forsan itidem per projectionem cadaverû ex sepulchris idololatrarum effossorû, quomodo aliorum Excelsorum pollutio ibid. v. 13. 14. describitur per equorum mulorumq; cadavera aliasq; sordes eò projectas (*Schindl. Lex. Pentagl. sub N° 1 f. 286. Biblia Belg. Gloss. in l. c. Conf. II. Reg. X, 21.*) omnes autem interpretes consentiant, hanc prophe- tiam Jeremiæ aliquot annis post dictam esse, hinc conjicitur, quod insimul ostensis quibusdam ossium ibi jacentium reliquiis & fætido quodam fimeto prædixerit, pari modo plurimorum Iudæorum ca- davera ibi prostrata fore, à brutis devoranda, & cum ob copiam citò consumi omnia nequeant, putridum fætorem exhalatura, car- ne autem vel per bruta vel per putredinem consumtâ in loco isto residua mansura esse ossa, in præteritæ stragis monumentum. Hinc iterum vultu ac manu ad urbem converfis similem ex Obsidione ac Fame secuturam perditionem denunciavit. v. 8. 9. Cum verò nota Prophetæ esset Iudæorum Fiducia in urbe munitissimâ, quæ licet ali-

aliqvando occupata, denuo tamen ita reparata sit, ut vel planè non expugnari, vel pari modo instaurari, ac Populus in recepto suo cultu (utut maximè idololatrìco) firmiter servari, possit, ideo hanc fiduciam atq; pertinaciam ipsis exprobravit, ostensâ priùs bene formatâ & ex coctione duritiem quandam mentiente Lagenâ, quam deinde opinione citiùs valido atq; sonoro ictu in plurimas confregit testas hinc inde dispersas. His ostensis cùm assumpti Testes vel ad hoc etiam requisiti negarent, vel à se vel alio homine ex his Testis pristinum vas redintegrari posse, applicationem atq; explicationem, monstratis iterum & Testis & Urbe & Topheth, emphaticè addidit. v. 11. seqq.

2. Nomen 2. *Nomen.* Hic duo observanda sunt (1) *ipsum Nomen*: De *pri-*
1.) quod *stino* Nomine Loci, ubi Propheta figulinum vas confregit incertum
impositū, quidem est, an speciale fuerit in usu, à Possessoribus aut vicinis of-
Pristi- ficinis Figulinis desumptum; sicut vicinus Ager ob similem causam
num, Fullonis dictus est, II. Reg. XVIII, 17. Sed hoc saltem in confesso est,
 quod *ad Vallem Benhinnon* pertinuerit, adeoq; sub generali hoc no-
 mine simul comprehensus v. 2. 6. 10. Quod autem Ager pro mercede
 proditoriâ Judæ emptus fuerit sub priori appellatione *Agri Figuli* eo
 tēpore, quo emebatur, notissimus, haud obscurè colligitur ex textu
Adscitum Evangelistæ v. 7. 10. *Adscitum* autem ex memorabili quâdam histo-
 riâ Nomen, quod Jeremias prædixit, Matthæus factum recensuit,
 ex asse convenit. Prædixerat ille, quod Campus iste appellandus
 sit *Vallis Occisionis*. v. 6, Hic agrum refert nominatum *Agri Sanguinis*,
 sc. per Occisionem effusi, v. 8. Conf. v. 3. 4. 6. *Act*, I, 19. usita-
 tissimum enim est, ut *Sanguis* notet *Cædem* Gen. XXXVII, 26. Num.
 XXXV, 33. Deut. XIX, 13. I. Sam. XXV, 26, 33. II. Sam. III, 27, 28 &c.
 Græci Interpretes Nomen Loco imponendum in textu Jeremiæ red-
 diderunt *πολυάνδριον τῆς ταφῆς*. *Πολυάνδριον* ad verbum signi-
πολυάν- ficat locum, ubi multi viri sunt, Ab Hesychio Adjectivè dicitur
δριον *πολυάνδριος τάφος*, & explicatur *πολυχώρητος*, qui multos ca-
quid, pit. Substantivè autem τὸ *πολυάνδριον* apud Suidam explicatur
κενοτάφιον Sepulchrum, Monumentum, Locus Sepulturæ destina-
 tus. Hujus significationis Exempla ex *Æliano* & *Nazianzeno* alle-
 gavit *Henr. Steph. Lex. Græc.* T. I. f. 437. b. quæ imitatus *Lactantius*
Epit. div. Instit. p. m. 754. locum ubi corpora mortuorum con-
 gerenda sint, *πολυάνδριον* vocandum dixit; Sic quoq; LXX Inter-
 pretes

pretes Ebr. נַיִל Vallis reddiderunt Πολυάνδριον, ut Nomen Vallis Hinnon, *Ierem.* II, 23. XIX, 2, 6. ubi sepulchretum occisorum dicitur futurum. v. II. it: ut Nomen Vallis, ubi Exercitus Gogi sepeliendus *Ezech.* XXXIX, 11, 15. *Hieron. T. II. comm. in Ier. II.* exponit *Sepulchrum multitudinis*, in *Ezech. XXXIX. Sepulchrum plurimæ multitudinis*. Dicitur juxta hunc ipsum Patrem Vallis Hinnom πολυάνδριον, quia populus ibi corruit, & cæsa est hominum multitudo, vel spiritualiter in errore idololatriæ, vel juxta literam à Babylo-
nio exercitu. Pro alterâ voce τῆς ταφῆς *Sepultura* Biblia Weche-
liana Græca annotant, in quibusdam haberi τῆς σφαγῆς *Macellationis*, quod convenit cum Ebr. הַרְגָּה & consuetudine Græcorum inter-
pretum, qui aliàs semper הַרְגָּה vertunt Σφαγὴν *Ier. XII, 3. Zach.* XI, 4. 7. præter hunc locum, & in Parallelo prorsus *Ier. VII, 32.* ubi הַרְגָּה נַיִל redditur Φάραγξ τῶν ἀνηρημένων, Barathrum, Præcipitium, (interdum etiam Vallis *Luc. III, 5.*) *Sublatorum ad se-
peliendum*. Quod enim ἀναίρεμα hanc significationem interdum habeat, *Hen. Steph. Lex. T. I. f. 188.* pluribus docuit, atq; eam innuisse dicto loco Græcum interpretem docet contextus, & verba sequentia, θάψουσιν ἐν τῷ ταφείθ. Respexerunt igitur hi Interpp. ad Consequens cædis, h. e. sepulturam, cui usui deputandus sit iste locus: Adeoq; hac ratione conveniunt cum Matthæo, qui Agrum dicit comparatum εἰς ταφὴν v. 7. (2.) *Impositionis Ratio*. Apud Pro-
phetam ratio Nominis dicitur desumenda ex Cæde Iudæorum per imposi-
Hostes v. 7. Docet autem collatio cum v. 4. 5. quod hæc etiam in *tum*,
parte *Pæna* respondere debuerit *Culpæ*. In istâ valle exercuerunt cultum Alienorum Deorum, quem ab Alienis (prout Gentes resp. Iudæorum hinc inde nominantur) didicerant. Hinc Propheta ait, quod *alienaverint locum istum*, quia dereliquerint DEUM, & adole-
verint in eo Diis alienis, quos non noverint ipsi & Patres eorum & Reges Iudæ v. 4. Quos igitur habuerunt in culpâ duces, iis justo DEI judicio usus est DEUS ad puniendum, ut caderent in gladio coram inimicis suis, & in manu quærentium animas ipsorum, v. 7. Tales inimici erant Gentiles, nominatim Babylonii, *Alieni & Alienigene* dicti. Quod Latina vox *Hostis* olim significaverit *Peregrinum*, qui suis legibus uteretur, postea verò lenitate verbi mitigante rei

Respectu
Culpa,

& Poena.

tristitiam, ita dici cæperit perduellis seu inimicus, post Cic. l. 1. Offic. & Varronem lib. 4. notavit Ambros. T. I. lib. 1. Offic. cap. 29. f. 18. qui addit Ebræos etiam adversarios suos appellasse *Alienigenas*: Exempla habentur II. Sam. XXII, 45, 46. Esa. I, 7. LXII, 8. Ierem. VI, 12. Thren. V, 2. Ezech. XI, 9. Obad. v. 11. Hi etiam Ebr. XI, 34. Αλλοτρίων nomine veniunt. Ratio appellationis generica est propter alienum planè & adversum animum, cui respectu Judæorum accessit insuper Specialis, ob diversum à Gentibus ortum, adoptionem atq; cultum. Antea Vallis Hinnom revera fuit *Vallis Occisionis*, *Ager Sangvinis*, quia repleverunt locum istum Sangvine innocentum, h. e. liberorum, quos Molocho sacrificaverant. v. 4. 5. Pro vindicandâ hâc cæde injustissimâ eodem in loco justissimè effusus fuit Sangvis talium hominum idololatricorum, & quidem numerosâ cæde, ut exinde Vallis Occisionis mereretur dici. Ratio Nominis, cur Ager Figuli in Sepulturam à Judæis Proceribus emtus dictus sit *Ager Sangvinis* s. *Akeldama*, ex contextu S. Matthæi, & Act. I. 16, 18, 19. apparet. Scilicet hîc quoq; Nomen ortum est ex commissâ *Culpâ effusi Sangvinis CHRISTI*. Cum enim Judas pro 30. argenteis spoponderit prodicionem innocui Sangvinis CHRISTI Matth. XXVII, 3. qui per mortem, ad quam condemnatum cum videbat, jam effundendus erat, ib. ideo pactum illud prodicionis pretium appellatur *Pretium Sangvinis*. v. 5. adeoq; etiam Ager isto pretio Emtus Ager Sangvinis v. 8. Patet exinde, quod h. m. ratio vera Loci in Typo & Antitypo exactè conveniat. Ibi fuit *Vallis Occisionis* propter Sangvinem innocentem effusum (LXX. ἐπλησαν τὸν τόπον ἑτῶν αἱμάτων αἰθῶν) Hîc itidem *Ager Sangvinis* propter CHRISTI Sangvinem innocentem effusum; qui iisdem planè verbis, quibus LXX. ap. Prophetam utuntur, exprimitur, sc. per αἶμα αἰθῶν v. 5. Ibi Filii, quorum Sangvis effusus est in sacrificium, fuêrunt Filij DEI & DEO generati, sc. per Circumcisionis Sacramentum, adeoq; adoptionis gratiam. Ideo super hoc scelere Judæorum conqueritur Ezech. XVI, 20, 21. *Immolasti Filios meos.* Hîc est Sangvinis Filij DEI, qui talis est per naturam & æternam generationem, Conf. Matth. XXVI, 63, 64. cum Cap. XXVIII, 4. I. Ioh. I, 8. Sicut effusio Sangvinis innocentum liberorum olim in Judæis vindicata est cæde atq; effusione Sangvinis eorum, qui hujusmodi flagitii vel actores vel approbatores fuêrunt Ier. XIX, 6, 7. ita hîc sangvis Filii DEI innocens à Judâ

à Judâ traditus, à Judæis autem ad effundendum postulatus, quoad reatum poenæ venit super Judæos, prout malitiosè in se receperant *Matth. XXVII, 24, 25.* & super Judam per proditorium pactum effusionis hujus adiutorem, ut reus violentâ morte moreretur, qui ad occidendum innocentem condixerat suam operam, v. 4. 5. Ex hoc etiam Judæ interitu, adeoq; *ex Penâ* commissam culpam insecutâ factum esse, ut *Ager Sangvinis* diceretur, qui antea Figuli, statuunt nonnulli Interpretes: Et quidem *vel* duntaxat ob violentam mortem, quâ periit, qui pretium procuratæ alterius cædis retulerat, quod in agri istius emtionem postea impensum est, ut statuit Arias Mont. apud Walæum com. in libb. N. T. Hist. super *Act. I, 19. p. 1025. seq.* *vel* quod eodem in loco se Judas suspenderit, ac postea sepultus sit, quorum meminit Lyra in *Act. I, 28.* & consentientem se profitetur Heinſius in Exerc. N. T. p. 244. seq. Quamvis autem de loco suspendii aut sepulchri Judæ res sit valdè dubia, tamen contextus *Act. I, 18, 19, 20.* haud obscurè indicat, etiam ex horrendo Judæ interitu Agrum istum Nomen traxisse. Ita enim ibi: Is (Judas à maleficio v. 16. & pristino officio v. 17. descriptus) *acquisivit Agrum ex mercede injustitiæ, & præcipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus, innotuitq; omnibus habitantibus in Ierusalem* (scil. idipsum, quod præcellerat de ejus horribili morte) *adeò ut* (propter hunc ipsum quoq; eventum, cum aliàs de Christi Sangvinis innocentis effusione hîc nihil expressum fuerit) *vocetur, Ager ille propriâ ipsorum lingvâ Aceldama, h. e. Ager Sangvinis. Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio ejus deserta. Sicut igitur apud Prophetam dicta & Vallis occisionis, ob cædem eorum, qui innocentem Sangvinem antea effuderant: Ita hîc Ager dictus Sangvinis, non tantum, quia pretium emtionis antea erat pro Sangvine CHRISTI datum, sed etiam, quia is, qui pretium istud acceperat, maximè tragicâ morte periit.*

3. *Vsus.* De tractu loci, ubi Ieremias Lagenam à Figulo emtam confregerat, cum additâ interpretatione, constat ex textu Prophetico, quod *Vsus* ejus partim fuerit, partim futurus prænunciatur *Immundus* i. *Moraliter*, per crimen idololatriæ & infanticidium ibi commissum v. 4, 5. Adde v. 13. Hoc ipso enim pollui dicuntur non tantum ii, qui committunt, *Psal. CVI, 39. Ezech. XX, 7. 18, 31, 32. 44. XXII, 3, 4. XXXVII, 23.* (nominatim in Valle istâ *Ierem.*

3. *Vsum,*
sc. *Im-*
mundum.

II, 22, 23.) sed etiam Loca, ubi committuntur. II. *Chron.* XXXVI, 14. *Psal.* CVI, 38. *Ier.* III, 2. XVI, 18. XXXII, 34, 35. *Ezech.* V, 11. XXXVI, 17, 18. *Amos* VII, 17. 2. *Ceremonialiter*, per Cadavera, quæ ibi conspicienda ac sepelienda prædixit Ieremias v. 11. ita etiam *cap.* VII. 32. Quod exinde immundities contrahatur loco, etiam ex contextu v. 11. 12. 13. liquet. De Cadaveribus sub dio jacentibus vel pendentibus, quod terram polluerint, nisi tempestivè sepelirentur, videatur *Deut.* XXI, 22. 23. *Ezech.* XXXIX. 14. 16. Si nudo Sepulchri contactu talis impuritas contracta est *Num.* XIX. 15, 16, 18. utiq; pro Leviticè immundo loco illud habitum est. 3. *Naturaliter*, per Cadavera, quæ ibi relinqvenda essent in bestiarum atq; volatilium escam v. 8. Talia enim putredini citò sunt obnoxia, vermibus scatentia, in saniem liquefcentia, & pessimè fætentia, ut nausæ sint omnibus *Esa.* LXVI, 24. Quomodo antea Iosias Rex per ossa, per cadavera, per alias sordes istam Vallem polluerit, superius jam indicatum est. Quod etiam *Ager Figuli* inservire debuerit *Vsui* apud Iudæos *Immundo* habito, apud omnes in confesso erit. Destinatus enim fuit *Sepulturæ*, & quidem *Peregrinorum* h. e. Religiosorum ex Gentibus, quos itidem adhuc pro immundis Iudæos habuisse *Secl. I. hujus Cap.* probatum est. Pollutos censebant Pontifices ac Seniores Populi XXX. istos *Argenteos*, quia ad pretium prodendi Sangvinis antea impensi erant, adeoq; indignos, qui ærario Templi inferrentur, unde postmodum ad sacros erogarentur usus. Hinc ipsorum verba vers. 6. *Non licet eos mittere in carbonem, quia pretium Sangvinis est. Consilio autem inito ex eis emerunt Agrum illum Figuli*, (quem effossâ jam argillâ & projectis in eum testis nulli nunc amplius ulteriori usui futurum superius monitum est) *in sepulturam Peregrinorum*. Ita scil. ex *Argento immundo*, quod erat pretium *CHRISTI*, ipsis maximè *abominabilis*, emerunt Agrum ad alios usus ineptum, in *immundum usum*, sc. *Sepulturam*, & quidem *Peregrinorum* Gentilium itidem pro immundis habitorum. Huic emtioni successit etiam Nomen infame, ut ob proditi Sangvinis innocui scelus, & maximè tragicam proditoris necem diceretur *Ager Sangvinis*. Ad lavam Vallis Hinnom, adeoq; etiam hujus Agri, ab Oriente versus Meridiem decurrit Torrens Kidron, qui ipsam quoq; interluit, in mortuum mare se tandem exoneraturus. Quod propterea prope hunc locum Torrentem fuerit *Sepulchretum Plebejorum*, inter quos

nonnulli peregrino idolorum cultu se contaminaverant, colligere licet ex II. Reg. XXIII. 6. II. Chron. XXXIV. 4. Vicinissimum à Lavâ huic Agro Sepulchrum Zachariæ intra Templum & altare occisi ponit Adrichomius, à Dextrâ verò Assyriorû castra, in quibus 185000. per Angelum fuêrunt percussi, II. Reg. XIX. 35. Esa. XXXVII, 36. qui Peregrini fuêrunt, & in eodem loco forsân cadavera eorum terrâ fuêrunt obruta, in typicum præludium Peregrinorum in isto tractu aliquando sepeliendorum.

Ad rationem Typi & Antitypi CL. Glasius Philol. sacr. l. i. tract. 2. p. 200. propositâ Sanctii interpretatione sufficere putavit Analogiam inter Agrum Figuli & Agrum à Ieremiâ emtum (cap. XXXII.) in his duobus, quod uterqve cesserit Peregrinis, & hic Figuli dictus, illius autem emti monumenta in vase Figuli fuerint reposita, utut quædam esse contortiora, ac duriusculam esse analogiam non potuerit dffiteri. Sed plurimis modis clarior hîc est Typi & Antitypi ratio, ubi fermè omnia tam exactè conveniunt,

*Schematis-
mus conve-
nientis
Typi & An-
titypi.*

Emtores
Seniores Sacerdotum & Populi Judaici
consultantes de occisione
Jeremiæ Typi, CHRISTI Antitypi,
per
falsa testimonia
delationem apud Judicem,
calumniam

in
objecto crimine Lingvæ contra alios Doctores pro legitimis habitos
adeoq;
pessimam pro debitâ mercede referentes gratiam.
Actus horum fuerunt

Emtio
per Prophetam *repræsentata*, per Evangelistam *recitata*.
Itio in Agrum,
Venditor, Figulus, qui pretium accepit.
Ager idem

Ratione Situs
si non ad punctum Mathematicum, tamen ad vicinissimum tractum,
ante Portam Figulinam,

in valle Ben-Hinnon,
fundo argillaceo,
ad officinas figulinas,
ubi

Testæ ex vasis confRACTIS.

Nomen Loci

Vallis Occisionis, Ager Sangvinis
ob

Culpam effusi sangvinis innocentis

Filiorum DEI per gratiam, **Filij DEI** per Naturam,
& *Pœnam Sceleris,*

Mortem scil. Violentam

Iudæorum, Iudæ.

Vsus Immundus ad sepulturam,
& *quidem Peregrinorum, quoad*

Adscitam Religionem, patriam Regionem

Iudæorum ad Ethnicismum delapsorum, Ethnicorum ad Iudaicam
Ecclesiam converforum.

Sect. 4.

Textus Ier.

XXXI. 38.

39.40.

Explicatur,

SECTIO IV.

De Textu Jerem. XXXI. 38, 39, 40.

Satis jam officio nostro defuncti in explicando Prophetico, quem S. Matthæus indigitavit, Typo, hoc unū adhuc agemus, ut, quandoquidem objici posset, illius *Ierem. XIX.* propositi scopum totum esse Increpatorium & comminatorium, quum tamen emti in Sepulturam Peregrinorum Agri pro Sangvinis CHRISTI pretio Solatium quoque petant Mystici ejus Interpretes, investigemus Scripturam, an alicubi etiam textus inveniri possit, ubi *loci istius antea polluti sanctificatio* & per Messiam consecratio prædicta. Talem igitur producimus ex *Ierem. XXXI. 38, 39, 40.*

Argumentum totius Capitis est *Consolatorium* ex Beneficiis Messiae, quæ *partim* Typicè sub involucro corporalis auxilii & rerum externarum, *partim* per meram Prophetiam proponuntur. Sicut spiritualis Redemptio per liberationem ex captivitate Babylonica v. 2. seqq. Perpetuitas & Certitudo Fæderis Gratiae per continuum Astrorū Officium, Maris fluxum & refluxum, Cæli terræque impossibilem mensuram atque investigationem modi consistentiae v. 33. 36. 37. Ita in allegatis *versibus* 38, 39, 40. sub descriptione Jeru-

Jerusalem (Vid. *Hypothesin* IX.) promittitur *Ecclesiae* N.T. *aedificatio*, *Quoad*
dilatatio, *sanctificatio* & *conservatio*. Variæ quidem sunt de hujus vel *1. Nomina*
 illius loci in & circa Jerusalem situ sententiæ, quas decidere diffi- *Locorum,*
 cilimum, in aliquibus etiam haud possibile videtur. Sed post ju-
 dicia ex Scripturâ S. petita Villalpandum præ aliis studebimus se-
 qui in explicandis istis, quæ Jeremias typicè nominavit. Quod
Turris Hananeel prope Portam Ovium & Turrim Meah fuerit ex- *Turris Ha-*
 tructa, apparet ex *Neb.* III, 1. plenius adhuc aliquid de situ ejus *naneel.*
 licet colligere ex *Neb.* XII, 31-41. si juxta delineationem Villal-
 pandi etiam in Bibliis Vinariensibus expressam, (juxta Adricho-
 mium enim mira hîc statuenda esset oberratio) distincta duorum
 Chororum, ex parte Occidentali, Templo directè oppositâ, ad
 dextram Portæ Stercorum, h.e. inter hanc & Turrim Furnorum
 v. 38. disposita processio expendatur. Prior enim Chorus venit su-
 per murum in dextrâ ad Portam Stercorum v. 31. (itidem occi-
 dentalem, sed lateri Australi viciniorem) unde perrexit ad Por-
 tam Fontis, deinde in latere australi ascendit gradus Muri civi-
 tatis David, procedens usq; ad Portam Aquarum ad Orientem
 v. 37. quæ Templo fuit Vicina. Alter autem Chorus ex adverso v. 38.
 ambulans itidem in latere Occidentali fecit initium eundi super
 muro ad Turrim Furnorum. Sed cum prior Chorus primò ad
 lævam versus Meridiem pergeret, & per latus Australe ad Orien-
 tale procederet, usq; dum juxta Portam Aquarum Templo vici-
 nam de muro descenderet, idq; ingrederetur, Hic alter Chorus
 ex opposito ad dextram de Turri Furnorum Occidentali ad la-
 tum Murum, & postea in parte Boreali Portam Ephraim Vete-
 rem atq; Piscium prætergressus juxta Turrim Hananeel in angulo
 utriusq; plagæ ædificatam à Septentrione ad Orientem iter de-
 flexit, à Turri Hananeel ad Turrim Meah, ab istâ ad Portam Pe-
 corum, & ab hac ad Portam custodiæ, ubi de Muro descendens
 itidem ingressus est Templum. Porta Anguli s. Angulorum dicta *Porta An-*
 est, quia in Angulo lateris Occidentalis & Septentrionalis fuit *guli.*
 ædificata. Quod ab hac usq; ad Portam Ephraim (in latere Sep-
 tentrionali sitam (fuerit longitudo 400. cubitorum, notum est
 ex II. Reg. XV. 13. II Chron. XXV, 23. in eâ Turrim (Psephinam
 dictam) ædificavit Uzias cap. XXVI. 9. Collis Gareb, non procul à *Collis Gareb.*
 Portâ Anguli versus Occidentem situs nomen habuit à scabie,
 quæ

Goha.**Vallu Cada-
verum, &
Cinerum.****Torrens Ki-
dron.****Porta Equo-
rum.****2. Sensum
Prophetiae.
(1. Nega-
tive.**

quæ גִּוְהָ dicitur Lev. XXI, 20. XXII, 21. Deut. XXVIII, 27. quia ibidem Leprosi & ex scabie impuri, secundum Legem urbe exclusi, habuerunt suas habitationes. *Goha* non à Villalpando tantum, sed Lyrà etiam, Adrichomio, Corn. à Lap. & aliis habetur pro Golgathà, itidem sita ad Occidentem Civitatis, ubi facinorosi ultimò afficiebantur supplicio. *Vallem Cadaverum* nonnulli habent pro loco cædis Assyriorum, de quâ II. Reg. XIX. Alii pro valle Hinnom, ob cædem ac combustionem Liberorum ita dictâ. Villalpandus autem & Adrichomius exponunt *Vallem* inter Golgotha & mœnia Jerusalem, in quam cadavera, ossa & cineres facinorosorum vel igne vel aliter sublato fuerint projecta: Quamvis istorum prope civitatis mœnia projectio minùs videatur probabilis. Cùm addatur, ædificandam esse *Vallem Cadaverum & Cinerum*, & *universam regionem* (Vox Ebræa usurpatur de Agris campestribus frugiferis urbi vicinis Deut. XXXII, 32. II. Reg. XXIII, 4. Habac. III, 17.) usq; ad torrentem Kidron, ad angulum usq; *Portæ Equorum Orientem versus*, nihil decedit sensui Prophetico, quam sententiam de Valle Cadaverum & Cinerum sequamur. Totum enim à Colle Gareb & monte Golgathà Occidentali tractum, per latus Australe, usq; ad Orientalem Portam Equorum, Templo & ædibus Sacerdotalibus vicinam Neh. III, 27. etiam locum cæsorum Assyriorum, Montem Eroge, & Montem & Agrum postea Hakeldama dictum, ut & Vallem Hinnom comprehendere nemo ibit inficias. De omnibus locis hætenus enumeratis Propheta vaticinatur, quod futura sint *Sanctitas DOMINO*, h. e. quod maximam partem antea impura, ac pro immundis habitata, sacris Deoq; placentibus usibus cessura sint, & quod *Domini Civitas non sit evellenda, neq; destruenda ultra in seculum v. ult.* Quod omnia hæc beneficia ortum debeant venturo Messiae, ipse illius Capitis contextus manifestè indicat.

Inepti sunt, qui hanc Prophetiam ex asse implendam in terrenâ Jerusalem opinantur. Notum enim est ex Nehemiâ, Iosepho & aliis, quin & ipsi Judæi fatentur omnes, quod civitatis istius post solutam captivitatem Babyloniam reædificatio fuerit respectu prioris exigua, non complexa in se & murorum suorum ambitu omnia ista loca, quæ Jeremias nominavit. Quod nec Messias venturus sit ad instaurandâ ac perficiendam adhuc istius civi-

civitatis amplitudinem, contra Judæorum, imò etiam Cornelii à
Lap. in h. l. f. 743. D. & aliorum Pontificiorum somnia multis jam
evicerunt alii. Nec Lyrano adstipulamur, qvi de reædificatione
Jerusalem factâ per Imp. Ælium Adrianum, interpretatur. Non
enim amplior ista fuit ædificata, sed angustior priori. Situs ejus
alio in loco, sc. ad Montem Gihon & Golgatha, excludens pristi-
num situm Turris Hananeel, Portæ Anguli, Torrentis Kidron,
Portæ eqvorum. Qualis etiam hæc Sanctitas Domino, quando
dictus Imperator ibidem Jovis Capitolini statuam crexit, Vene-
riq; Templum statuit? (V. Bunting. Itiner. p. 1. fol. 60.) Certum (2. Positive,
igitur manet atq; firmum, quod *de mysticâ Ierusalem*, h. e. *Ecclesiâ de Ecclesiâ*
N. T. illud vaticinium intelligendum sit, juxta Phrasin Prophetis N. T.
sæpius usitatam. Inprimis huc facit consideratio textus Zach.
XIV. 8, 9, 10, 11. 20. 21. isti loco Jeremiæ insigniter paralleli. De-
scribitur phrasibus à civitate Jerusalem petitis *Ecclesiæ* hujus I. *Ædificati-*
one,
Ædificatio: Ædificabitur Civitas Domino. Conf. v. 28. Ps. LXXXVII,
5. Cant. VIII, 9. Esa. LIV, 11, 12. Amos IX, 11, 12. Act. XV, 15. Zach.
II, 4. VI, 13 15. XIV, 10. Apoc. XXI, 2. 2. *Dilatatio: Et exhibit ultra*
filum mensuræ, &c. Sub extensione lineæ mensoriæ ultra pristinum
civitatis ambitum, & expressis nominibus qvorumdam locorum
antea suburbanorum, vel in viciniâ sitorum notatur *Ecclesiæ Am-*
plitudo ex universali Evangelii prædicatione oritura. Conf. Esa.
XLIX, 19, 20. seqq. LIV, 2, 3. LX. 4. & seqq. Ezech. XLI. seqq. & di-
ctum locum Zach. XIV, 9. 10. 3. Sanctificatio, *Collis Gareb* pro-
pter ædes leproforum; *Goha* propter facinorosorum supplicia; *Sanctifica-*
Vallis Cadaverum & Cinerum propter cædem vel etiam idololatri- *tione,*
cum infanticidium; *Torrentis Kidron* & propter projecta olim in
eundem idololatriæ instrumenta, sive integra sive combusta II.
Reg. XXIII, 4. 12. & propter omnium sordium ex urbe & mon-
tibus in eundem per pluvias confluxum pro impuris habeban-
tur. De his tamen omnibus dicitur, quod futura sint *Sanctitas*
Domino; ad indicandum, quod Novi Fæderis de gratuitâ remis-
sione peccatorum propter Messiam, de quo v. 24. dictum erat,
in Ecclesiâ N. T. per universalem Evangelii prædicationem par-
ticipes futuræ sint etiam Gentes. Cùm antea & ipsæ & earum
Regiones haberentur pro impuris atq; abominabilibus, Lev.
XVIII, 25, 27, 10s. XXII, 19. Esr. IX, 11. Amos VII, 17. Act. X, 12, 13, 14. 28.
N futu-

*Conserva-
tione. Hæc
Prophetia
etiam im-
pleta est in
Agro San-
gvinis.*

futurum prædicitur, ut pristina ista impuritas & abominatio per CHRISTUM abolenda, adeoq; Gentes conversæ unâ cum suâ terrâ futuræ sint Sanctitas Domino. Conf. *Esa.* XXXV, 8. *LII*, 1, 2. *Act.* X, 28. 35. 45. *XI*, 3. 17. 18. Sic in loco Jeremiæ parallelo *Zach.* XIV. de mysticâ Jerusalem ædificandâ atq; dilatandâ asseritur, quod ibidem *non futurum sit amplius Anathema v. 11.* quod *tintinnabula equorum & alia utensilia profana sancta Domino, neq; Cananæus*, h. e. pro impuro habendus Ethnicus, *ultra ibi futurus sit.* *v. 20. 21.* 4. Perpetua Conservatio: *Non evellatur neq; destruetur ultra in seculum.* Conf. *Psalm.* LXXXVII, 2. *Esa.* LIV. 10. 11. 12. *Matth.* XVI. 18. Cùm verò, ut *Hypothesi Decimâ* notatum est, interdum etiam proprio verborum sensu ex parte impleantur, quæ Figuratis in Scripturâ Propheticâ phrasibus prædicta sunt, & *Vallis Cadaverum* cum viciniâ, ad quam *Ager etiam Sanguinis* postea dictus referendus est, ob commissam ibi Gentilem idololatriam & cædem hominum, fuerit immundis locis annumerata, quæ & *Peregrini Gentiles* in Agro isto sepeliendi à Judæis immundi habiti fuerint, non immeritò prædictio ista Prophetica de sanctificandis tempore N. T. per CHRISTUM immundis aliis locis & hominibus (quæ κατὰ τὴν διάνοιαν generalis est) speciatim censenda est etiam tunc impleta, quando *Ager iste in Sepulturam Peregrinorum Gentilium pretio sanguinis CHRISTI emtus* à Matthæo narratur, in præludium qf. & indicium, quod, ut ista sepulchra in tractu ex Ethnicâ ibi exercitâ idololatriâ infami sita, ita etiam alia immunda aliis habita loca per virtutem Sanguinis CHRISTI dedicanda, & ut ad Gentiles ibi sepultos, ita etiam ad alios ex Gentibus oriundos spectet ejus sanguis, qui effusus est, ut Gentes etiam pristinâ immunditie sublatâ Sanctitas essent Domino. Videantur quæ de Mysterio in Emtione hujus Agri pro pretio Sanguinis CHRISTI superius consideratione explicationis.

Decimæ Septimæ observata sunt.

Schlegel, Christoph

Christophori Schlegelii ... Enodatio loci Scripturae S. difficillimi
Matthaei XXII. v. 3. et 11., de agro sanguinis et prophetia circa eundem
allegata

Hamburgum 1675

4 Diss. 630#Beibd.35

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10660015-9

VD17 12:143211L